

O'QUV ADABIYOTINING NASHR RUXSATNOMASI

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va
innovatsiyalar vazirligining 20 25 yil "07" Oktyabr
dagi "387"-sonli buyrug'iga asosan

U.T.ABDULLAYEVA

(muallifning familiyasi, ismi-sharifi)

Boshlangich ta'lim

(ta'lim yo'nalishi (mutaxassisligi))

_____ ning
talabalari (o'quvchilari) uchun tavsiya etilgan

Бастауыш білімде қсінтік мәдениет

(o'quv adabiyotining nomi va turi: darslik, o'quv qo'llanma)

_____ ga
O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi
tomonidan litsenziya berilgan nashriyotlarda nashr
etishga ruxsat berildi.

Vazir



K.Sharipov

No 174130

ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЖОҒАРЫ БІЛІМ, ПӘН ЖӘНЕ ИННОВАЦИЯЛАР МИНИСТРЛІГІ
ШЫРШЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК ПЕДАГОГИКА УНИВЕРСИТЕТИ

АБДУЛЛАЕВА ҰЛЖАЛҒАС ТУЛЕГЕН ҚЫЗЫ

БАСТАУЫШ БІЛІМДЕ КӘСІПТІК МӘДЕНИЕТ

**60110500 – Бастауыш білім беру бағыты студенттеріне
арналған оқу қолданба**

Шыршық – 2025

Абдуллаева Ұ.Т. Бастауыш білімде кәсіптік мәдениет

Бұл оқу қолданба «Бастауыш білімде кәсіптік мәдениет» пәнінің қолданыстағы бағдарламалары негізінде дайындалған және 60110500-Бастауыш білім беру бағыты бойынша оқитын студенттерге арналған.

Бұл оқу қолданба кәсіптік мәдениет ұғымы, оның қалыптасу және даму процесі, бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби іс-әрекетіндегі кәсіби мәдениеттің орны мен маңызы, педагогикалық қарым-қатынас мәдениеті сияқты маңызды мәселелер қамтылған.

Данное образовательное приложение подготовлено на основе действующих программ предмета «Профессиональная культура в начальном образовании» и предназначено для студентов, обучающихся по направлению 60110500-Начальное образование.

Данное образовательное приложение охватывает такие важные вопросы, как понятие профессиональной культуры, процесс ее формирования и развития, место и значение профессиональной культуры в профессиональной деятельности учителя начальных классов, культура педагогического общения.

This educational application is prepared on the basis of the current programs of the subject "Professional Culture in Primary Education" and is intended for students studying in the direction of 60110500- Primary Education.

This educational application covers such important issues as the concept of professional culture, the process of its formation and development, the place and significance of professional culture in the professional activities of a primary school teacher, and the culture of pedagogical communication.

Taqrizchilar:

1. Q.A.Mambetaliyev - p.f.b.f.d (PhD) CHDPU

2. O.E.Nurjanov - p.f.b.f.d (PhD) dotsent, QDU

КІРІСПЕ

Қазіргі заманда кәсіптік мәдениет ұғымы ерекше маңызға ие болды. Кәсіби мәдениет – бұл адамның кәсіби ортадағы мінез-құлқы, қарым-қатынасы, этикалық нормалары мен құндылықтар жүйесі. Ол адамның өз қызметіне деген жауапкершілігін, ұжымдағы ынтымақтастық пен өзара құрметті қалыптастыру қабілетін қамтиды. Кәсіби мәдениетті қалыптастыру арқылы қызметкерлер өзара түсіністік пен сенімге негізделген тиімді қарым-қатынас орнатады.

Кәсіби мәдениет тек жеке тұлғаның ғана емес, сонымен қатар бүкіл ұйымның дамуына ықпал етеді. Ол кәсіби стандарттарды сақтауға, ұйымның миссиясы мен құндылықтарын ұстануға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, кәсіби мәдениет тұрақты жұмыс атмосферасын құрып, ұйымның табысты қызмет етуіне жағдай жасайды.

Бұл пән студенттерге кәсіби этика, еңбек мәдениеті және кәсіби әдеп нормаларын түсінуге, сондай-ақ болашақ маман ретінде қоғамдағы орнын анықтауға көмектеседі. Сонымен қатар, кәсіби мәдениет ұжымдағы тиімді коммуникацияны дамытуға және еңбек өнімділігін арттыруға септігін тигізеді. Жаһандану дәуірінде мәдениетаралық қарым-қатынас пен көпмәдениетті ортада жұмыс істеу дағдылары да кәсіби мәдениеттің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

Осы пәнді меңгеру арқылы студенттер өздерінің кәсіби және адамгершілік деңгейін арттырып, заманауи еңбек нарығында бәсекеге қабілетті, жауапты мамандарға айналады. Олар өз қызметінде этикалық қағидаларды сақтай отырып, ұйым мен қоғамның дамуына үлес қосады.

1-Тақырып: Мұғалім мамандығы, оның тарихы және қазіргі қоғамдағы орны

Жоспар:

1. Мұғалім мамандығы, оның тарихы.
2. Маман даярлаудағы және білім берудегі кәсіби руханияттың рөлі және басқа пәндермен байланысы.
3. Мұғалім әдебі, мұғалім мен оқушылар арасындағы қарым-қатынас.

Кіліт сөздер: мұғалім, оқушы, қоғам, қабілет, білім, әдіс сөйлеу шеберлігі, шешендік қасиеті.

1. Мұғалім мамандығы, оның тарихы.

Мұғалім немесе оқытушы — болашақ ұрпақты қоғамдық өмірге тез әрі жеңіл қосылу үшін және сол қоғамның мақсаттарын орындайтын адамдармен қамтамасыз ету қабілетін арттыру үшін тәрбиелеу мен оқыту қажеттілігі себебінен әлемдегі ең кең тараған мамандықтардың бірі.

Конфуций «Мұғалімнің мақсаты — оқушының ойлауына жаңа перспективалар ашу»

Конфуций Оқыту мен мұғалімдер адамзатқа ерте заманнан таныс болғанымен, тек жаңа заманда ғана мұғалімдік ең таралған мамандық бола бастады.

Жүз жыл бұрын ғана халықтың көпшілігі, тіпті еуропалық отбасылар да білім беру мәселесін халықтық және отбасылық педагогика тәсілдерімен шешуге мәжбүр болды. Бұл әдістің өзіндік жақсы (бұл туралы білім беру саласының шенеуніктері көбінесе сөз қозғамайды) және жаман жақтары болды. Ал білім беруге арнайы адам жалдауға адамдардың тек аз бөлігінің (патшалар, ақсүйектер) қолы жетті немесе тек арнайы мамандықтарға қажеттілік мөлшеріне байланысты іске асырылды (мыс.: әскери дайындық, мамандыққа үйрету).

Әр заманда тәрбиелеу мен оқыту міндеті әртүрлі адамдарға жүктелді: тәрбиелеушілерге, кураторларға, мұғалімдерге. К.Д.Ушинскийдің өзі оқушыға жақсы тәрбие беру мәселесін оған білім беруден жоғары қойған, себебі, оның

ойынша, бір адамға білім беріп, ол өзінің тәрбиесінің нашарлығы себепті ол ғылымды зұлымдық мақсатында жұмсаса, қоғамға білім алмай тұрған халінен гөрі қауіптірек болып кетуі мүмкін. Ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсыновтың мына сөзі болашақ педагогтерге үгіт-насихат. Педагог мамандығының танымалдығын арттыруға себесін болар қағидат. «Мектептің жаны – мұғалім. Мұғалім қандай болса, мектебі һәм сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, білген білімін басқаға үйрете білетін болса, ол мектептен балалар көбірек білім алып шықпақшы» деген Байтұрсынұлы Ахмет атамыздың сөзі өмірін біліммен сабақтастырған әр жанның көкейінде тұрағы сөзсіз.

Бұл өмірде адамның тағдырын айқындайтын екі нәрсе бар: бірі өмірлік жары болса, екіншісі – мамандығы. Мамандық – әрбір адамның сүйіп әрі қуана жасайтын ісі, оның ертеңгі болашағы. Әр адам мамандығына құрметпен қарауы керек. Олай дейтініміз, мамандық таңдау үлкен жауапкершілікті қажет етеді. Сонымен қатар әр мамандықтың өз ерекшеліктері де бар. Ізгі мамандықтардың қатарындағы педагог баланы оқытып-тәрбиелеп, елін көркейтер азамат етеді. Педагогика сонысымен құнды, сонысымен ардақты.

2.Мұғалім даярлаудағы және білім берудегі кәсіби руханияттың рөлі және басқа пәндермен байланысы.

Болашақ мамандардың әлеуметтік-саяси дүниетанымы, рухани имидж және мамандық саласында табысты жұмыс істеу үшін қажетті теориялық білім мен практикалық дағдыларды қалыптастыру бакалавриат кезеңінде студенттер арнайы пәндік материалдарды меңгеруі керек. Оқу жоспарларында гуманитарлық және әлеуметтік-экономикалық, математика және жаратылыстану пәндері, жалпы және арнайы пәндер топтарына бөлінеді. Гуманитарлық және болашақ мамандардың әлеуметтік-экономикалық тобы, қоғамдық-саяси дүниетанымы мен рухани бейнесін қалыптастыруға қызмет етеді. Математика және жаратылыстану тобы жастарды жан-жақты дамыту үшін мүмкіндік туғызады жалпы және арнайы пәндер топтары жастарға

арналған мамандық бойынша қажетті теориялық білімдер мен практикалық дағдылардың жиынтығы.

Кәсіби мамандар мыналарды білуі керек:

1. Кез келген мамандық иесі өз антын бұзбауға және оны берік ұстауға және шебер қолөнерші болуы шарт.

2. XVI ғасырда: әр саланың маманы өз саласынан басқа үш мамандықты - діни, медициналық және заңгерлік мамандықтарды білуі керек.

3. XIX ғасырда: жаңа мамандықтар пайда болды, ал ескі мамандық Мамандарына үлкені құрметке ие болды.

Кәсіби этика және этикет туралы ғылым әмбебап ғылымдар тобына кіреді. Бұл ғылым бұл барлық жағынан жетілген мамандарды даярлауда үлкен маңызға ие.. Бұл ғылымның мамандарды даярлаудағы рөлі. Табиғатта кейбір оқиғалар өздігінен жүреді, ал кейбір нәрселер өздігінен пайда болады. Оқиғалардың пайда болуы мен заттардың пайда болуы бір-бірімен байланысты болып табылады. Ғылымдар да өздігінен пайда болмайды. Бір ғылым екіншісінен бөлек бірнеше пәндер арасында шығуы немесе пайда болу мүмкін. Сондықтан кәсіби этика мен этикет оқу жоспарының басқа пәндерінен бөлек теология философиясы, спиритизм жағдайында оқытылады десек қателеспейміз (психология), әлеуметтану, мәдениеттану, экономикалық география және экология, туристік қызметтер, Сондай-ақ Сервистік қызметтерді құру сияқты пәндер бір-бірімен байланысты. Кәсіби этика мен этикет философия пәнімен де тікелей байланысты, олар сол мәселемен, атап айтқанда моральмен айналысады. Егер философия этиканың бастауы болса оның тарихы мен даму заңдылықтарын зерттей отырып, кәсіби этика мен этикет оның практикалық аспектілерін зерттейді. Сонымен, философия этика теориясы болып табылады кәсіби этика мен этикет қоғамда болған кезде мәселелермен айналысады қолданбалы моральдық ережені зерттейді. Ол сондай-ақ психология мен кәсіби этика және этикет ғылымы арасында белгілі байланыс бар. Адам өз білгенімен бөлісуі, ұрпағына үйретуі тиіс. Демек, ұстаздық қасиет мінезбен қалыптасқан ілім. Ұстаз бен мұғалім ұғымдары

қатарлас, мағыналас. Мақсаты – ілім, білім, тәрбие беру. Қазіргі заман мұғалімі бұрынғы мұғалімдерден ерен ерекше деп айтуға болмас. Мақсат пен мүдде өзгермейді. Қай кезде де мұғалім, ұстаз білімімен, болмыс, бітімімен үлгі және осы киелі ұғымға кір келтірмеуге тиіс. Киелі деп айтуға толық құқылымыз, себебі, қай ел, қай заманда болмасын ілімді адамға және сол ілімді таратушыға құрмет көрсеткен. Сондықтан, ұстаздық — ол бойға қанмен сіңген игі қасиет болуы тиіс. Ұстазды заманына қарай ерекшелендіретін жайт – ол тек жинақталған білімнің өзі, даму сатысы. Бүгінгі әлем ақпараттарына айналған заманда қарттан еңбектеген балаға дейін күнделікті қажетті ақпаратты орталықтандырылған әлеуметтік желіден алады.

Бүкіл ғалам біртұтас желіге айналғандай. Ықылым замандардан жинақталып келген тәжірибе, ғылым, білім дайын күйде оқырманына жол табады. Ақпарат көзіне есеп жоқ. Оның ішінде жаманы, жақсысы, пайдалысы, зияндысы шиеленісіп жатыр. Сараптаушы тек адамның өзі. Міне, осы орайда ұстаздың, мұғалімнің рөлін басып айтуға болады. Мұғалім тек қана білім беруші ғана емес, дұрыс жолды бұрысынан айыра білуші, тиісті бағыт-бағдар беруші. Кез-келген ақпаратты мақтадай сіңіруші жас буынға дұрыс ілім беріп, жол көрсететін, мәнсізден мәндіні саралап көрсететін, қажетті ақпаратты нұсқаушы – осы мұғалімдер.

Қазіргі педагогтарға талаптар өте көп. Заманауи, коммуникативті, үш тілді меңгерген, жан-жақты білімді, технологияларға икемді, жаңа әдіс-тәсілдерді тез игеруші, сонымен бірге, шәкіртжанды, мейірімді, стресске төзімді, сабырлы т.с.с. адами қасиеттерін жоғалтпауы тиіс. Бір ғана маман иесіне қаншама талаптар қойылып отыр. Ал, егер жай ғана адами тұрғыда қарайтын болсақ, жоғарыда келтірілген талаптардан бөлек, мұғалім ең бірінші адам, ата-ана, отбасылы жан екендігін ұмытпауымыз қажет.

Жаңа айтып өткеніміздей, қазіргі алпауыт әлеуметтік ақпараттық желілердің мысы басып тұрған заманда өскелең ұрпақтың бұрыс жолды емес, дұрыс жолды таңдауына, керексіз, теріс мағлұматтармен емес, болмысын

кажетті білім нәрімен сусындатуға жалғыз мұғалімнің күші жетпес. Тәрбиеші бір мұғалім ғана емес, негізгісі ата-ана екендігін ұмытпаған жөн.

Қазіргі таңда үйдегі тәрбие кілті баланың өз қолына, яғни әлеуметтік желіге беріліп қойған отбасылар көп. Ұялы телефондар, смартфондар жаулап алғанын мойындаймыз.

Демек, баланы қажетсіз ақпараттардан қорғау, тәрбиесін қолдан жібермеу еңбекке баулу, білімін дұрыс толықтыру – екі жақтамалық зейінді қажет ететін жұмыс. Бірі – мұғалімге, екінші тарап – ата-анаға тиесілі.

Бұрынғы заман мұғалімдері, қазіргі заман мұғалімдері деп айтсақ та, ең бастысы — Ұстаз, Мұғалім – бұл өте жауапты мамандық екені, оның жас балаға берген бүгінгі білімінің нәтижесінен болашақтағы зайырлы қоғамның қалыптасатындығы дәлелдеуді қажет етпейтін шындық. Ата – ана, ұстаз, қоғам осы тәрбиенің үш мектебі адамның құлқын қалыптастырып, адамгершілік болмысын жетілдіріп, оны бақытты етіп, қоғамға мейірбан нұрын шашады. Адам бойына қандай да бір бейімділік белгілерін егуді емес, оны адамгершілігі тұтас тұлға етіп тәрбиелеуді, тұрақты ізгі қасиеттерін қалыптастыруды көздейді. Адамның кім болмағы, қандай болмағы ата - ана, ұстаз бен қоғамға ғана тәуелді емес, алдымен ол адамның өзіне байланысты деп ойламын. Жақсы қасиеттер кез - келген адамның жан дүниесінен табылады. Тек оны уақытымен анықтап, өрісін кеңейте білу керек. Адам бойына дарыған қасиеттерін тану барысында келешегіне болжам жасай алады. Әрине, бала дүниеге келісімен өзін - өзі тануға икемсіз. Сондықтан баланың «Менің» қалыптастырып тәрбиелеуге ата - ана да міндетті.

Бала негізгі өнегені алдымен отбасында ата - анасынан алады. Әркім өзінің баласын адам болсын демейді, оның тәрбиелі, білімді болғанын қалайды. Еңбексүйгіш, жақсы адам болса, еліне, халқына пайдасын тигізетіндей бір маман иесі, үлкен дәрежелі қызмет иесі болса екен деп тілейді. Жақсы тілек пен ниеттің орындалуына мүмкіндік жасайтын - ата - ананың өзі.

Ұстаз-әмбебап, білімдар, салауатты маман иесі болса, шәкірт-ұстазының ұлағатты іс-әрекетін үйреніп, одан білім алушы, жаны жақын, болғандықтан,

шәкірт онымен ашық-жарқын, жасқанбай пікірлесіп, ойын ашық айтса, ұстаздың көңілі көтеріліп, шәкіртіне сырын ашып, арман биігіне жетелейді. «Ұстазы жақсының ұстамы жақсы» демекші, шәкірт бойындағы ұстамдылық пен тәрбиелік көбіне ұстазға байланысты. Нағыз ұстаз ғана салуатты да саналы, жан-жақты дамыған жеке тұлға қалыптастыра алады. Бала негізгі өнегені алдымен отбасында ата - анасынан алады. Әркім өзінің баласын адам болсын демеуді, оның тәрбиелі, білімді болғанын қалайды. Еңбексүйгіш, жақсы адам болса, еліне, халқына пайдасын тигізетіндей бір маман иесі, үлкен дәрежелі қызмет иесі болса екен деп тілейді. Жақсы тілек пен ниеттің орындалуына мүмкіндік жасайтын - ата - ананың өзі.

Ұстаз-әмбебап, білімдар, салауатты маман иесі болса, шәкірт-ұстазының ұлағатты іс-әрекетін үйреніп, одан білім алушы, жаны жақын, болғандықтан, шәкірт онымен ашық-жарқын, жасқанбай пікірлесіп, ойын ашық айтса, ұстаздың көңілі көтеріліп, шәкіртіне сырын ашып, арман биігіне жетелейді. «Ұстазы жақсының ұстамы жақсы» демекші, шәкірт бойындағы ұстамдылық пен тәрбиелік көбіне ұстазға байланысты. Нағыз ұстаз ғана салуатты да саналы, жан-жақты дамыған жеке тұлға қалыптастыра алады.

3.Мұғалім әдебі-мұғалім мен оқушылар арасындағы қарым-қатынас.

Әдеп – белгілі бір халықтың қалыптасқан этикалық тәртібі. Педагогикалық әдеп – оқытушының аса бағалы педагогтық қасиеті, бұл қасиет оған педагогикалық әсер ету құралдарын қолданған кезде өз эмоцияларын білдіру шамасын көрсетеді []. Мұғалім сахнадағы актёр сияқты әрқашан көз алдында жүреді. Қарым – қатынас тұрғысынан педагогтық әдеп мұғалімнің жан – жақтылығын, идеялық сенімінің, жүріс – тұрыс мәдениетінің, арнаулы білімінің, мамандығына байланысты ізденіс жемістерінің қоры, яғни ақыл – ойының көрінісі. Педагог ғалымдардың еңбектеріне сүйене отырып, мұғалім мәдениеті мен шеберлігі, интеллектуалдығын төмендегідей бөліктермен анықтауға болады:

1. Мұғалімнің сыртқы келбет мәдениеті;

2. Мұғалімнің өзін-өзі басқару шеберлігі;

3. Мұғалімнің мимика және пантомимо ишараларын (жест) мәнерлі негіздері;

4. Мұғалімнің мәдениеті, әдебі, сөйлеу шеберлігі, шешендік қасиеті, демалу, дауыс дикциясы, интонациясы. Балаларды оқыту мен тәрбиелеу ісінде жалпы әдеп атаулыны педагогикаға кірікттіріп пайдаланудың өзі педагогтық әдеп болып табылады. Әдепті мұғалім ересек адамдармен қалай сыпайы және ілтипатты сөйлессе оқушылармен де солай, тек ересектерден гөрі сақ және ықыласпен сөйлеседі. Педагогтың әдебі ілтипаттылық, сенім білдірушілік әділдік, төзім мен сабыр сақтау қасиеттерімен өлшенеді. Сондықтан да ұстаз ұрпақ тәрбиелеудегі қоғам сенген адам. Қазіргі біздің заманымыздың 21 ғасыр мұғаліміне қойылатын талаптар мынадай: - Мұғалім жеке көзқарасы бар және соны қорғай білетін жігерлі тұлға және маман болу қажет;

- Мұғалім білім негіздерін өз беттерінше оқып, үйренуге оқушыны баулуға міндетті;
- Мұғалімнің педагогикалық ойлау қабілеті ғылыми түрде қалыптасуы тиіс;
- Мұғалім-педагогикалық үрдісте баламен ынтымақтаса қызмет ету керек;
- Педагог әрқашан өз білімін толықтырып, шығармашылығын арттырып отыруға міндетті.

Мұғалімдер мен оқушылар арасындағы өзара қарым- қатынас жасау мәселесі психология ғылымындағы және тәлім тәрбие ісіндегі әрі маңызды, әрі күрделі проблемалардың қатарына жатады. Мұғалім мен оқушы арасындағы психологиялық қарым-қатынас бірнеше қадамдар арқылы жүзеге асады:

1. Мұғалім өзінің келбеті мен бейнесі арқылы оқушыларға үлгі-өнеге көрсету арқылы.

2. Психологиялық-педагогикалық тренингтер мен семинарлар өткізу.

3. Сабақ кезінде сергіту сәті, логикалық ойлау, тәрбиелік мәні бар ойындарды жиі қолдану. Егер кіші мектеп жасындағы балалар үшін мұғалім

барлық бейнесімен ерекше із қалдырып, оларға күшті әсер ететін тұлға болып саналатын болса, ал ересек балалар мұғалімнің әрбір қимыл-қозғалысына, іс-әрекеті мен сөйлеген сөзіне, оның ақыл кеңесіне, өзге адамдармен қарым-қатынасына, шәкірттерге қоятын түрлі талаптарына өздерінше іштей сын көзімен қарайды.

Осы мәселені анықтау бағытында арнайы жүргізілген психологиялық және педагогикалық зерттеулер төменгі сынып оқушыларынан гөрі ересек оқушылар арасында үлкендердің айтқан сөздеріне құлақ аспау және айтқанынан қайтпайтын мінез көріністерінде әрқилы кедергілер мен себептер болатындығын анықтады. Әрине, мұндай мәселенің түпкі себептерін психологиялық жағынан тереңірек зерттеу тәлім-тәрбие ісінде маңызды мәселе болып саналады. Бұл зерттеуде негізгі мәселе мұғалімдік мамандыққа қойылатын жасөспірімдердің тапабын психологиялық тұрғыдан негіздеп, ұстазға тән сапапар мен ерекшеліктердің сырын ашып көрсету және оны педагогикалық және методикалық жағынан алып талдау болып табылады. Үштік одақ байланысы. Оның бір дәледі мұғалім тек қана білім беріп қана қоймай тәлім тәрбие бере отырып ұлттық құндылықтарын салт-дәстүрлерімізді дәріптей отырып патриоттық тәрбие береді. Мектеп ұстаздары өз пәнін жетік біліп, бағдарламадан тыс материалдарды шеберлікпен қамти отырып, өз пәніне деген оқушылардың ықылас-ынтасын арттыра біледі. Оқушылардың дарыны мен қабілеті, белсенділігі әр бағытта бағаланып, қоғамдық жұмыстар мен сыныптан тыс іс-шаралар қызықты да тартымды өткізіліп тұрады. Ата-аналармен жұмыстар жүйеді түрде жүргізіледі. Әр ай сайын мектеп директоры мен ұстаздар тарапынан есеп беру жұмыстары жүргізіліп, алдағы жұмыстарға жоспарлар талқылау үрдіске айналып отыр. Ұстаздар мен оқушылар арасындағы дұрыс қалыптасқан қарым-қатынас тәлім-тәрбие ісінің жемісті жүргізілуіне елеулі үлес қосады деп сенемін.

Сөзді қорытындылар болсақ, жүз жерден заман өзгерсе де, талап өзгеше болса да, адами қасиеттер, адамдық құндылықтар өзгермек емес. Бүгінгі жастардың ақпаратты тез қабылдау, техниканы меңгере білу қабілеттерін

қолдаумен қатар, осы білімдерін дұрыс арнаға бұруға, игілікке жұмсауға бағыт бере отырып, қарапайым рухани тәрбиеге баулитын, мейірімділікті, рахымдылықты, адамгершілік қасиеттерін бойларына сіңіруге үлес қосатын осы ата-ана мен ұстаздар болып қала бермек. Өмірге қажетті бас ілімдер де осы.

Сұрақтар мен тапсырмалар

1. Мұғалімнің қоғамда тұтқан орны қандай?
2. Мұғ-алім мамандығының келіп шығуы?
3. Мұғалім мамандығы жайлы ой-пікірлер?

2-Тақырып: Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіптік мәдениеті

Жоспар:

1. Мұғалімнің жалпы кәсіптік мәдениеті.
2. Қазіргі мұғалімнің кәсіптік мәдениеті.
3. Мұғалім іс-әрекетінің этикалық-психологиялық сипаты.

Кіліт сөздер: мұғалім, кемел тұлға, инновациялық педагогика, білім беру.

1.Мұғалімнің жалпы кәсіптік мәдениеті.

Кәсіби арнайы дайындық пен жұмыс тәжірибесінің нәтижесінде белгілі бір осы саладағы кәсіби қызметті жүзеге асыру үшін теориялық білім күрделі, практикалық дағдылар мен біліктіліктерге ие болды, оған физикалық мүмкіндік берді адамның қабілеті, ақыл-ой қабілеті және заңды құқықтары еңбек қызметінің түрі. Мамандық еңбек қызметінің тар шеңберімен сипатталады мамандандыруды қамтиды. Кейбір мамандықтар бойынша бірқатар мамандықтар болуы мүмкін (мысалы, оқыту немесе медицина мамандықтар). Мамандығы мен мамандығы адамға үнемі белгілі өзінің жұмыс түріне қатыстылығын білдіреді. Біздің елімізде адамдардың мамандық пен мамандықты таңдауы ерікті және қалаулы мамандықты игеру үшін көптеген

мүмкіндіктер жасалды. Білім беру-білім беру, дағдылар мен дағдыларды қалыптастыру процесі, бұл адамды өмірге, еңбекке дайындаудың негізгі құралы. Білімі процестегі білім, тұлға қоғамының әлеуметтік-тарихи тәжірибесі жеке тұлғаның игерілген, дүниетанымы, қабілеті, ізгілігі (қасиеттері) өзгерістер мен тәрбие жүзеге асырылады. Тар мағынада оқыту ұғымға сілтеме жасайды. Бірақ бұл тек әртүрлі оқу орындарында сабақ беру тек процесте ғана емес, сонымен қатар отбасында, өндірісте және т. б. ақпарат-бұл сатып алу процесі. "Кәсіби руханият" ұғымын талдау үшін, ең алдымен, "мамандық", "руханият", "белсенділік" сияқты ұғымдарды қарастырудың мақсаты өзекті. Осы ұғымдардың ішінде "мәдениет" ұғымы маңызды орын алады ұстайды. Өйткені мұлан құбылыстар әлемін қамтып, рефератты асқақтатты деңгейдегі және руханилықтағы ең жалпы философиялық-әлеуметтік ұғымдардың бірі әлеуметтік процестерге бейтарап баға беру, оның теориясын талдауды дұрыс бағыттау мүмкіндігі жақындасу және әлеуметтік құбылыстарға лайықты әсер ету жолдарын табу білдіреді.

Кәсіптік мәдениет пәні адам қызметінің кәсіби аспектілерін, әлеуметтік қатынастарды, этикалық нормаларды және жұмыс орындарындағы мінез-құлық мәдениетін зерттейтін ғылым саласы болып табылады. Бұл пән қызметкердің кәсіби өсуіне, жеке тұлғаның кәсіби жауапкершілігіне және ұжымдағы қарым-қатынастарға әсер етеді. Кәсіптік мәдениет әрбір маманның жеке ерекшеліктерін, дағдыларын және әлеуметтену қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Кәсіптік мәдениеттің негізгі аспектілері:

Кәсіби этика: Кәсіби этика - жұмыс орнында ұстанатын моральдық нормалар мен принциптер жүйесі. Бұл қызметкердің жұмыс орнында басқа адамдармен, клиенттермен, әріптестермен қарым-қатынас жасаудағы мінез-құлық стандарттарын анықтайды.

Коммуникация мәдениеті: Жұмыс орнында тиімді қарым-қатынас жасау, тыңдау, сөйлесу және пікір алмасу қабілеттері кәсіби мәдениеттің

маңызды бөлігі болып табылады. Бұл дағдылар ұжымда түсіністік пен үйлесімділік қалыптастыруға көмектеседі.

Кәсіби шеберлік: Кәсіби мәдениеттің негізі - белгілі бір саладағы терең білім мен дағдыларды меңгеру. Бұл пән арқылы студенттер өздерінің кәсіби білімдерін жетілдіріп, еңбек нарығында бәсекеге қабілетті болуды үйренеді.

Жеке тұлғалық мәдениет: Кәсіби мәдениет адамның өзін-өзі дұрыс ұстауын, киім кию әдебін, өзін-өзі бағалауды және жұмысқа деген қарым-қатынасын қамтиды. Жеке тұлғаның мәдениеті ұжымда қабылданған әлеуметтік нормаларға сай болуы керек.

Әлеуметтік жауапкершілік: Кәсіби мәдениет қоғамдық және әлеуметтік мәселелерге деген жауапкершілікті де қамтиды. Бұл қызметкерлердің қоғам алдындағы міндеттерін, қоршаған ортаға деген көзқарасын білдіреді.

Кәсіптік мәдениет пәнінің мақсаты мен міндеттері:

Студенттердің кәсіби маман ретіндегі сапалы мінез-құлықты меңгеруін қамтамасыз ету.

Жұмыс орнындағы қарым-қатынастарды сауатты ұйымдастыру дағдыларын дамыту.

Этикалық принциптер мен нормаларды түсіндіру, оларды кәсіби қызметке енгізу.

Тұрақты кәсіби даму мен өзара құрметке негізделген жұмыс орнын қалыптастыру.

Кәсіптік мәдениеттің маңызы:

Жұмыс орнында тиімділік: Кәсіби мәдениет қызметкердің жұмысқа деген көзқарасы мен жауапкершілігін арттырады, бұл жалпы ұйымның тиімділігіне ықпал етеді.

Әлеуметтік үйлесім: Бұл мәдениет жұмыс орнында ұжымдық үйлесімділік пен ынтымақтастықты нығайтуға көмектеседі.

Жеке тұлға ретінде даму: Кәсіби мәдениет адамның өзін-өзі дамытуы мен өсуіне ықпал етеді, өйткені бұл оның моральдық, интеллектуалдық және әлеуметтік дағдыларын жетілдіруге бағытталған.

Қорыта айтқанда, **кәсіптік мәдениет** тек жұмыс орнында жақсы қарым-қатынас жасау мен этикалық нормаларды сақтау ғана емес, ол сонымен қатар әрбір адамның кәсіби және жеке тұлғалық дамуын қамтитын кең ауқымды түсінік болып табылады.

Пәннің мақсаты – «Кәсіптік руханият» пәнін оқытудың негізгі мақсаты өз мамандығы бойынша өз бетінше ойлауға, әріптестер арасындағы мінез-құлық, кәсіби этика, эстетикалық және жеке қасиеттер дамуында маңызды рөл атқарады. Кәсіби руханият ғылымының қалыптасуының дамуы кезеңдері, ұлтымыздың тарихи бай мәдени-рухани мұрасы, рухани-ағартушылық даму кезеңдері, ұлттық руханиятымыздың жалпыадамзаттық құндылықтары онымен үйлесім, оның қайталанбас ерекшеліктері, адам және қоғам руханиятты көтеру жолдарын үйрету және оны іс жүзінде қолдану дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

Этика – адамдардың бір-біріне, отбасына, қоғамға қатынасында мінез-құлық, әдептілік, әдептілік жиынтығы. Заңнан керісінше, моральдық талаптарды орындау немесе орындамау моральдық әсер етеді нысандары (қоғамның бағалауы, атқарылған жұмысты бекіту немесе айыптау). Адамгершілікті этика ғылымы зерттейді. Адамның дамуында адамгершілік маңызды. Шығыстың ұлы ойшылдары адамды адамгершілік кемелдік деп атаған табу, оны жан-жақты дамыту, қоғамның рухани бейнесін қалыптастыру дамуының маңызды факторларының бірі болып саналады. Жалпы адам адамгершілігі мол рухани-тәрбиелік жетілу үдерісіндегі түрлі тарихи кезеңдерден – надандық, надандықтан білімге, зұлымдықтан жақсылыққа, жабайылықтан адамзатқа қоғам осылай дамиды. "Мамандық" ұғымы латын тілінде *professio* сөзінен, яғни арнайы теориялық білімнен және қарапайым өмір сүру көзі, сонымен қатар практикалық дағдыларды талап етеді санау дегеніміз-еңбек әрекеті, оқыту түрі. Педагог – өз пәнін терең меңгерген, жалпы

және балалар психологиясын жетік меңгерген, тәрбие әдістерін жетік меңгерген, мәдениеті жоғары маман.

Білім беру процесінің басты мақсаты мен міндеті – сауатты, кемел тұлға, білікті маман дайындау. Сондықтан білім берудің тиімділігін оқушылардың білім, білік, біліктілік деңгейі, өз бетінше білім алуға, қоғамда өз орнын табуға дайындығымен өлшеп, бағалауымыз керек деп білуіміз керек.

Білім – адам дамуының негізі. Жаңа ғасырда қоғамның жан-жақты дамуы, өсіп-өркендеуі білім мазмұнының жетілдірілуі мен жетілдірілуіне тікелей байланысты. Қазіргі уақытта білім берудің жаһандануы, инновациялық технологиялардың енгізілуі, ауқымды ақпараттар ағыны білім беру мазмұнын үнемі жаңартып, жетілдіруді талап етеді. «Инновация – бұл салаға жаңалық, өзгерістер енгізу процесі мен қызметі» және «инновациялық технология – педагогикалық прогресті қамтамасыз етуге бағытталған ұйымдастырушылық қызмет процесі». Қоғамның, мәдениет пен білімнің қазіргі заманғы қарқынды дамуы жағдайында инновациялық педагогикалық қызметке, дәлірек айтсақ инновациялық технологияларға қажеттілік бірқатар факторлармен анықталады.

Білім беру жүйесіндегі түбегейлі өзгерістерге, білім беру жүйесіндегі жаңартуларға әкелетін әлеуметтік-экономикалық өзгерістер, әртүрлі оқу орындарында оқу процесін ұйымдастыруда әдістер мен технологияларды қолдану қажеттілігі. Педагогтардың іс-әрекетінің инновациялық бағыттылығы білім беру саясатын жаңарту құралы ретінде көрінеді; Кәсіптік педагогикалық мәдениеттің шынайылығын анықтамас бұрын «кәсіптік мәдениет» және «педагогикалық мәдениет» секілді түсініктерді қалыптастыруымыз қажет. Кәсіптік мәдениеттің бөлінуі анықталған кәсіптік топ адамдарының құрамының кейбір мамандық түрлерінің жалпылауын тудыратын еңбек бөлінісінің нәтижесі болып табылады. Мұғалімнің педагогикалық мәдениеті мен іс-әрекет ерекшеліктерін талдауға байланысты мәселелер С.И. Архангельскийдің, А.В. Барабанщиковтың, Е.В. Бондаревскойдың, З.Ф. Есареваның, Н.В. Кузьминаның, Н.Н.Тарасевичтің, Г.И. Хозяиновтың және

т.б. еңбектерінде қарастырылған. Мұғалімнің кәсіби-педагогикалық мәдениеті қоғамдық құбылыстың педагогикалық мәдениетінің бөлігі ретінде көрінеді. Кәсіптік -педагогикалық мәдениет ұғымын түсіну үшін жалпы және кәсіби мәдениеттің байланысын, оның спецификалық ерекшеліктерін көрсететін келесі жағдайларды ескеру қажет: - кәсіптік -педагогикалық мәдениет – бұл тіршілік етудің түрлі деңгейлерінде көрінетін педагогикалық шындықтың бірегей мінездемесі; - кәсіптік -педагогикалық мәдениет – бұл өз бойына қоршаған ортамен таңдай отырып қатынасқа енетін және бүтіндей интегративтік құрылымға ие жеке ұйымы бар құрылымдық-функционалдық компоненттер тізбегіне жинақтаған жүйелі білім. - кәсіби-педагогикалық мәдениет талдауының бірлігі ретінде шығармашылық табиғаты жағынан педагогикалық іскерлігі алынады; - мұғалімнің кәсіптік -педагогикалық мәдениеті қалыптасуы мен іске асуының ерекшеліктері тұлғаның әлеуметтік-педагогикалық тәжірибесінің қалыптасқан психофизиологиялық және жас ерекшелік мінез-құлқына, жеке-шығармашылығына орай шарттастырылады. Аталмыш әдіснамалық негіздеулердің есепке алынуы аксиологиялық, технологиялық және тұлғалық-шығармашылық құрамдас компоненттері бар кәсіби-педагогикалық мәдениет моделін негіздеуге мүмкіндік береді. Кәсіптік-педагогикалық мәдениеттің аксиологиялық компоненті білім берудің қазіргі заманғы педагогикалық процесіне тұтастай енген және адамзатпен жасалған педагогикалық құндылықтар жиынтығынан құрылған. Педагогикалық үдерісінің барысында мұғалімдер ойлау мен тұжырымдарды педагогикалық іскерліктің адамгершілік технологиясын құратын білік пен білік-дағдыларды игереді және оны шынайы өмірде қосымша кездесу деңгейіне байланысты бағалайды. Қоғам және жеке жеке педагогикалық жүйе үшін жоғары мәнге ие білімдер, ойлар, тұжырымдар педагогикалық құндылықтар ретінде қарастырылады. Педагог, педагогикалық іскерлікті игереді және дамытады, соның нәтижесінде өз ісінің шебері болып қалыптасады. Педагогикалық ойдың тарихы – бұл үнемі бағалау, ойлану, құндылықтар орнату, жаңа жағдайлардағы педагогикалық технологиялар мен

танымал ой-пікірлерді тасымалдау үдерісі. Кәсіптік-педагогикалық мәдениеттің технологиялық компоненті мұғалімнің педагогикалық іскерлігінің әдіс-тәсілдерін жинақтайды. Педагогикалық мәдениеттің құндылықтары мен байлықтары іскерлік пен мәдениеттің үздіксіз байланысын көрсететін іскерлік негізінде қалыптасып құрылады.

2. Қазіргі заман мұғалімнің кәсіптік мәдениеті.

Қазіргі уақытта оның тамыры әлеуметтік, экономикалық, рухани-идеологиялық салада жатыр реформалар жүзеге асырылуда. Үздіксіз білім беру жүйесі жағынан да жаңғырту және білім беру тиімділігін жаңа сапа деңгейіне көтеру мәселелері де өзекті болып отыр. Өзбекстандағы білім саласын реформалаудың негізгі факторларының бірі – кемел адам. Білім берудегі «Жеке қызығушылық пен білімнің басымдығы». Кадрларды ұлттық дайындау бағдарламасы білім берудің мақсатын жаңа бағытқа бұрды. Сонымен, білім берудің мақсаты толығымен жаңарды, соған сәйкес мазмұны, педагогикалық процестің жаңаруы заңдылық. Бұл біздің еліміздің әлеуметтік факторы саясатын айқындауына байланысты білім берудің жаңа моделі жасалды.

Мақсатқа жету үшін білім берудің жаңа моделі жасалды. Модельді тәжірибеде қолданыңыз оқу үдерісін технологияландыру және инновациялық тәсілмен жүзеге асыру. Кәсіби құзыреттіліктің заманауи компоненттері қандай? Тәрбиешілерге жұмысқа орналасу кәсіби құзыреттіліктерді ескере отырып, бүгінгі күнге қойылатын заманауи талаптар қолданыста. Кәсіби құзыреттілік бойынша кәсіби қызметті жүзеге асыру қажет қолда бар білім, білік және біліктілікті тәжірибеде жоғары деңгейде қолдануға болады деп болжанады.

Кәсіби құзыреттілік интегративті білім және тәуелсіз қызметке негізделген іс-әрекеттер меңгеру, маңызды әлеуметтік талаптарды түсіне білу, кәсіби-педагогикалық міндеттерге шығармашылық қарым-қатынастың, оқу процесінің тиімділігін арттыру бойынша жаңа идеяларды насихаттау, бұл

педагогикалық қатығыстар кезінде ұтымды шешім қабылдау сияқты қасиеттердің синонимі.

Бүгінгі таңда жоғары оқу орындарында жұмыс істейтін тәрбиешілердің кәсіби маманы құзыреттілік білім беру ұйымдарының ынтымақтастығын қамтамасыз ету негізінде құрылады, яғни тек жеке-кәсіби қасиеттер кешенінен емес, білім алатындардан тұрады тұтынушылардың талаптарын сақтау, оның болашақ қызметіндегі, сондай-ақ қоршаған ортадағы жеке өсуі ол сондай-ақ оның әсеріне психологиялық тұрақтылықты қамтамасыз ететін ортаны құруды болжайды.

Мысалы, "мектеп зертханасы", яғни., орта мектептердегі мектеп зертханасы

Мектеп әдістемесінің қазіргі проблемасын ұйымдастыру, зерделеу және жою болашақ тәрбиешілердің жеке кәсіби даму жолдарын, бағдарламасын ғылыми талдау оның негізінде педагогикалық іс-әрекетке ықпал ету мақсатында ұйымдастырылған. Бұл жерде " бүгінгі студент-ертеңгі студент және тәрбиеші", "менің білетінім бәріне арналған" сияқты принциптер негізінде студенттерді кәсіби қызметке дайындаған жөн. жоғары оқу орындарын бітірген студенттердің" студенттерді жұмыспен қамту " компоненті бойынша жұмысы ол ережемен белгіленбеуі керек. Студенттердің болашақ іс-әрекетіндегі педагогикалық ғылыми-әдістемелік әлеуеттің бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету үшін оқу кезеңіндегі құзыреттілікжұмыспен қамту көзделеді. Бұл жағдайда студенттерді әртүрлі әлеуметтік-әдістемелік жобаларға тарту "әрекет-әрекет белгісі" қағидаттарына сүйене отырып, " кешегі әдіс бүгінде жаңа емес көбейтуге болады.

1.Қазіргі заман мұғалімінің кәсіптік мәдениеті – бұл оқу-тәрбие процесінде мұғалімнің кәсіби қызметін, әлеуметтік жауапкершілігін, тұлғалық қасиеттерін және адами құндылықтарын үйлестіретін ерекше жүйе. Мұғалімнің кәсіби мәдениеті оның педагогикалық білімі мен дағдыларын ғана емес, сонымен қатар қоғам алдындағы моральдық, этикалық міндеттерін де қамтиды. Бұл мәдениет мұғалімнің жеке тұлға ретінде қалыптасуында,

сондай-ақ оның кәсіби салада жоғары нәтижеге жетуінде маңызды рөл атқарады.

Қазіргі уақытта білім беру саласында өзгерістер мен жаңартулар көп. Осы өзгерістердің аясында мұғалімдерге қойылатын талаптар да артып келеді. Мұғалімнің кәсіптік мәдениеті тек білім беру саласында ғана емес, жалпы қоғамда маңызды роль атқаратын фактор болып табылады.

2. Мұғалімнің кәсіптік мәдениетінің анықтамасы мен мәні.

Кәсіптік мәдениет жалпы мәдениеттің бір бөлігі ретінде мұғалімнің қызметінде қолданылатын моральдық нормалар, әлеуметтік жауапкершілік, кәсіби дағдылар мен этикалық принциптерден тұрады. Бұл мәдениет мұғалімнің жеке тұлғалық қасиеттерін, оның қоғам алдындағы міндеттерін, кәсіби қызметке деген жауапкершілігін, оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудағы әдіс-тәсілдерін қамтиды.

Мұғалімнің кәсіптік мәдениетінің мәні оның білім беру процесіндегі кәсіби қызметіне ғана емес, әлеуметтік құндылықтар мен ұстанымдарды оқушыларға жеткізуде, оларды азаматтық, патриоттық, адамгершілік тұрғысынан тәрбиелеуде де маңызды болып табылады. Мұғалім өз ісінде этикалық, педагогикалық, тұлғалық жауапкершілікті сезініп, қоғамда жоғары деңгейдегі мәдениетті тұлға ретінде қалыптасуы керек.

3. Қазіргі заман мұғалімінің кәсіптік мәдениетінің құрылымы

Қазіргі заман мұғалімінің кәсіптік мәдениеті бірнеше негізгі компоненттерден тұрады. Бұл компоненттер бір-бірімен тығыз байланыста болып, мұғалімнің кәсіби қызметінде өзін-өзі көрсетуіне мүмкіндік береді:

Кәсіби этика: Мұғалімнің моральдық-этикалық нормаларды ұстануы оның қоғам алдындағы жауапкершілігін анықтайды. Кәсіби этика мұғалімнің оқушыларға әділ, адал және құрметпен қарауын қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, ол әріптестерімен, ата-аналармен, білім беру мекемелерінің басшылығымен қарым-қатынаста да маңызды рөл атқарады.

Кәсіби білім мен дағдылар: Мұғалімнің кәсіби мәдениеті оның білім деңгейімен, тәжірибесімен және әдіс-тәсілдермен тығыз байланысты. Қазіргі

заманда мұғалімдерге тек өз пәнінің терең білгірі болу ғана емес, сонымен қатар білім беру технологияларын, педагогикалық инновацияларды, жаңа әдіс-тәсілдерді игеру қажет.

Коммуникация мәдениеті: Мұғалімнің тиімді қарым-қатынас орнату дағдысы өте маңызды. Ол оқушылармен, ата-аналармен, әріптестермен және білім беру ұйымдарының әкімшілігімен үйлесімді қарым-қатынас орната алуы керек. Мұғалімнің сөйлесу мәдениеті, тыңдау дағдылары, адамдармен жұмыс істеу шеберлігі оқушылардың тұлғалық дамуына оң әсерін тигізеді.

Жеке тұлғалық мәдениет: Мұғалімнің сыртқы бейнесі, өзін-өзі ұстауы, жеке тұлғалық қасиеттері оның кәсіби мәдениетінің маңызды бөлігі болып табылады. Мұғалімнің сабырлылығы, әдептілігі, ашықтығы, құрметі оқушыларға да әсер етіп, ұжымда жақсы қарым-қатынас қалыптастырады.

Кәсіби жауапкершілік: Мұғалімнің кәсіби қызметі жауапкершілікті талап етеді. Бұл жауапкершілік оның оқушыларға білім беру ғана емес, олардың тұлғалық дамуында маңызды рөл атқаратындығында көрінеді. Сонымен қатар, мұғалім оқушыларға қоғамдағы міндеттерді түсіндіре отырып, олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына көмектесуі қажет.

Әлеуметтік міндет: Қазіргі заман мұғалімі тек білім беру ғана емес, қоғам алдындағы әлеуметтік міндеттерді де орындаушы болып табылады. Ол оқушыларды азаматтық, патриоттық, адамгершілік құндылықтарға тәрбиелеумен қатар, қоғамның әлеуметтік жағдайына бейімделуге көмектеседі.

4. Қазіргі заман мұғалімінің кәсіптік мәдениетінің маңызы

Қазіргі заманда мұғалімнің кәсіптік мәдениетінің маңызы өте жоғары. Оның негізгі маңыздылығы оқу-тәрбие процесінің тиімділігін арттыруда, оқушылардың тұлғалық дамуын қамтамасыз етуде, қоғамның білім беру саласын дамытуда, сондай-ақ мұғалімнің өзінің кәсіби өсуінде жатыр.

Білім сапасын арттыру: Мұғалімнің жоғары кәсіби мәдениеті оқу-тәрбие процесін сапалы ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мұғалім жаңа әдіс-

тәсілдерді қолдана отырып, оқушылардың білім сапасын арттырады, олардың қызығушылықтарын дамытады.

Жеке тұлға ретінде қалыптасу: Қазіргі заман мұғалімі өз кәсіби мәдениетін жетілдіру арқылы өзінің тұлғалық қасиеттерін де дамытуы керек. Ол оқушыларға үлгі бола отырып, олардың мінез-құлқын тәрбиелейді.

Ұжымдық үйлесім: Мұғалімнің кәсіби мәдениеті ұжымда үйлесімділік орнатуға ықпал етеді. Мұғалім өз әріптестерімен кәсіби ынтымақтастық орнату арқылы ұжымдық нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Қоғам алдындағы жауапкершілік: Мұғалімдер қоғам алдындағы үлкен жауапкершілікті сезініп, оқушыларға дұрыс бағыт көрсетеді. Ол өз қызметін тек білім беру ғана емес, сонымен қатар қоғамға қызмет ету деп түсінеді.

5. Қазіргі заман мұғалімінің кәсіптік мәдениетін дамыту жолдары

Қазіргі заман мұғалімінің кәсіптік мәдениетін дамыту үшін бірнеше негізгі жолдарды ұсынуға болады:

Үздіксіз кәсіби даму: Мұғалімдердің кәсіптік мәдениеті тек оқу орындарында ғана емес, өмір бойы даму үдерісі болып табылады. Бұл үшін түрлі семинарларға, тренингтерге қатысып, педагогикалық жаңа әдістер мен технологияларды меңгеру қажет.

Кәсіби ынтымақтастық: Мұғалімдер әріптестерімен тәжірибе алмасып, бірлесіп жұмыс істей отырып, өздерінің кәсіби деңгейін арттыруға мүмкіндік алады.

Шығармашылыққа бейімделу: Мұғалімдер өз жұмысында шығармашылық тәсілдер мен инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдана білуі тиіс. Бұл олардың кәсіптік мәдениетінің жоғары деңгейде болуына ықпал етеді.

Рухани және тұлғалық даму: Мұғалімнің жеке тұлғалық және рухани дамуы оның кәсіби мәдениетінің негізін құрайды. Ол өз-өзіне сенімді, құрметті, жоғары адамгершілік қасиеттерін көрсете алатын тұлға болу керек.

3. Мұғалім іс-әрекетінің этикалық-психологиялық сипаты

Моральдық мәдениетте айқын көрінетін қарым-қатынастардың пайда болуынан

бірі этикет. Бұл адамның сыртқы мәдениеті, өзара қарым-қатынасы туралы көбірек тәртіп ережелерінің орындалуын басқарады. Егер қарым-қатынас түрінде болса егер адам өзінің қарым-қатынасына шығармашылықпен қарайтын болса, яғни бір жағдайда емдеудің бірнеше түрі егер мұны істеу мүмкін болса, белгі тек нақты жағдайға бірдей ережені қолданады берілген мінез-құлықты талап етеді.

Жапсырманың қолданылу аясы кең, ол белгілі бір мағынада халықаралық деңгейде қабылданған мінез-құлық ережелерін қамтиды. Мысалы, саяси қайраткердің белгісі, қонақжайлылық этикеті және т.б.

Этикетті сақтаудың классикалық мысалы, біз әлеуметтік желілерді жиі көреміз және теледидардан көреміз. Бұл процесс, әсіресе, мемлекет басшыларына жат

Ол елдердің елшілерінің сенім грамоталарын тапсыру рәсімдерінде айқын көрінеді. Бір ғана жағдай бар, халықаралық деңгейде бекітілген ереже басым.

Білетініміздей, этика - ол адамның қоғамның барлық дерлік салаларындағы да, жеке өміріндегі де іс-әрекеттерін, мінез-құлқын реттейтін ұстанымдардың, талаптардың жиынтығын, оның қоғамға, өзіне, міндеттерін орындауға, сонымен қатар адамдардың адамгершілік мұраттары, адамгершілік құндылықтары туралы тарихи қалыптасқан көзқарастары мен пікірлерін қамтитын қоғамдық сананың өзіне тән түрі іспетті мораль жайындағы ғылым. Сөйтіп, этиканың зерттейтін тақырыбы - мораль адамның қоршаған әлемді, жақсылық пен жамандықты, әділеттілік пен әділетсіздікті бағалау өлшемдері арқылы құндылық деп бағалауының және рухани-тәжірибелік тұрғыда игеруінің өзіндік тәсілі болып табылады. Мораль қоғамдық іс-тәжірибенің барлық жақтарының ең қажетті қыры ретінде танылып, іс жүзінде адамның шындықты мораль тұрғысынан сезінуінен тыс өмір сүре алмайтын қоғамдық сананың: саяси, құқықтық, эстетикалық, экономикалық, діни және басқадай

түрлерінің арасында ерекше орын алады. Мораль санатының іс жүзінде атқаратын қызметі жеке адам мен қоғамның арасындағы қатынастарды реттеуден көрінеді, ал оның адам қатынастарын реттеуші ретіндегі күші адамның ерікті немесе мәжбүрлі түрде оның талаптарына бағынатынынан байқалады. Моральға жататын осы ерекшеліктер оны адамның кәсіби қызметінің кез келген түрінің маңызды құрамдас бөлігі етеді, өйткені кез келген маман бұл жерде білікті қызметкер ретінде емес, моральдық тұлға ретінде танылады, ал бұл даусыз өзара байланыстың оның кәсіби қызметінің нәтижелеріне орасан зор ықпалы бар. Қоғамның кәсіби моралі жалпы және ерекше санаттар аясында өзара байланысатын, жалпы мораль шектерінде дамитын жеке адамгершілік жүйе ретінде танылады. Мұғалімнің кәсіби моралінде адамгершілік мұраттары және мұғалімнің педагогикалық қызметі үдерісінде қалыптасатын қатынастардан шығатын моральдық ұстанымы ерекше орын алады. Педагог мамандығы моральдық фактордың салмағы ерекше жоғары бағаланатын адамдарға көбірек жақын, өйткені өзінің ерекшелігіне қмрай ол педагогтің, ұстаздың, тәрбиешінің еңбегі қызметінде барлық адамгершілік қасиеттерінің айқындалуына себепкер болады. Педагогикалық еңбек өзінің шынайы қоғамдық қажеттілігі жағынан көпқырлы, жан-жақты. Оның жан-жақтылығы төмендегі себептерге байланысты:

- қоғамның кез келген мүшесіне бағытталады, оған қоса, оның балалық шағында ғана емес;

- оны педагог мамандармен қатар, қрғамның барлық мүшелері орындайды;

- қызметтің барлық түрлеріне қатысы бар;

- ақыр соңында, мораль сияқты, ол да, тіпті адамдар шын мәнінде басқаларды тәрбиелеумен және оқытумен айналыспайтын жерлерде де, адам қызметінің барлық жақтарын қамтиды.

Қорыта айтқанда, **кәсіптік мәдениет** тек жұмыс орнында жақсы қарым-қатынас жасау мен этикалық нормаларды сақтау ғана емес, ол сонымен қатар

әрбір адамның кәсіби және жеке тұлғалық дамуын қамтитын кең ауқымды түсінік болып табылады.

Сұрақтар мен тапсырмалар

1. Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіптік мәдениетіне қойылатын талаптар
2. Мұғалім іс-әрекетінің этикалық-психологиялық сипаты
3. Кәсіптік-педагогикалық мәдениеттің міндеті қандай?

3-Тақырып: Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениет

Жоспар:

1. Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениеттің маңызы
2. Бастауыш сынып мұғалімдерінің педагогикалық процесті ұйымдастыру дағдылары
3. Педагогикалық іс-әрекетті технологияландыруға психологиялық көзқарас

Кіліт сөздер: Бастауыш білім, психофизикалық, шығармашылық, жалпы білім, мұғалім.

1. Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениеттің маңызы

Бастауыш білім берудің қолданбалы бакалавры - білім алушылардың білім меңгеруі, шеберліктер мен құзыреттерін қалыптастыруы бойынша қызметін ұйымдастырудан; шығармашылық қабілеттерді қалыптастыру және дамыту, зияткерлік, адамгершілік және дене бітімін жетілдірудегі, денсаулықты нығайтудағы, бос уақытын ұйымдастырудағы қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін педагогикалық жағдай жасаудан; оқушылардың бастауыш жалпы білім берудің білім бағдарламаларын меңгеруде нормативтік белгіленген нәтижелеріне қол жеткізуін қамтамасыз етуден тұрады.

Осы біліктілік бойынша ойдағыдай білім алу және одан әрі жемісті жұмыс істеу үшін студент әлемдік мәдениеттің базалық құндылықтарын білуі, табиғат пен қоғамның даму заңдылықтарын түсінуі тиіс, белсенді азаматтық ұстанымына және өзіне-өзі баға беру дағдысына ие болу керек, сондай-ақ математика, география, биология, тіл саласында базалық білімі болуы тиіс. Жоғары деңгейдегі маман болу үшін минималды тәжірибе - 4-5 жыл. Осы саланың маманы командада жұмыс істей білу керек, өзін-өзі ұйымдастыру және өздіген білім алу қабілетіне ие болуы тиіс, сондай-ақ шығармашыл, белсенді болуы керек және балаларды жақсы көруі міндетті. Жас маман әлеуметтік, жас ерекшелігі, психофизикалық және өзіндік қасиеттерін, оның ішінде білім алушылардың ерекше білім қажеттіліктерін ескере отырып, оқыту, тәрбиелеу және дамыту жұмыстарын жүзеге асыру қабілетінде тәжірибесінің болмауы сияқты қиындықтарға тап болуы мүмкін. Педагогикалық білім берудің қолданбалы бакалавры (Бастауыш білім беру бейіні) біліктілігін иеленген түлек бастауыш білім беру бакалаврының кәсіби қызметінің негізгі түрлерін орындауға, бастауыш жалпы білім беру мекемелерінде кәсіби міндеттерді шешуге дайын болады, атап айтсақ:

- білім алушылардың оқу қызметін қалыптастыруға және дамытуға бағытталған заманауи психологиялық-педагогикалық әдістерді пайдалана отырып, бастауыш жалпы білім берудің білім бағдарламаларын оқу процесінде іске асыру;

- бастауыш мектеп оқушыларын оқу қызметінің бастапқы кезеңіне бейімдеу мақсатында қолайлы жағдай туғызу;

- оқу қызметін қалыптастыру процесінде бастауыш мектеп оқушыларының зияткерлік, тұлғалық және адамгершілік қабілеттерін дамыту;

- жас ерекшелік нормаларын ескере отырып, білім алушыларды дамыту мақсатында педагогтармен, білім беру мекемесінің әкімшілігімен және ата-аналармен өзара әрекеттестік орнату;

- бастауыш мектеп оқушыларында негізгі жалпы білім берудегі білім бағдарламасын меңгеруге дайындауда қажетті нәтижеге қол жеткізуде оқу-танымдық мотивациясы мен оқып үйрене алу қабілетін қалыптастыру.

Осы бағыт бойынша колледжде оқуын аяқтағаннан кейін университетте оқуын жалғастыруға болады, университеттің ерекшелігіне қарай оқуды 2-ші курстан бастап жалғастыру мүмкіндігі бар.

Бастауыш білім беру мұғалімі - өте қажетті және маңызды мамандық болып саналады. Бұл мамандық қаржылық артықшылықтан басқа (біліктілігін арттыру кезінде және еңбек өтілі артқан сайын мұғалімнің жалақысы артады), жұмыс нәтижесінен, оқушылардың жетістіктерінен және ата-аналардың қолдауынан туындайтын қанағаттанушылық сезімін сыйлайды - бұлар осы бағыттағы жұмысты атқаруда айтарлықтай маңызды құндылықтар болып саналады. Ғылым мен мәдениеттің дамуы білім беру бағытына байланысты

шығады. Бұл философиялық сенімде бұл мемлекеттік маңызы бар әлеуметтік заңдылық. Өзбекстан Тәуелсіздік алғаннан кейін білім беру саласында ұлттық имандылықты қалпына келтіру тұрғысында, ұлттық салт-дәстүр, түрлі салт-дәстүр, ұлттық құндылықтарды одан әрі дамыту өте өткір және үлкен бұрылыстардың болғаны барлығына түсінікті Мемлекеттің ұлы болашағы – терең білімді, адамгершілігі мен жаны таза жастарды тәрбиелеу қажет екенін есте ұстаған жөн шығаруға болмайды. Бұл үлкен мәселеде білікті де білімді педагогтардың үлесі зор. Қазіргі заманғы Ғылымның, техниканың және техниканың қарқынды дамуы білім беру жүйесі мен ондағы қызметті де алып келді болашақ мұғалімдерге көптеген мүмкіндіктер жасалуда. Сонымен бүгін мамандықтардың ішінде мұғалім мамандығының әлеуметтік маңызы зор. Ұстаз жас жандар кемелдік сәулетшісі болып табылады. Әрбір пәннің дербес білім беру мақсаты, мазмұны және өзіндік оқуы болады пәні (пәні) мен әдісі бар. Осыны негізге ала отырып, «Педагогикалық шеберлік» пәні, мұғалім – тәрбиешінің кәсіби қызметі мен шеберлігін зерделеу және оны жетілдіру ақпараттық ғылым болып табылады. Педагогикалық шеберлік – бұл мамандықтың мәні дағдыларын қалыптастыру мен дамытудың жолдарын,

құралдарын, формаларын қалыптастырады. Педагогикалық шеберліктің жалпы негіздерін түсіндірудегі ең маңызды негізгі ұғым «Дағды» термині қарастырылады. Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениет – бұл мұғалімнің кәсіби қызметіне қатысты маңызды аспектілердің бірі. Ол мұғалімнің оқыту процесін ұйымдастырудағы және оқушылармен қарым-қатынасындағы мәдениеті мен біліктілігін қамтиды. Бұл мәдениет мұғалімнің педагогикалық шеберлігімен, тұлғалық қасиеттерімен, оның жеке кәсіби тәжірибесімен, өз ісіне деген жауапкершілігімен тығыз байланысты.

Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениеттің құрамдас бөліктері:

Кәсіби құзыреттілік:

Мұғалімнің пәндік білімін, педагогикалық әдістемесін меңгеруі, оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып оқыту әдістерін қолдануы.

Жеке тұлғалық қасиеттер:

Әдептілік, толеранттылық, ықылас пен түсіністік, эмпатия – бұл қасиеттер мұғалімнің оқушылармен тиімді қарым-қатынас орнатуына ықпал етеді.

Қоғамдық жауапкершілік:

Мұғалімнің қоғам алдындағы ролі, өз қызметінің нәтижелеріне жауапкершілігі, өзіне және кәсібіне деген адалдығы.

Адамгершілік және этикалық нормалар:

Мұғалімнің өзінің іс-әрекетінде моральдық және этикалық принциптерді сақтауы, оқушыларға тәрбие беру барысындағы әділдік, әділеттілік.

Білім беру мен тәрбиелеу әдістемесі:

Оқушыларға сапалы білім беру, олардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, жеке тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру.

Коммуникациялық дағдылар:

Мұғалімнің ата-аналармен, әріптестерімен және қоғаммен тиімді байланыс орнату қабілеті. Бұл қарым-қатынас оқушының дамуына, оның әлеуметтенуіне ықпал етеді.

Үздіксіз білім алу:

Мұғалімнің кәсіби білімін үздіксіз жетілдіруі, жаңа әдістемелер мен технологияларды меңгеруі маңызды. Бұл кәсіптік мәдениеттің дамуы үшін қажетті жағдайлардың бірі болып табылады.

Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениеттің маңызы:

Оқушының тұлғалық дамуы: Мұғалімнің кәсіптік мәдениеті балаларға дұрыс тәрбие беруге, олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Жоғары кәсіби шеберлік: Мұғалімнің кәсіби мәдениеті оның оқу процесін тиімді ұйымдастыруына, оқушылардың білім сапасын арттыруына көмектеседі.

Қоғамдық ықпал: Бастауыш білім беру саласындағы мұғалімдердің кәсіптік мәдениеті қоғамдағы педагогикалық білімнің деңгейін айқындайды. Сондықтан әрбір мұғалімнің жоғары мәдениетке ие болуы маңызды.

Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениет мұғалімнің оқушыға деген көзқарасы мен тәсілдерінен бастап, оның кәсіби дамуындағы бағыттарды анықтайды. Мұғалімнің кәсіби мәдениетінің қалыптасуы мен дамуы білім беру жүйесінің сапасына тікелей әсер етеді, сондықтан бұл мәселені дамыту өте маңызды.

2. Бастауыш сынып мұғалімдерінің педагогикалық процесті ұйымдастыру дағдылары

Қазіргі кезеңде біздің қоғамымыздың басты міндеттері ретінде ғылыми-техникалық прогресті жеделдетуді, соның негізінде елімізде әлеуметтік-экономикалық өзгерісті түбегейлі жүзеге асыруды ұсынды. Мұндай ауқымды міндеттерді шешуде мектептің рөлі зор. Мектептің басты міндеті – жеткіншек ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудің тиімділігі мен сапасын түбегейлі және батыл жақсарту, әрбір жас ұрпақты жан-жақты және үйлесімді дамытуға қолайлы жағдай жасау болып табылады. Оқу-тәрбие процесінің табысты болуы көп жағдайда педагогтар мен оқушылардың жүйелі жұмыстарына байланысты. Педагогикалық процестің өте тиімді

болуы үшін мынадай жағдай қажет: мұғалім оқушысын оқыту мен тәрбиелеуге ынта-ықылас білдіруі және атқара алуы оларға оқуға деген ынтызарын оята білуі тиіс.

Мұғалім мектептегі әр түрлі оқиғаларға қатынасып көптеген адамдармен қалайда әрекетке түседі, әр түрлі педагогикалық оқиғалар мен құбылыстарға кездеседі. Мұндай құбылмалы оқиғалар мен жұмыстардың негізінде не себеп жатқанын және соған байланысты шешім қабылдау керектігін, басты назар аудару керектігін немесе ең басты жағдайда мұғалімнің өзі араласуы керектігін немесе оқушылардың белсенділігіне бөгет болмай қажетті жағдайларда олардың белсенді іс-әрекеттерін қамтамасыз етуге болады деген мәселелер тудыру. Қзіргі кезеңде мұғалімнің кәсіби шеберлігі оқу-тәрбие процесін ғылыми негізде ұйымдастыра алуынан көрінеді. Мұғалімге қажетті білімдер жүйесін меңгерту негізінде педагогикалық процесті нақтылы жағдайда ұйымдастыра алатын және алдын-ала жоспарланған нәтижеге жетуін қамтамасыз ету. Жалпыға бірдей міндетті орта білім беру жүйесіне көшу ісін жүзеге асыруда бүкіл арнаулы білім беретін мектептердің оқу сапасын одан әрі жақсарту, оқушылардың сауаттылығын арттыру мақсаты және мұғалім қауымына оқыту барысында ізденушілікті күшейту міндеттері жүктелді. Бұл салада әсіресе ауыл мектептерінің оқу – тәрбие жұмысын жақсарту, оқушылардың білім деңгейін көтеру назарда тұрған негізгі мәселелердің бірі болатын.

Жалпы білім беретін мектеп жағдайында оқушылардың өздігінен атқаратын жұмыстарының түрін, мазмұнын, көлемін, оны ұйымдастыру әдістерін байқаудан өткізу негізгі мақсат ретінде қойылды. Өйткені оқушылардың өзіндік жұмыстарының нәтижелі болуы мұғалімнің шебер ұйымдастырған басшылығына байланысты.

Сонымен бірге оқушылардың өзіндік жұмысы тек сабақ барысында ғана емес, үй тапсырмасын орындау кезінде де жүзеге асатыны ескерілді.

Табиғаттанудан ұйымдастырылатын сабақ түрлерін әр автор әртүрлі қарастырады. Бастауыш сыныпта оқыту әдістерін қолданғанда негізгі көңіл оқушылардың өздігінен жұмыс істеуін қамтамасыз етуге көңіл бөлінеді. Оқушылардың табиғаттан бақылағандарын тақырыптың мазмұнымен байланыстыру кезінде де өздігінен жұмысқа сүйенуге тура келеді.

Мысалы, 2- сыныпта «Күз түсті» тақырыбын оқыту кезінде сабақтың кіріспе бөлімінде -ақ оқушыларға күз табиғатын бейнелейтін суреттер мен карточкалар таратылып беріледі. Мұндағы мақсат – оқушылардың өздігінен табиғатқа жүргізген бақылауларына сүйене отырып, оларға табиғат ерекшелігін ұғындыру және табиғатты онан әрі де бақылауға жұмылдыру. Карточка мазмұндарынан мысал келтірейік:

Алтын сары, қызыл көк,

Алуан – алуан жапырақ.

Бақша іші күлімдеп,

Көз тартады атырап.

(Қ.Шаңғытбаев)

- Бұл қай кезде болады? Өз жеріңнен күздің қандай белгісін байқадың?
Бұл бір карточкадағы тапсырма болса, екінші карточкада,

Самал қозғап қалғанда,

Үзіледі сары алма.

Шолып едім бақшаны,

Қауын біткен сап – сары.

(Қ.Баянбаев)

Бұл қай кезде болады? Өз жеріңде қандай жемістер пісті?

Ағаш жапырақтары қашан түсе бастады, неге? Шөптерден қандай өзгерісті байқадың? Таратып берілген карточкалардағы өлеңдердің бірі күзгі ауа райын суреттесе, екіншісі өсімдіктер көрінісін, жеміс-жидектердің күзгі қалпын суреттейді. Ал, сұрақтар мен тапсырмалар оқушылардың күз туралы ұғымдарын жергілікті табиғатпен байланыстыруға бағытталады. Мұндай тапсырмалар арқылы әңгімелесуге дайындық барысында оқушылардың

киялы, бейнелеу, елестеу қабілеттері дамиды, қоршаған ортадан байқағандары мен жаңа тақырып мазмұнын байланыстыру шеберліктері артады.

Бастауыш сыныпта топ саяхатты ұйымдастырудың өзіндік ерекшелігі бар. Топсаяхатқа бірнеше сынып оқушылары қосылып, бірге шығуға болады. Бірақ әр сыныптың топсаяхатта атқаратын жұмысы мен бақылайтын объектілерінің мазмұны әртүрлі. Сынып оқушыларына жеке-жеке тапсырма беріліп, әртүрлі мақсат қойылады. Соған сәйкес оқушылардың зейінін тек өздеріне керекті объектілерді бақылауға ғана жұмылдыру міндеті қойылады. Сондықтан да мұғалім сынып бойынша бақылауға тиісті құбылыстарды, не заттарды, жинауға тиісті материалдарды алдын-ала ойластырады.

Бастауыш сыныпта нәтижелі білім беруді жүзеге асыруда практикалық әдісті кеңінен қолдануға тура келеді. Бұл әдісті қолданғанда оқушылар тікелей өздігінен сабақта және үй тапсырмасын орындау кезінде де, топсаяхат барысында да пайдаланылды. Сөйтіп, практикалық әдіс оқушылардың сабақта алған теориялық білімін іс жүзіне қолдануды жүзеге асырады. Мысалы, мұғалімнің басшылығымен сабақта сұлба туралы ұғым алып, шағын, үлкен заттардың сұлбасын салып жаттыққан оқушылар кейін топсаяхат кезінде өз жерінің сұлбасын салып үйренеді. Сұлбаның шартты белгілерін орынды жеріне қолдана білу шеберліктері артып қана қоймай, кез келген жердің сұлбасын оқи білуге де жаттығады. Сондықтан да жоғарыда келтіргендей, топсаяхат кезінде жүрген жолдарының сұлбасын салу үнемі назарда ұсталады.

Практикалық жұмыстың кейбір түрлері — мектеп үлескісіндегі сабақ арқылы жүзеге асады. Көктемдегі жер өңдеу жұмысымен танысқан оқушылар онда отырғызылған көкөністерді танып, оны күту әдістерін, өніп-өсу ерекшеліктерін біліп, өсімдікке керекті жағдайды өздері қатыса отырып түсінеді. Осы арқылы олар өсімдіктің өсуі жайында ой қорытады, ғылыми ұғым алады. Ұғымға жетудің екі жолы бары белгілі: ол баланың күнделікті өмірден алатын өз тәжірибесі және оқыту арқылы берілетін ғылыми ұғым. Табиғаттануды оқыту барысында оқушылардың дүниетанымы кеңейіп, осы екеуінің де байланысы күшейеді.

Бастауыш сыныпта пәндерді оқыту барысында оқушылардың өзбетінше жұмысын ұйымдастыратын қосымша оқу құралдарының мәні зор. Соның бері оқушыларға сабақ үстінде таратылып берілетін карточкалар. Оларды мазмұнды жағынан бірнеше топқа бөлуге болады.

1. Оқушылардың табиғаттан күнделікті өмірден байқағандарын оқылатын жаңа тақырыптық мазмұнымен байланыстыруға арналған карточкалар.

2. Оқушылардың пәнге байланысты алған білімін қорытуға, пысықтауға, тексеруге арналған карточкалар.

3. Түрлі жұмбақ, жаңылтпаштар беру арқылы оқушылардың ойлау қабілетін, тапқырлығын, сезімталдығын дамытуға арналған карточкалар.

4. Оқушылардың тілін дамытуға, сөз байлығын молайтуға арналған карточкалар.

5. Көркем әдебиет үлгілерін пайдаланып, оқушылардың эстетикалық талғамын дамытып, сабақты әсерлі өткізуге, оқушылардың дүниетанымдық қызығушылығын арттыруға арналған карточкалар. Бастауыш сынып мұғалімдерінің педагогикалық процесті ұйымдастыру дағдылары – бұл мұғалімнің оқу-тәрбие процесін тиімді түрде жоспарлап, жүзеге асыруға арналған қабілеттер жиынтығы. Бұл дағдылар мұғалімнің кәсіби шеберлігін арттыруға, оқушылардың оқуын сапалы ұйымдастыруға, олардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, тиімді әдістерді қолдануға мүмкіндік береді.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің педагогикалық процесті ұйымдастыру дағдыларының негізгі түрлері:

Оқу процесін жоспарлау дағдылары:

Қысқа мерзімді жоспарлау: Мұғалім әр сабақ үшін тақырыпты, мақсатын, міндеттерін нақтылап, оқушылардың білім деңгейіне сәйкес әдіс-тәсілдерді таңдайды.

Ұзақ мерзімді жоспарлау: Білім беру бағдарламасы негізінде оқу жылына арналған жалпы жоспарды құру, оқушылардың даму деңгейіне сәйкес материалдарды ұсыну.

Білім беру мақсатын анықтау: Оқу мақсатын нақты қою, оны жүзеге асырудың жолдарын жоспарлау, білім деңгейін бағалауға арналған критерийлерді дайындау.

Оқыту әдістерін таңдау және қолдану дағдылары:

Мұғалім әртүрлі оқыту әдістерін қолданады, мысалы, түсіндіру, сұрақ-жауап, топтық жұмыс, жеке жұмыс, ойын әдістері және тағы басқа. Бұл әдістер оқушылардың ерекшеліктеріне қарай таңдалады.

Инновациялық әдістерді пайдалану: Оқытудың жаңа тәсілдерін, заманауи ақпараттық технологияларды енгізу, оқушыларды шығармашылықпен жұмыс істету үшін инновациялық әдістерді қолдану.

Оқу іс-әрекеттерін ұйымдастыру дағдылары:

Сабақ құрылымы: Сабақтың әрбір кезеңін тиімді ұйымдастыру: кіріспе (мотивизация), жаңа тақырыпты түсіндіру, практикалық тапсырмаларды орындау, қорытындылау.

Оқушылардың белсенділігін арттыру: Мұғалім әртүрлі әдістер мен тәсілдерді пайдаланып, оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттырады, оларды белсенді қатысуға ынталандырады.

Дифференциация және даралау дағдылары:

Оқушылардың жеке ерекшеліктерін, қабілеттерін ескере отырып, әр оқушы үшін жеке оқу жоспарын, тапсырмаларды құру.

Жеке жұмыстар мен тапсырмалар: Әр оқушының даму деңгейіне сәйкес тапсырмаларды бөлу арқылы олардың білімін тереңдету және даму деңгейін көтеру.

Бағалау және кері байланыс дағдылары: Оқушылардың білімін, дағдыларын бағалау және оларға кері байланыс беру. Мұғалім бағалау түрлерін (ауызша, жазбаша, тест түрінде және т.б.) қолдана отырып, оқушының білім деңгейін анықтайды.

Қалыптастырушы бағалау: Оқушылардың оқу процесі барысында жасалған жұмыстарды бағалау және қажетті бағытта көмек көрсету.

Тәрбие процесін ұйымдастыру дағдылары:

Әлеуметтік-эмоционалды даму: Оқушылардың тұлғалық қасиеттерін дамыту, олардың жеке басының жауапкершілігін, адалдығын, еңбексүйгіштігін тәрбиелеу.

Сынып ұжымын қалыптастыру: Мұғалім сынып ішінде ынтымақтастық пен өзара құрметке негізделген атмосфера қалыптастыруға көмектеседі, бұл оқушылардың өзін-өзі бағалауын және қоғамда белсенді рөл атқаруын дамытуға ықпал етеді.

Кәсіби өзін-өзі дамыту және кәсіби даму дағдылары: Мұғалім өзінің кәсіби шеберлігін үздіксіз арттыруға арналған дағдыларды дамытады, жаңа білім мен әдіс-тәсілдерді меңгеру үшін біліктілікті арттыру курстарын, семинарлар мен тренингтерді қатысады.

Қарым-қатынас және коммуникация дағдылары: Мұғалім оқушылармен, олардың ата-аналарымен, әріптестерімен тиімді қарым-қатынас орнату дағдыларын меңгеру. Бұл оқушылардың мектептегі өміріне әсер етіп, білім алу процесін жеңілдетеді.

Бастауыш сынып мұғалімінің педагогикалық процесті ұйымдастыру дағдылары оның оқу-тәрбие қызметінің сапасын айқындайды. Мұғалімнің кәсіби дағдылары оқушылардың білімін тереңдетуге, олардың тұлғалық дамуына, шығармашылық қабілеттерін арттыруға мүмкіндік береді. Осы дағдыларды дамыту – бұл мұғалімнің кәсіби өсуінің және оқу процесін тиімді ұйымдастырудың маңызды қадамы.

3. Педагогикалық іс-әрекетті технологияландыруға психологиялық көзқарас

Бастауыш сынып оқушыларын өмірге және ұжымдық еңбекке тәрбиелеудің, әрбір жас адамның жеке тұлғасының өмірлік бағыт-бағдарын анықтайтын дүниетанымын қалыптастырудың қоғам алдындағы зор міндеттері мектепке жүктелген. Тәрбие шын мәнінде, жеке тұлғаның дамуы мен жалпы қоғамның негізгі мақсаты болып табылады және ол қоғамның әрбір мүшесінің жан-жақты дамуына жағдай жасауға бағытталған.

Белгілі бір жастағы балалардың жас мөлшері дегенде олардың көпшілігі тән ерекшеліктер мен сипаттарды айтамыз. Бұл ерекшеліктерді педагогикалық процесте ескеру қажет және соған сәйкес оқыту, тәрбие берудің тиісті түрін, әдістемелік және тәсілін пайдалану керек.

Бастауыш сынып жасындағы баланың салмағы бір жылда 2-2,7 кг өседі. 6 жастан 12 жасқа дейінгі аралықта бала денесінің салмағы екі есе артып, 18 килограммнан 36 килограмға дейін артады. Осы жаста үлкен адам миының 90 пайызындай болса, 10 жаста 95 пайызына тең болады.

Нерв жүйесінің жетілуі де жалғасады. Нерв клеткалары арасында жаңа байланыстар түзіліп, мидың жарты шарында икемділік күшейеді. 7-8 жаста жарты шарды жалғап тұрған нерв талшықтары жетіле түседі және олардың өзара қарым-қатынасының арта түсуін қамтамасыз етеді. Нерв жүйесіндегі бұл өзгешеліктер баланың ақыл-ойы дамуының келесі кезеңінің ірге тасы қалануына негіз болады.

Баланың білім алудағы іс-әрекеті де, бұған дейінгі барлық іс-әрекеттен (манипуляциялық, пәндік, ойын арқылы) сияқты, оған ену тәжірибесі арқылы бірте-бірте дамиды.

Білім алу іс-әрекеті оқушы баланың өзіне бағытталған іс-әрекеттен тұрады. Бала тек білім алуды ғана емес, сонымен бірге оны қалай меңгеруді де үйренеді. Жазу, есептеу, оқу және тағы басқаларын үйрену арқылы бала өзін-өзі өзгертуге қарай бағыттай алады, яғни, ол іс-әрекеттік және ақыл-ойлық қажетті әдістерді (оны қоршап тұрған мәдениетке тән) меңгереді. Рефлексиялы түрде, яғни, өз санасы арқылы өзінің психологиялық күйіне ой жүгіртіп, ол өзін бұрынғы және бүгінгі қалпымен салыстыра алады. Өзіндік өзгерістері өз бойындағы жетістіктері арқылы қадағаланады және айқындалады.

Білім алу іс-әрекетіндегі баланың маңызды әрекеті – бұл оның өз-өзіне деген рефлексиясы, жаңа жетістіктерін және болған өзгерістерді қадағалай алуы. «Бұған дейін қолымнан келмеді – енді келеді», «Бұған дейін жасай алмадым-енді жасаймын», «Бұрын қандай болдым – қазір қандаймын»,

міне, бұлар қол жеткізілгендер мен өзгерістердің терең рефлексиясы қорытындысына берілген негізгі бағалар. Баланың өзін-өзі үшін өзгеріс мәні және осы өзгерістерді өзі үшін жүзеге асыратын субъекті бола алуы өте маңызды. Егер бала өзінің өрлеуіндегі оқу іс-әрекетінің, өзін-өзі дамытудың жетілген түрінің рефлексиясына қанағат алса, демек, бала оқу іс-әрекетіне психологиялық жағынан толықтай кірісті деген сөз. Педагогикалық іс-әрекетті технологияландыру – бұл білім беру процесін ғылыми негізде ұйымдастыруды, жүйелеуді және тиімді басқаруды көздейтін процесс. Бұл ұғым педагогикалық процеске жаңа әдіс-тәсілдер мен технологияларды енгізу, оларды оқу-тәрбие жұмысына жүйелі түрде қолдану арқылы жүзеге асырылады. Педагогикалық іс-әрекетті технологияландырудың психологиялық аспектілері мұғалімдер мен оқушылардың өзара әрекеттесуі, олардың психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып оқыту әдістерін жетілдірумен байланысты.

Педагогикалық іс-әрекетті технологияландырудың психологиялық аспектілері:

Оқушылардың даму ерекшеліктеріне сәйкес әдістер мен құралдарды таңдау:

Педагогикалық технологияларды енгізу барысында оқушылардың психологиялық дамуын, жас ерекшеліктерін ескеру маңызды. Оқу процесі оқушылардың ақыл-ойы мен эмоциялық жағдайына сәйкес ұйымдастырылуы тиіс.

Мысалы, бастауыш сынып оқушылары үшін ойын технологиялары, іс-әрекет арқылы оқыту тәсілдері тиімді болса, жоғары сынып оқушылары үшін саралап оқыту, зерттеу және жобалық әдістер қолданылады.

Педагогикалық процестің тиімділігі және оқушының мотивациясы:

Технологияландыру оқушының оқу мотивациясын арттыруға әсер етеді. Бұл процесте оқушыларға түрлі тапсырмалар мен қызықты оқу құралдары ұсынылып, олардың өздігінен ізденуге деген ынтасы қалыптасады.

Психологиялық тұрғыдан алғанда, оқушының қызығушылығы мен белсенділігін арттыратын технологиялар, оның ішкі мотивациясын күшейтіп, оқу процесіне деген позитивті көзқарасын қалыптастырады.

Мұғалімнің психологиялық дайындығы:

Мұғалімдер педагогикалық технологияларды тиімді қолдану үшін өздерінің психологиялық дайындығын арттыруы тиіс. Бұл оларға оқушылармен дұрыс қарым-қатынас орнатуға, олардың эмоционалдық күйін дұрыс бағалауға және әртүрлі оқыту әдістерін қолдануда психологиялық сенімділік беруге мүмкіндік береді.

Мұғалімнің психологиялық мәдениеті мен коммуникативтік дағдылары педагогикалық технологиялардың тиімділігін арттыруда маңызды рөл атқарады. Бұл әсіресе жеке және топтық жұмыстарда, сондай-ақ оқушының жеке қажеттіліктерін ескере отырып, тапсырмаларды таңдау кезінде маңызды.

Оқушының өз-өзіне бағалау дағдыларын дамыту:

Технологияландырылған педагогикалық процесстер оқушыларды өз іс-әрекетін талдауға, өзін-өзі бағалауға үйретеді. Психологиялық тұрғыдан бұл олардың тұлғалық дамуында, өзіндік құндылықтар жүйесін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Оқушылардың өздеріне деген сенімі мен өзіне деген құрметін арттыру, олардың психологиялық дамуына ықпал етеді.

Қарым-қатынас және эмоциялық интеллект:

Педагогикалық технологиялар оқушы мен мұғалім арасындағы қарым-қатынасты жақсартуға, эмоциялық интеллектіні дамытуға ықпал етеді. Мұғалім оқушыларды тыңдай білуі, олардың эмоционалдық жағдайларын түсінуі және қажетті қолдау көрсетуі керек.

Технологиялар арқылы оқушының жеке тұлғасын тану, олардың ерекше қабілеттерін анықтау және сол арқылы өз-өзіне деген сенімін арттыру жүзеге асырылады.

Интерактивті әдістер мен психологиялық әсер:

Интерактивті әдістердің психологиялық әсері зор. Мысалы, топтық жұмыс, пікірталастар, симуляциялар және рөлдік ойындар оқушылардың қарым-қатынас дағдыларын дамытуға, сондай-ақ олардың эмоционалды жағдайына оң әсер етеді.

Мұндай әдістер оқушылардың бір-бірімен ашық сөйлесіп, түрлі жағдайларға икемделуін қамтамасыз етеді, бұл олардың психологиялық жағынан дамуына ықпал етеді.

Оқытудағы технологиялардың оқушының психологиясына әсері:

Қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологиялар оқушылардың психологиясына үлкен ықпал етеді. Компьютерлік ойындар, мультимедиялық құралдар, виртуалды оқыту және интернет-ресурстар оқушылардың оқу процесін қызықты, динамикалы және интуитивті түрде түсінікті етеді.

Бұл жағдайда психологиялық аспектілерге назар аудару қажет, өйткені технологиялардың дұрыс қолданылмауы немесе артық пайдаланылуы оқушылардың психологиялық жағдайына кері әсер етуі мүмкін.

Педагогикалық іс-әрекетті технологияландыру процесі психологиялық тұрғыдан өте маңызды аспектілерді қамтиды. Оқушылардың жеке ерекшеліктері мен даму деңгейін ескере отырып, технологияларды тиімді қолдану олардың психологиялық дамуына, оқу процесінің сапасына және оқу мотивациясына оң әсер етеді. Мұғалімнің психологиялық даярлығы, технологиялармен жұмыс істеу дағдылары, оқушылардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуын ескеру педагогикалық іс-әрекеттің тиімділігіне үлкен әсер етеді.

Бүгінгі заманда жаңа компьютерлік технологияларды енгізумен бірге «технология» деген ұғым жиі кездеседі. XX ғасырдың 60 жылдарындағы АҚШ пен Англияда пайда болып, содан бұл термин өмір қажеттілігіне байланысты дүниежүзіне таралып кетті. Педагогикада бұл ұғым оқушылардың аз ғана күш жұмсап, ең жақсы жоғарғы нәтижеге жетудің тиімді принциптері мен әдістерін анықтауға бағытталған. Егер материалдық өндіріс саласында еңбек затын

біртебірте терең меңгеру негізінде еңбек өнімінің өсуіне әкелетін жаңа технологиялар жасалса, ол білім беру саласында басқаша, технологиялар ұстаз іс-әрекетінің жеке жақтарына сай жасанды, қолдан істелген конструкциялар ретінде жасалынады. «Технология» деген термин гректің түп тамыры *techne* – өнер, шеберлік, кәсіп және *logos* – ғылым, білім деген сөздерінен шыққан. Екі түп тамырының бірлігін шеберлік туралы ғылым немесе білімді беретін деген сөзді құрайды. Ол өндірістік үдерістерді жүргізудің тәсілдері мен құралдары туралы білімдер жиынтығы. Қазіргі уақытта «педагогикалық технология» ұғымы әр түрлі түсіндіріледі.

Жаңа педагогикалық технология деген не? Ол үшін алдымен «техника», «технология» терминдерінің мағынасын түсініп, тереңінде не жатыр, соны ақылмен аңғаруымыз қажет. Ол үшін әлемдік педагогикалық тәжірибеде «технология» ұғымының тарихына көз жүгірткеніміз жөн. «Техника» терминінің екі мағынасы бар екені айқын: - біріншісі – өндіріс құралдарының жиынтығы; - екіншісі – бір істі орындағанда қолданылатын тәсілдер жинағы. «Технология» термині сол тәсілдержүйесі (ілім) деген мағынаны білдіреді. «Технология» түсінігі біркелкі емес түсіндіріледі. С. Смирнов оны төмендегідей анықтайды: - оқытуды ұйымдастыруда «форма» немесе «әдістеме» түсініктерінің синонимі ретінде (бақылау жұмысын орындау технологиясы, қарым-қатынас технологиясы); - нақты педагогикалық жүйенің синонимі ретінде (оқытудың «дәстүрлі» технологиясы, В. В. Давыдов пен Д. Б. Элькониннің мектепке арналған жүйесі және т.б.) Бірақ бұл түсіндірулер «технология» түсінігін ашпайды, сондықтан «білім беру технологиясы», «педагогикалық технология», «оқыту технологиясы» терминдерін қарастыру қажет. Берілген түсініктерді салыстырмалы талдау Л. А. Щукинаның еңбектерінде көрсетілген. Көптеген уақыттар желісінде «технология» түсінігі педагогикалық ұғымдар қорнынан тыс қалып келді. Шынайы мәні («шеберлік жөніндегі ілім») педагогикалық міндеттерге: педагогикалық үдерісті сипаттау, түсіндіру, болжау, жобалау – сай келсе де, ол технократиялық тіл элементі ретінде қарастырылды. Педагогикалық әдебиеттерде қандай да педагогикалық

технологиялар сипатын айқындаушы көптеген терминдер ұштасады, мысалы: оқу-үйрену, тәрбиелеу, оқыту технологиялары, білімдендіру және дәстүрлі технологиялар, бағдарламаланған және проблемалық оқу технологиялары, авторлық технология және т.б.

Сұрақтар мен тапсырмалар

1. Кәсіптік мәдениет дегеніміз не?
2. Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениеттің маңызы қандай?
3. Бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби шеберлігі.

4-Тақырып: Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениет түрлері

Жоспар:

1. Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениет
2. Кәсіби мәдениеттің қалыптасу процесі

Кіліт сөздер: мұғалім, мәдениет, қызмет, кәсіп, шеберлік, компонент, тәжірибе, қабілет, көзқарас, көзқарас, процесс.

Мектеп мұғалімінің кәсіби-тұлғалық ұстанымын өз бетінше анықтау, өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі дамыту және «өзіндік- «Мінсіз деңгейдегі маман» болудың мәні мен маңызын түсінудің маңыздылығына ерекше назар аударылады. және педагогикалық шеберліктің әртүрлі әдістерін меңгеру. Бұл ұстаздардың кәсіби мәдениетін арттырудың қиын да күрделі жолындағы алғашқы, бірақ соңғы қадам емес. Ол мұғалімнің өзін-өзі тәрбиелеуіне, өзін-өзі жетілдіруіне, өзін-өзі дамытуына негіз болады.

Мектеп мұғалімдерінің кәсіби мәдениетін дамытуға бағытталған арнайы педагогика – оның біріншісінде мұғалімдерді кәсіби кәсіптік бағдарламамен таныстыру, ал келесі екеуінде мазмұнына байланысты маңызды педагогикалық-психологиялық қасиеттер мен процестерді дамыту көзделеді. кәсіби мәдениетін арттыру жоспарлануда. Тренингті 12-15 адамнан тұратын шағын топтарда өткізу ұсынылады.

Мектеп мұғалімдерінің кәсіби мәдениетін дамытуда «кәсіби мәдениет» және «кәсіби мәдениетті дамыту» ұғымдарына авторлық тұрғыдан былайша анықтама берілді: «Кәсіби мәдениет – маманның кәсіби өзін-өзі анықтауы, кәсіби мотивациясы, кәсіби бағыттылық, жоғары дамыған кәсіби тәжірибе мен дағдыларды анықтау, дербестік, еркіндік, шығармашылық белсенділік, қабылданған шешімге жауапкершілік, студенттерді құрметтеу және тиімді педагогикалық қызметті ұйымдастыру жетістікке жету үшін қажетті адамгершілік қасиеттер мен ізгіліктермен байланысты».

Кәсіби мәдениетті дамыту – педагогикалық іс-әрекеттің дамуының маңызды сипаттамасын, оқу-тәрбие процесіндегі педагогикалық көзқарасты, стратегиялық мақсаттар мен міндеттерді дұрыс анықтауды, шешім қабылдауды, оқу-тәрбие үрдісін жобалауды, инновациялық педагогикалық іс-әрекетті ұйымдастыруды, тиімді әдіс-тәсілдер арқылы қоғам талабына сай белсенді қимыл-қозғалыс пен тиімді қарым-қатынас дағдыларын меңгеру, алған білім, білік дағдыларын меңгеру, тұлғаның белсенділігін арттыру, өзін-өзі таныту мүмкіндігін кеңейту үшін білімді басқару және басқару әдістерін, әдістері мен принциптерін қолдану және дағдыларды іс жүзінде қолдана білу.

Кәсіби мәдениеттің қалыптасу процесі адамның мотивтерімен тікелей байланысты және оның мәні адамның мінез-құлқы мен мотивациясының ішкі тұрақтылығы концепциясында көрінеді. Ал мотивация – «мінез-құлықты психологиялық және физиологиялық басқарудың динамикалық процесі», ол бастаманы, бағыттылықты, ұйымдастыруды, қолдауды қамтиды. Кәсіби мәдениеттің дамуы – қоғам мен ұлттың ішкі өмірі мен қабылдауын қамтитын құдіретті күш, адам және қоғам дамуының негізі ретінде ол экономикалық және әлеуметтік өмір жүйесінің қалыптасуы мен өзгеруіне негізгі әсер етеді. жалпыадамзаттық мәдениеттің негізі.

Мұғалімнің кәсіби мәдениетін қалыптастыру кәсіптік шеберлікті, шығармашылық дағдыны, мінез-құлық мәдениетінің мазмұнын, байқағыштықты, шығармашылықты қалыптастырудан, озық педагогикалық

тәжірибені өз бетінше меңгеруден, оқу мен оқыту процесінде зейінді бөлуден тұрады, психикалық күйлерді бақылауды қамтамасыз етеді. Мектеп мұғалімдерінің кәсіби мәдениетін дамыту үдерісінің даму деңгейін анықтауға бағытталған педагогикалық іс-шаралар ұйымдастырылды. Алға қойған мақсатқа жету үшін мұғалімдердің іс-әрекетін педагогикалық бақылау, әңгімелесу, сауалнама жүргізу, сонымен қатар оқу-тәрбие және рухани-ағарту жұмыстарының мәнін түсіндіретін құжаттарды зерделеу сияқты әдістер қолданылды. Осының барлығы белгілі бір дәрежеде зерттеудің негізгі бағыты мен бағдарламасын айқындап берді; Құзіреттілік тәсілі негізінде мектеп мұғалімдерінің кәсіби мәдениетін дамытудың ұйымдастыру-функционалдық моделі мен технологиясы негізінде әзірленген арнайы курс-бағдарламалар бойынша оқу эксперимент-тестілеу жұмыстары жүргізілді. Бұған мұғалімдер мен оқушылардың іс-әрекетін тікелей және жанама педагогикалық бақылау, олардың қатысуымен рефлексивті-дамытушы әдістеме жаттығулары, бірлескен оқыту, арнайы педагогикалық-психологиялық тренингтер, өзін-өзі бағалау сияқты әдістердің көмегімен үлкен мән беріледі. мұғалімдердің кәсіби мәдениетіне байланысты қасиеттерді дамытуға бекітілген. Модульдік әзірлемелерді құруда теориялық зерттеулер нәтижесінде анықталған ғылыми шешімдер практикалық түрде қолданылып, нақтыланды. Кәсіби мәдениет педагогикалық іс-әрекеттің негізгі көзі болып табылады және мұғалімнің интеллектуалдық даму мүмкіндіктерін арттыруға қызмет етеді.

2.Кәсіби мәдениеттің қалыптасу процесі

Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениет мұғалімнің кәсіби қызметіндегі ерекше мәні бар құндылықтар мен дағдылар жүйесін білдіреді. Бұл мәдениет мұғалімнің оқу процесін ұйымдастырудағы және оқушылармен қарым-қатынасындағы кәсіби сапаларын қамтиды. Бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіптік мәдениетінің түрлері әртүрлі болуы мүмкін, және олар педагогтың қызметінің негізгі аспектілеріне негізделеді.

1. Педагогикалық мәдениет:

Педагогикалық мәдениет мұғалімнің оқыту мен тәрбиелеу қызметін жүзеге асырудағы іскерлігін, білімін, дағдыларын, қабілеттерін және тұлғалық қасиеттерін қамтиды. Бұл мәдениет оқушыға деген сүйіспеншілік, оларға әділеттілік пен құрметпен қарау, әрбір баланың тұлғалық ерекшеліктерін ескере отырып, оқыту процесін ұйымдастыру қабілетіне негізделеді.

Мұғалімнің кәсіби шеберлігі: Жоғары деңгейдегі педагогикалық білім мен дағдылар.

Тәрбие беру мәдениеті: Оқушыларды моральдық құндылықтарға баулу, олардың адамгершілік тұрғыдан жетілуіне бағытталған әрекеттер.

2. Әлеуметтік мәдениет:

Әлеуметтік мәдениет мұғалімнің қоғамдағы рөлі мен кәсіби міндеттерін орындау қабілетіне байланысты. Бұл мұғалімнің өз қызметінде әлеуметтік жауапкершілікті сезінуі, оқушылармен, ата-аналармен және әріптестерімен тиімді қарым-қатынас орнатуы, қоғам алдында білім беру міндеттерін орындауы.

Қоғамдық жауапкершілік: Мұғалім қоғамдағы тәрбие мен білім беру жүйесін дамытуда маңызды рөл атқарады.

Ата-аналармен жұмыс: Мұғалімнің ата-аналармен, олардың балаларының оқуы мен тәрбиесіне қатысты тиімді байланыс орнатуы.

3. Этикалық мәдениет:

Этикалық мәдениет мұғалімнің моральдық, адамгершілік, этикалық нормаларды сақтай отырып, өзінің кәсіби қызметін жүзеге асыруын білдіреді. Бұл оқушылармен және олардың ата-аналарымен өзара қарым-қатынастағы жоғары стандарттар мен әдептерді сақтау, тәртіптілікті, әділдікті және шыдамдылықты қажет етеді.

Әдептілік: Мұғалімнің өз ісіне, оқушыларға және әріптестеріне деген адалдық пен құрмет.

Құқықтық мәдениет: Мұғалімнің білім беру саласындағы заңдарды, ережелерді сақтау және оларды оқушыларға түсіндіру қабілеті.

4. Ақпараттық мәдениет:

Ақпараттық мәдениет мұғалімнің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тиімді пайдалануды, заманауи білім беру құралдарымен жұмыс істеу дағдыларын меңгеруін қамтиды. Бұл мұғалімнің технологиялық құралдарды оқыту процесінде қолдана білуін, ақпаратты дұрыс пайдалануды және оны оқушыларға жеткізудің тиімді жолдарын табуын білдіреді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар: Мұғалімнің оқу процесінде мультимедиа құралдары, компьютерлік бағдарламалар мен онлайн платформаларды қолдана білуі.

Цифрлық сауаттылық: Мұғалімнің интернет ресурстарын, электрондық оқулықтарды, білім беру платформаларын дұрыс пайдалану дағдылары.

5. Кәсіби психологиялық мәдениет:

Психологиялық мәдениет мұғалімнің оқушылардың психологиялық ерекшеліктерін түсінуі, олардың жеке тұлғалық дамуына қолдау көрсетуі, мектеп ішіндегі психологиялық ахуалды дұрыс бағалауы мен басқаруы.

Психологиялық тұрғыдан қолдау көрсету: Мұғалімнің оқушылардың эмоциялық жағдайларын ескеріп, оларды дұрыс бағалауы, әр баланың жеке тұлғалық даму ерекшеліктерін түсіну.

Конфликтілік жағдайларды шешу: Оқушылар арасында немесе мұғалім мен оқушы арасындағы келіспеушіліктерді тиімді және әділ түрде шешу қабілеті.

6. Ұйымдастырушылық мәдениет:

Бұл мәдениет мұғалімнің өз жұмысын дұрыс ұйымдастыра білу қабілетін, оқушыларға білім беру процесін жоспарлау, басқару және бақылау дағдыларын қамтиды. Мұғалімнің уақытты үнемді пайдалану, ресурстарды тиімді бөлу және оқу процесін дұрыс ұйымдастыруы осы мәдениеттің негізін құрайды.

Сабақтарды тиімді ұйымдастыру: Мұғалімнің оқыту материалдарын уақытында, сапалы түрде ұйымдастырып, сабақтың құрылымын дұрыс жоспарлауы.

Топтық жұмыс: Мұғалімнің оқушыларды топтарға бөлу, оларды біріктіріп жұмыс істету қабілеті, командалық жұмыстарды ұйымдастыру.

Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениет мұғалімнің кәсіби және тұлғалық дамуының маңызды бөлігі болып табылады. Ол мұғалімнің өз ісіне деген жауапкершілігін, оқушылармен және қоғаммен тиімді қарым-қатынас орнатуды, оқу процесін тиімді ұйымдастыруды қамтамасыз етеді. Өртүрлі мәдениеттерді дамыту арқылы мұғалімнің жұмыс сапасы артады, және бұл оқушылардың білім деңгейінің жоғарылауына ықпал етеді.

Сұрақтар мен тапсырмалар

1. Кәсіби мәдениетті дамыту жолдары қандай?
2. Кәсіби мотивациясы дегеніміз не?
3. Мұғалім өзін-өзі тәрбиелеу дегеніміз не?

5-Тақырып: Педагогикалық мәдениет мәселелері

Жоспар:

1. Педагогикалық мәдениет мәселелері
2. Педагогикалық мәдениеттің мәні мен компоненттері
3. Педагогтың психологиялық мәдениетін қалыптастыру мәселелері

Кіліт сөздер: Педагогика, кәсіби, болашақ мұғалімдер, талант.

Педагогикалық мәдениет — бұл педагогтардың кәсіби іс-әрекетін, білім беру мен тәрбие процесін жоғары деңгейде ұйымдастыруды қамтамасыз ететін жеке тұлғаның, қоғамның және білім беру мекемесінің мәдениеті. Педагогикалық мәдениет мәселелері педагогика ғылымында маңызды орын алады, өйткені ол оқушыларға сапалы білім берудің негізін қалыптастырады. Төменде педагогикалық мәдениет мәселелерінің кейбір негізгі аспектілері қарастырылады:

Педагогтың кәсіби мәдениеті: Педагогтың кәсіби мәдениеті оның білім беру, тәрбие беру және дамытушылық қызметтерін тиімді жүзеге асыру үшін қажетті дағдылар мен құндылықтарды қамтиды. Бұл педагогтың өз мамандығына деген жауапкершілігін, адамгершілік қасиеттерін, оқыту әдіс-тәсілдерін меңгеруін, педагогикалық қарым-қатынас дағдыларын дамытуын білдіреді.

Қоғамдық педагогикалық мәдениет: Педагогикалық мәдениет қоғамның білім беру жүйесінің дамуымен тығыз байланысты. Әрбір қоғам өз құндылықтары мен талаптарына сай білім беру жүйесін қалыптастырады. Осы орайда, педагогикалық мәдениет қоғамның мәдени деңгейін айқындайды және қоғамның әлеуметтік, экономикалық және мәдени қажеттіліктеріне сәйкес оқыту мен тәрбие әдістерін жаңартуды қажет етеді.

Білім беру мекемелерінің мәдениеті: Педагогикалық мәдениет мектептер мен басқа да білім беру ұйымдарының жұмысын ұйымдастыруда маңызды рөл атқарады. Бұл мектептерде педагогикалық қарым-қатынас, оқушылардың дамуы мен тәрбие алуына жағдай жасау, түрлі мәдени және шығармашылық іс-шараларды өткізу сияқты мәселелерді қамтиды. Білім беру мекемелерінің мәдениеті оқу-тәрбие процесінің сапасын жақсартуға, балалардың тұлғалық дамуында маңызды рөл атқарады.

Ұлттық педагогикалық мәдениет: Педагогикалық мәдениет әр халықтың ұлттық мәдениетіне, дәстүрлеріне, тарихына және тілдік ерекшеліктеріне негізделеді. Ұлттық педагогикалық мәдениет оқу процесін сол ұлттың ерекшеліктеріне сай ұйымдастыруды мақсат етеді. Бұл жерде ұлттық құндылықтарды сақтай отырып, білім беру мен тәрбие үрдісінің мазмұны мен әдіс-тәсілдері ұлттық мәдениетке негізделуі тиіс.

Педагогикадағы инновациялар: Педагогикалық мәдениет мәселелері жаңашылдық пен инновациялық әдіс-тәсілдерді енгізумен тығыз байланысты. Білім беру үдерісінде жаңа технологияларды қолдану, оқытудың заманауи әдістерін енгізу педагогикалық мәдениеттің жаңа талаптарына сай болады.

Бұл оқушылардың білім алуы мен тәрбиесін жеңілдетуге және тиімдірек етуге бағытталған.

Педагогтың тұлғалық дамуы: Педагогтардың өздерінің жеке тұлғалық дамуы да педагогикалық мәдениетке әсер етеді. Педагогтың өзін-өзі дамытуы, білімін жетілдіруі, психологиялық және мәдени әлеуетін арттыруы оның педагогикалық қызметіне оң ықпал етеді. Мұғалімнің тұлғалық дамуы оқушылардың жақсы білім алып, өз-өзіне сенімді, моральдық және әлеуметтік жауапкершілігі бар азамат болып қалыптасуына ықпал етеді.

Этика мен педагогикалық мәдениет: Педагогикалық мәдениет саласында этика маңызды орын алады. Мұғалімдер оқушылармен өзара қарым-қатынаста адамгершілік, адалдық, әділдік және шыдамдылық принциптерін ұстануы керек. Педагогикалық этика педагогтың қоғамдағы және білім беру жүйесіндегі мәртебесін арттырады және тиімді жұмыс істеуіне септігін тигізеді.

Педагогикалық мәдениетті дамыту арқылы білім беру жүйесі тиімді жұмыс істейді, мұғалімдер мен оқушылар арасындағы қарым-қатынас жақсарады, қоғамдағы жалпы мәдени деңгей көтеріледі.

Педагогикалық мәдениеттің жоғары деңгейін меңгерген кәсіби мектеп мұғалімі дүниетанымдық, аксиологиялық, практикалық, шығармашылық және рефлексиялық жобалау құрамдастарының үйлесімі арқасында өз тәрбиеленушілеріне әсер ете алады, болашақ жұмыскерлердің кәсіби мәдениетін қалыптастыра алады. Педагогикалық құндылықтар қоғамның, білім берудің, жалпы білім беретін оқу орындарының даму барысында тарихи қалыптасатын және педагогикалық ғылымда спецификалық бейнелер мен түсініктер ретінде қоғамдық санада белгіленетіндіктен объективті болып табылады. Педагогикалық іскерліктің іске асуы мен дайындығының барысында мұғалім педагогикалық құндылықтарды субъективтендіре отырып, игереді. Субъективті қабылдау мен мұғалімнің жалпы адамзаттық мәдени-педагогикалық құндылықтары игеруі оның тұлғасының, кәсіби іскерлігінің бағыттылығымен, кәсіби-педагогикалық сана-сезімімен, жеке

педагогикалық жүйесімен анықталады және осылайша адамның ішкі дүниесін көрсетеді. Осы орайда, С.Л. Рубинштейннің бағалы қатынас адамның санасындағы шындықтың бейнеленуінің әдісі болып қалады деген тұжырымы дұрыс болып табылады. Тұлғаның педагогикалық құндылықтарды игеру деңгейі педагогикалық сананың күйіне тәуелді, себебі осы немесе басқа педагогикалық ойдың, педагогикалық құбылыстың жүзеге асуы тұлғамен бағалану арқылы өтеді. Мұғалімнің кәсіби-педагогикалық санасы күрделі регулятивті қызмет атқарады. Педагогикалық құндылықтар сәйкес іскерліктің нәтижесі мен шарты бола тұра, тіршілік етудің түрлі: жеке-тұлғалық, кәсіби топтық, әлеуметтік-педагогикалық деңгейлерінез бойына жинақтаған. Әлеуметтік-педагогикалық құндылықтар қоғамдық санада мораль, дін, философия түрінде көрсетіліп, әр түрлі әлеуметтік жүйелерде жұмыс істейтін құндылық мазмұны мен мінезін бейнелейді. Топтық педагогикалық құндылықтар анықталған білім беру институттарының аясында педагогикалық іскерлікті бағыттау және жүйелейтін нормалар, концепциялар (тұжырымдар), ойлар жиынтығын көрсетеді. Аталмыш құндылықтардың жиынтығы жалпылық мәнге ие және қатысты тұрақтылық пен қайталанушылыққа ие танымдық-әрекеттік жүйе ретінде қарастырылады.

Мектептің немесе лицейдің кәсіптік-педагогикалық қызметкерінің педагогикалық мәдениетінің құрылымында ерекше рөл атқарады. дүниетаным компоненті: мұғалімнің немесе шебердің сенімдері, қызығушылықтары, қалаулары, бағдарлары. Дүниетаным компонентінің негізі ретінде бүгінгі күні прагматизм идеологиясын қабылдауға болады (лат. прагма- әрекет жасау), бұл практикалық нәтижелерге назар аударуды білдіреді. Өндірістің барлық салаларын қамтитын құрылымдық әлеуметтік-экономикалық дағдарыс жағдайында прагматизм идеологиясы өткен кезеңде кәсіптік педагогикалық училище жинақтаған барлық жақсылықты сақтауға бағыттаушы арқау бола алады.

Сонымен қатар, прагматизм идеологиясы педагогикалық техниканы, еңбекке деген көзқарасты, шығармашылық қызметтегі тәжірибені хабарлау

институтын дамытудың жолдары мен әдістерін белгілеуге мүмкіндік береді. Бұл идеология Мемлекеттік білім беру стандартында адамның әлеуметтік-экономикалық қайта құрулар жағдайында өмір сүруіне мүмкіндік беретін ең маңыздысын, қажеттісін ғана бөліп көрсетуге мүмкіндік береді. Бұл күрделі әлеуметтік-экономикалық мәселелерді сәтті шешіп жатқан жас мұғалімдер мен жұмысшылар контингентін сақтап қалуға мүмкіндік береді. Келесі кезекте кәсіби-педагогикалық қызметтің құндылық немесе аксиологиялық құрамдас бөлігі туралы айту керек. Әрбір мұғалім өз шәкірттеріне бере алатын адам жасаған тәжірибенің құндылықтарын сақтайды. Бұл аксиологиялық компонент педагогикалық жұмыс. Құнды, адам қолымен жасалған тәжірибені бүгінгі күн талабына сай ретке келтіруге болады. Құндылық құрылымының бұлай аудармасы педагогикалық мәдениеттің ерекшелігі болып табылады. Бүгінгі таңда мұғалімнің инновациялық құндылықтарды алып жүруі өте маңызды: оқу үдерісін ұйымдастырушы, менеджер, маркетинг-менеджер. Педагогикалық мәдениеттің бұл құрамдас бөлігі сенсорлық-практикалық деп аталады. Жұмысшылардың – токарьлардың, фрезерлердің, слесарьлардың, аспаздардың, тігіншілердің және т.б. кәсіптік дағдыларын қалыптастырудағы табыстарды негізінен кәсіптік мектеп мұғалімінің таза «аспаптық» жеке қасиеттері анықтайды. Педагогикалық мәдениеттің практикалық құрамдас бөлігі міндетті түрде кәсіптік мектеп мұғалімінің кәсіптік мектептер мен лицейлердің студенттеріне, ересек жұмыссыздарға және т.б. оқытатын жұмысшы мамандығын меңгеруіне байланысты таза кәсіби негіздер жатады. Мұғалім өзі оқытатын жұмысшы мамандығын меңгермейінше, педагогикалық мәдениеттің қандай да бір шеберлігі туралы айту мүмкін емес. Бұл әсіресе кәсіптік педагогикалық және өндірістік педагогикалық колледждерде білім алатын өндірістік оқыту шеберлеріне қатысты. Педагогикалық мәдениеттің технологиялық құрамдас бөлігі үгіт арқылы емес, оқыту арқылы тәрбиеленеді. Жалпы кәсіптік және арнайы пәндерді оқытуды жетілдіру жұмыстары студенттердің оқу жұмысының тиімділігін арттыру үшін шығармашылық ізденістері сияқты

әрекеттерімен байланысты. Мұнда мұғалімнің өз күші мен шығынын үнемдеу, педагогикалық дінгек тиімділігін арттыру мүмкіндігі көрінеді.

Педагогикалық еңбек мәдениетінің практикалық құрамдас бөлігі оқу кабинетін жобалауда көрінеді, мысалы, арнайы оқу шеберханасы (токарь, слесарь, ағаш ұстасы, тігінші, аспаз және т.б. үшін). Кәсіптік мектептің болашақ мұғалімдері оқитын кәсіптік педагогика ғылым мен өнердің қосындысы, педагогикалық мәдениеттің ең маңызды құрамдас бөлігі болып табылатын педагогикалық өнер. Ол мұғалімнің педагогикалық шеберлігін меңгеруінде: сөйлеу қабілетінде (А.С. Макаренко бойынша), қарым-қатынаста, сыныпта қозғалуында, педагогикалық әдепті меңгеруде, «үйреткен адамды кітап сияқты оқуда» көрінеді. Кәсіби мектеп мұғалімдері өте нақты. Тәжірибе көрсеткендей, олардың біліктілік деңгейі неғұрлым жоғары болса, қарым-қатынас стилі соғұрлым күрделі болады. Олардың таза техникалық, технологиялық процестермен байланыстылары көбінесе олардың артында тұрған адамды көрмейді. Бұл «технократияның» өмір сүруі өте қиын шығармашылық компонент педагогикалық мәдениет практикалық (технологиялық) тығыз байланысты. Өнертапқыштықпен және рационализациямен айналыса отырып, мұндай мұғалімдер өз шәкірттерін осы процестерге тартады. Бұл соңғысына үлкен пайда әкеледі. Әртүрлі байқауларда тамаша өнім жасайтын болашақ жұмысшылардың техникалық шығармашылығының қадір-қасиетін төмендетпей, кәсіби-педагогикалық қызметтегі табыс көбіне педагогикалық мәдениеттің шығармашылық құрамдас бөлігімен, яғни педагогикалық шығармашылықпен анықталатынын түсіну керек.

Педагогикалық мәдениеті жоғары мұғалім көптеген оқу бағдарламаларының, әдістемелерінің, әдістемелері мен оқу құралдарының, педагогикалық жаңалықтардың авторы. Ең бастысы, ол «үлгі бойынша», «басқалар сияқты» жұмыс істеуге дағдыланбаған, ол шынымен де болашақ қызметкерлердің оқу-тәрбие іс-әрекетін жоспарлап, ұйымдастырып, бақылап, басқаны емес, өз алдына мақсат қойғысы келеді. өз жолымен.

Кәсіптік мектептің шығармашыл мұғалімі болашақ жұмысшыларды оқытуды, олардың оқу-тәрбие жұмысын, өзіндік жұмысын шебер ұйымдастыра алады, жеке тәсілді жүзеге асырады, сабақты жол бойында қайта құрылымдайды, оқушыларға білім беру рефлексиясын, білім алуға, өз бетімен жұмыс істеуге баулу. білім беру. Эвристикалық оқытудың арқасында мұғалім оқу әрекетінің түріне сәйкес келетін жаңа білім өнімін жасайды. Педагогикалық мәдениет кәсіби-педагогикалық қызметкерлер контингентін сақтаудың кепілі болып табылады, өйткені ол педагогикалық құндылықтарды, теориялық және педагогикалық құндылықтарды, нысандарды, әдістер мен құралдарды меңгеруге, беруге және жасауға бағытталған кәсіби педагогикалық қызметтің әртүрлі түрлерінде олардың өзін-өзі реттеуіне ықпал етеді. өндірістік (практикалық) оқыту. Ол кәсіптік оқыту мұғаліміне қоршаған педагогикалық іс-әрекеттен өзінің кәсіби «Менін» бөліп көрсетуге, оның педагогикалық іс-әрекетіне, сөйлеуіне, педагогикалық ой қозғалысының барысына ой жүгіртуге мүмкіндік береді. Педагогикалық мәдениеттің жоғары деңгейінің жетістіктерінің арқасында мұғалім белгілі бір дәрежеде белсенді, дербес, өзінің педагогикалық іс-әрекетіне жауапты болу мүмкіндігін алады, оның педагогикалық іс-әрекетке, оның өмірдегі орны мен рөліне басқаша көзқарасы бар. қоғам, оның жеке тұлғасының дамуы.

Тұлға мәдениеті кәсіптік оқыту мұғалімінен тыс өмір сүре алмайды. Ол мұғалімнің үнемі өз ісінің мәнін іздеуге, өзін және өзі өмір сүріп жатқан педагогикалық ортаны жетілдіруге ұмтылуынан туындайды. Сонымен, кәсіптік оқыту мұғалімінің педагогикалық мәдениеті тек жеке тұлға тұрғысынан, оның өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндіктері тұрғысынан қарастырылуы керек. Сонымен бірге оның даму деңгейі «ұзақ мерзімді тұрақтылықпен», яғни. ұмтылыстың ұзақтығы, тұлғаның өзі белгілеген бейнелерге қол жеткізуге күш салу. Жеке дамуда тұлғалық деңгейлердің, шекаралардың болуы мұндай педагогтың өзінің ішкі механизмдерін (қажеттілік, мотивтер, мақсат, қабілеттер, белсенділік, ерік-жігер, эмоция,

интеллект) белсендіруге мүмкіндік беретін өзіндік критерийлері бар екенін көрсетеді. Бұл кәсіптік оқыту мұғалімі өзінің тұлғалық дамуында тоқтап қалмайды деген сөз. Оның педагогикалық мәдениетінің дамуының негізгі критерийі ретінде оның өзіндік «қозғалысына» қатынасын белгілі бір дәрежеде алуға болады. Өзін-өзі дамытпай кәсіби мектеп мұғалімінің педагогикалық мәдениетін дамыту мүмкін емес.

2. Педагогикалық мәдениеттің мәні мен компоненттері

Педагогикалық мәдениет — бұл педагогтың кәсіби іс-әрекетін жүзеге асырудағы мәдени деңгейін білдіреді. Ол білім беру жүйесінің барлық аспектілеріне әсер ететін, педагогтың білім беру мен тәрбие процестерінде қолданатын дағдылары, құндылықтары, тәжірибесі мен дүниетанымы жиынтығы болып табылады. Педагогикалық мәдениеттің мәні өте маңызды, себебі ол білім беру сапасына, оқушылардың жеке тұлғалық дамуына және қоғамның білім беру жүйесінің тиімділігіне әсер етеді.

Педагогикалық мәдениеттің мәні:

Кәсіби дағдылар мен білім: Педагогикалық мәдениет мұғалімдердің білім беру әдістемесін терең меңгеруі мен жетілдіруін қамтамасыз етеді. Ол мұғалімнің пәнді түсініп, оны оңай әрі түсінікті түрде жеткізе алу қабілетіне байланысты.

Қарым-қатынас мәдениеті: Педагогикалық мәдениет педагогтың оқушылармен, олардың ата-аналарымен және әріптестерімен қарым-қатынасындағы мәдениеттілік пен этикалық нормаларды сақтауға негізделеді. Мұғалімнің дұрыс қарым-қатынас жасауы оқушылардың оқу мотивациясын арттырады және олардың жеке тұлғалық дамуына ықпал етеді.

Әлеуметтік жауапкершілік: Педагогикалық мәдениет мұғалімнің қоғам алдындағы әлеуметтік жауапкершілігін, оның адамгершілік құндылықтарын дамытуын көрсетеді. Бұл орайда, мұғалімдер қоғамдық мораль, адалдық, әділдік, сыйластық сияқты маңызды принциптерді сақтауы қажет.

Инновация мен жаңашылдыққа бейімділік: Педагогикалық мәдениет мұғалімдердің білім беру әдістерінде жаңашылдыққа, инновациялық технологияларды қолдануға бейім болуын қамтамасыз етеді. Білім беру үдерісінде жаңа әдістер мен тәсілдерді қолдану педагогикалық мәдениеттің құрамдас бөлігі болып табылады.

Педагогикалық мәдениеттің компоненттері

Педагогикалық мәдениет бірнеше негізгі компоненттерден тұрады, олар бір-бірімен тығыз байланысты және педагогтың кәсіби қызметінің әртүрлі аспектілерін қамтиды:

Кәсіби мәдениет:

Бұл компонент педагогтың өз пәнін жетік білуі, оқыту әдістемесін меңгеруі және педагогикалық процессті сапалы ұйымдастыру қабілетін көрсетеді.

Педагогтың кәсіби мәдениеті оның білімі, тәжірибесі, үздіксіз білім алу мен өз-өзіне сын көзбен қарау қабілетін қамтиды.

Қарым-қатынас мәдениеті:

Бұл компонент педагогтың оқушылармен, олардың ата-аналарымен және әріптестерімен тиімді және мәдениетті қарым-қатынас жасауды білдіреді.

Мұғалімдердің тіл байлығы, сөйлеу мәдениеті, тыңдай алу қабілеті және қарым-қатынас кезінде адамгершілік нормаларды сақтау қабілеті маңызды рөл атқарады.

Этикалық мәдениет:

Педагогтың кәсіби этикасына қатысты барлық нормалар мен принциптерді қамтиды. Ол мұғалімнің әріптестерімен, оқушылармен және ата-аналармен өзара қарым-қатынасы кезінде әділдік, адалдық, құрмет сияқты құндылықтарды сақтауын білдіреді.

Мұғалімнің жеке тұлғасы мен моральдық-этикалық қасиеттері білім беру үдерісінің тиімділігіне тікелей әсер етеді.

Психологиялық мәдениет:

Бұл компонент педагогтың оқушылардың психологиясын түсіну, олардың эмоциялық және интеллектуалдық қажеттіліктеріне жауап беру қабілетін білдіреді.

Мұғалімнің педагогикалық және психологиялық білімдер мен дағдыларды меңгеруі оның оқушылармен қарым-қатынасын жақсартып, оқу үрдісін жеңілдетеді.

Әлеуметтік мәдениет:

Мұғалімнің қоғамдағы орнын, оның әлеуметтік жауапкершілігін және қоғамдық нормаларды сақтау қабілетін қамтиды.

Бұл компонент педагогтың қоғам алдындағы міндеттерін түсінуін және білім беру жүйесінің әлеуметтік аспектілеріне бейімделуін талап етеді.

Шығармашылық мәдениет:

Мұғалімнің шығармашылық қабілеттерін дамыту және оқу үрдісінде шығармашылық әдістерді қолдану қажеттілігін білдіреді.

Бұл компонент педагогтың жаңа идеяларды ұсынуға, инновациялық әдістер мен тәсілдерді енгізуге және әртүрлі жағдайларға шығармашылық шешімдер табуға дайын болуын қамтиды.

Көшбасшылық мәдениет:

Мұғалімнің топты басқару, оқушыларды дұрыс бағыттау және олардың дамуында көшбасшы болу қабілеті.

Бұл компонент мұғалімнің оқушыларға үлгі бола білуін және топтағы ахуалды оңтайлы түрде реттеу қабілетін талап етеді.

Педагогикалық мәдениет — бұл педагогтың кәсіби іс-әрекетін жүзеге асырудағы жоғары мәдениет деңгейін қамтамасыз ететін кешенді құбылыс. Оның компоненттері бір-бірімен тығыз байланыста болып, мұғалімнің жұмысын, қарым-қатынасын, психологиялық және әлеуметтік тұрғыдан сауатты ұйымдастыруын қамтамасыз етеді. Педагогикалық мәдениетті дамыту арқылы білім беру процесінің сапасы артып, қоғамдағы жалпы мәдени деңгейдің көтерілуіне ықпал етеді.

Шебер педагог білімді, тәжірибесі мол, жан-жақты бола отырып, оқушыларды жеке тұлға етіп қалыптастыру мақсатында білім мен тәрбиені ұштастыра алуы қажет. Әр оқушының дарындылығын айқындау, олардың дамуына қолайлы жағдайлар жасау, мектеп, жанұя, мұғалімнің рөлін анықтау, студенттер мен мұғалімдер ұжымын қалыптастыру - педагогикалық шеберлікті жетілдіруге негізделеді деп есептейміз. Білім беруді реформалау осы саладағы жинақталған оң әлеуетті жақтардың негізінде осы процесті тереңдету мен дамыту үшін жаңа құқықтық, әдістемелік, қаржы материалдық жағдайларын жасауды және тиісінше кадрлармен қамтамасыз етуді талап етеді. Адам қажырлы еңбегімен табиғатты өзгертсе мұғалім жалпы жасампаз еңбегімен жаңа адамды қалыптастырып, дамытып, жетілдіріп өмірге дайындайды. Оқушыларын тек біліммен қаруландырып қана қоймай, назарын, білгендерін жадында сақтауға, қабілетін, ойлауын, тіл шеберлігін ұштауға, дүниеге деген құштарлығын, өмірге деген көзқарасын дұрыс қалыптастырып, ықыласын, сенімін, төзімділігін, іскерлігін, ізденімпаздығын тағы басқадай танымдық қасиеттерін жетілдіріп, адамгершілігі мол азамат етіп тәрбиелеуді өзінің өмірлік мақсаты, ізгілік мұраты деп санайды. «Талант» деген сөзді әркім әр түрлі ұғынуы мүмкін. Талант көбіне, ақын – жазушыларда, әртістерде, өнер адамдарында кездеседі. Ал, «мұғалім болу – талант па, ол әркімнің қолынан келе бермей ме?» - деген сұрақ туады. Ұстаздың барлығы талантты болып тұмайды. Егер кез келген мұғалім ынта – ықылас қойып, табандылық танытатын болса, өз бетімен көп еңбектенсе, идеялық жағынан сенімді, саяси жағынан есейген азамат болса, өз пәнін жақсы білсе, оқытудың әдістемесін меңгеріп, бала психологиясын жете білсе, педагогикалық техниканы қалыптастыра алса, педагогикалық шеберлікке жету қасиеттеріне ие бола отырып, педагогикалық кәсіпті меңгерсе, педагогикалық әдепті бойына сіңірсе, онда талантты, шебер ұстаз бола алады. Педагогикалық шеберлік – ұстаздық талантпен тығыз байланысты. К. Д. Ушинский: «Педагогика теориясын қаншама жетік білгенмен, педагогикалық әдептің қыр-сырын меңгермейінше, бұған оның қолы жетпейтіндігін», - айтады. Педагогикада

кәсіби қызметтің сапасын анықтайтын біртұтас әрі жүйелі түсінік «педагогикалық шеберлік» болып табылады. Педагогикалық шеберлікті адамның педагогикалық жұмысындағы жоғары өнерге қол жеткізген

3. Педагогтың психологиялық мәдениетін қалыптастыру мәселелері

Педагог - дәрігер мамандығы сияқты ең көне мамандықтардың бірі болып саналады. Бұл мамандықта ұрпақтар сабақтастығының мыңжылдық тәжірибесі жинақталған. Шын мәнінде, педагог – бұл ұрпақтар арасындағы байланыстырушы буын, қоғамдық-тарихи тәжірибені тасушы. Халықтың қоғамдық-мәдени тұтастығы, жалпы өркениет, ұрпақтардың мираскерлігі көп жағынан мектеп-мұғалім рөлімен шартталған. Иә, сондықтан «Адам-адам» типінде қызмет жасайтын педагогтың субъективті сипаттамасында үнемі аксиологиялық (құндылықтық) және когнитивті (білімдік) жазықтықтар бірігеді. Когнитивті жазықтық жалпы мәдениеттік және пәндік-кәсіби білімдерді қамтиды. Даралық субъект бола отырып, педагогтар әрқашан, даралық-психологиялық, мінез-құлықтық және коммуникативтік сапалар-дың алуан түрлілігі тұсында да тұлға болып табылады. Жалпы алғанда, педагог-тардың психологиялық мәдениетін қазіргі білім беру жүйесіндегі өзекті мәселелердің бірі деп тұжырымдауға болады. Жалпы педагогтың психологиялық мәдениетін ашу үшін, ең алдымен «мәдениеттің» жалпы категориядағы орынын анықтау қажет. Мәдениет – адамзат баласының ұлт, халық болып қалыптасқаннан бергі жинақ-таған ұлы байлығы. Бұл шығармашылық күштер мен адамның адами мүмкін-шіліктерінің шарықтау шегінің көрінісі. Мәдениет дегеніміз – адамның ойлау, өзіне де, айналасындағыларға да талдау жасай білу қабілеті. Адамдарды ізгілікті, ақылды, моральдық міндеттемелерді мой-нына алатын, сыншыл жанға айналдыратын да – мәдениет. Сол арқылы адамдар құн-дылықтарды ажыратып, өзіне талдау жа-сайды. Мейлінше, кең мағынасында алған-да, мәдениет қоғамды немесе әлеуметтік топты, ұлт пен адамды сипаттайтын рухани және материалдық, интеллектуалдық және сезімдік айқын аңғарылатын белгілердің жиынтығы ретінде қарастырылуы тиіс. Кез-келген

мәдениет өзіндік ерекшелігі бар және теңдесі жоқ қазыналардың қоймасы болып табылады, өйткені әрбір халық өз дәстүрі мен рухани бейнесі арқылы танылады.

Философияның және басқа да ғылымдардың ең негізгі категориясы – мәдениет категориясын қарастырамыз. Өйткені осы ұғым контекстінде жалпы білім беру мәселелерінің адамға тәрбие беру және оның қалыптасуының неғұрлым адекватты құрылымын көреміз. Білім берудегі мәдениеттану тұрғысына сүйенсек, жалпы білім берудегі ең негізгі атқарушы мақсаттардың бірі – жастарымыздың жалпы мәдениетін дамыту. Ал, осы жалпы мәдениетті құрайтын құрылым бөлімдері: тарихи, математикалық, ақпараттық, лингвистикалық, экологиялық, психологиялық, валеологиялық, шығармашылық-эстетикалық т.б. Психологиялық мәдениетті тұлғаның жалпы мәдениетінің бөлімі деп қарастырып, оның қалыптасып дамуына және диагностикасына білім беру жүйесінде жеткілікті назар аударылғаны жөн болар еді дейміз. Тар мағынада мәдениет адамның түбір, мәнді күштерінің дамуының қандай да бір деңгейі деп тұжырымдалады. Бұл тұрғыда мәдениет – жеке адамның өмір салтының қоғамдық өмірдегі құндылықтар мен нормаларға – қоғам мәдениетінің идеалды бейнесіне сәйкестілігі туралы айтылады. Мәдениетті - өмір стилі немесе өмірлік іс-әрекет ретінде сипаттауға болады. Осындай ұғымдағы мәдениет (жалпы мәдениет) мінез-құлықты ғана емес, сонымен қатар адамның бүкіл өмірлік іс-әрекетінің әмбебап рухани реттеушісі болып саналады.

В.С. Библер мәдениетті үш контекст-те анықтайды: қарым-қатынас, рухани құндылық, шығармашылық іс-әрекет. Олар диалог формасы, тәуелсіз шешім, өмірлік іс-әрекеттің санадағы жетілуі мен жалпы жауапкершілік ретінде анықталады.

«Тұлға мәдениеті», «Адам мәдениеті» түсініктеріне толық және жеткілікті түрде анықтамалар ғылыми әдебиеттерде өте аз мөлшерде қарастырылғанын айта кеткен жөн. Біз адам мәдениетін оның үш негізгі бөлімін біріктіру арқылы қарастырамыз: аксиологиялық, процессуальды іс-

әрекет-тік және шығармашылық. Осы позицияға сәйкес жеке адамға тән мәдениеттің нақты аспектілері, түрлері талдануы мүмкін (психологиялық, экологиялық, саяси, құқықтық, экономикалық, педагогикалық, адамгершілік, валеологиялық, дене тәрбиесі мәдениеті т.б.).

Адамның жалпы мәдениетінің көптеген түрлері бар. Кейбір зерттеу жұмыстарында жіктеу шарттары бөлінбегені туралы қорытынды жасасақ, кейбір тізбектерде олардың әр түрлі негіздерге сай бөлінгенін кездестіруге болады. Қазіргі философиялық, психологиялық, әлеумет-тану, педагогикалық және басқа да әдебиеттерде «коммуникативті мәдениет», «рухани мәдениет», «дене тәрбиесі мәдениеті», «адамгершілік мәдениеті», «педагогикалық мәдениет» тағы басқа да түсінік-тер кеңінен қолданылады. Сондай-ақ мәдениетті бөлуде феноменологиялық тұрғы кеңінен таралған: «мінез-құлық мәдениеті», «қарым-қатынас мәдениеті», «ақыл-ой еңбек мәдениеті» т.б.

Сұрақтар мен тапсырмалар

1. Педагогикалық мәдениет дегеніміз не?
2. Педагогтың психологиялық мәдениетін қалыптастырудың қандай жолдары бар?
3. «Мұғалім мектептің жүрегі» тақырыбында слайд жаса.

6-Тақырып: Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіптік және тұлғалық қалыптасуы мен дамуы

Жоспар:

1. Бастауыш мектептің болашақ мұғалімінің кәсіптік дайындығының ілімдік негіздері
2. Бастауыш мектептің болашақ мұғалімінің кәсіптік педагогикалық дайындығының көп деңгейлі жоғары педагогикалық білім беру жағдайындағы қалпы.

Кіліт сөздер: Мұғалім, заманауи, реформа, әдіс, педагогика, инновация.

1.Бастауыш мектептің болашақ мұғалімінің кәсіптік дайындығының білімдік негіздері

Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіптік және тұлғалық қалыптасуы мен дамуы — бұл педагогикалық білім беру жүйесінің негізгі аспектілерінің бірі болып табылады. Бастауыш сынып мұғалімі — балалардың оқу мен тәрбие процесінің алғашқы қадамдарында маңызды рөл атқаратын тұлға. Оның кәсіби және тұлғалық дамуы, өз ісіне деген жауапкершілігі, адамгершілік қасиеттері мен біліктілігі оның оқушылармен тиімді жұмыс істеуіне және олардың тұлғалық қалыптасуына әсер етеді.

1. Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіптік қалыптасуы

Кәсіби қалыптасу — бұл мұғалімнің білім беру саласындағы қабілеттерін, дағдыларын, құзыреттіліктерін дамыту процесі. Бастауыш сынып мұғалімі оқу процесін ұйымдастыруда, оқушылардың ой-өрісін дамытуда, олардың эмоциялық және әлеуметтік қажеттіліктеріне жауап беруде басты рөл атқарады. Осы тұрғыдан болашақ мұғалімнің кәсіптік қалыптасуы мынадай негізгі бағыттарды қамтиды:

Педагогикалық білім: Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіптік қалыптасуы педагогикалық біліммен тығыз байланысты. Бұл мамандықты меңгеру барысында студенттер педагогика, психология, дидактика, әдістеме және басқа да пәндер бойынша терең білім алады. Бұл білімдер оларды мектептің алғашқы сыныптарында оқу-тәрбие жұмысын сапалы ұйымдастыруға дайындайды.

Кәсіби дағдылар мен әдістемелер: Кәсіби қалыптасу кезінде студенттер оқыту әдіс-тәсілдерін, сыныптағы жұмыс түрлерін (топтық, жеке, сыныптық жұмыс) меңгеріп, оқу бағдарламасын жүзеге асыруда практикалық дағдыларды үйренеді. Олар оқушыларға білім берудің тиімді әдісін тандай білу керек.

Мұғалімнің педагогикалық шеберлігі: Педагогикалық шеберлік — бұл мұғалімнің кәсіби іс-әрекетінде әдіс-тәсілдерді дұрыс қолдану, оқушының ерекшеліктерін ескере отырып, білім беру үдерісін тиімді ұйымдастыру

қабілеті. Болашақ бастауыш сынып мұғалімі оқу материалының мазмұнын терең түсініп, оны оқушыларға қолжетімді әрі қызықты етіп жеткізуі тиіс.

Әлеуметтік және эмоционалдық интеллект: Педагогтың әлеуметтік және эмоционалдық интеллекті оның оқушылармен, әріптестерімен және ата-аналармен тиімді қарым-қатынас орнатуына ықпал етеді. Бұл педагогтың әр түрлі тұлғалық қасиеттерін дамытуға және стрессті жағдайлармен дұрыс жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Өзін-өзі дамыту және кәсіби өсу: Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіптік дамуында өзін-өзі дамыту маңызды рөл атқарады. Ол педагогикалық жаңалықтарды, жаңа әдіс-тәсілдерді, инновациялық технологияларды меңгеріп, өзінің білімін үнемі жетілдіріп отыруы тиіс.

2. Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің тұлғалық қалыптасуы

Тұлғалық қалыптасу — бұл педагогтың адамгершілік қасиеттерін, моральдық құндылықтарын, дүниетанымын, өзіндік көзқарастарын дамыту процесі. Бастауыш сынып мұғалімі тек педагогикалық дағдыларды ғана емес, сонымен қатар оқушыларға үлгі болатын тұлғалық қасиеттерді де қалыптастыруы қажет. Бұл бағыттағы негізгі аспектілер мыналар:

Адамгершілік құндылықтар: Болашақ бастауыш сынып мұғалімі жоғары моральдық-этикалық принциптерге сүйеніп, балаларға жақсы қасиеттерді үйретеді. Мұғалімнің шынайы адалдығы, әділдігі, құрметі және жауапкершілігі оқушыларға да осы қасиеттерді қалыптастыруға көмектеседі.

Эмпатия және педагогикалық қатынас: Мұғалімнің эмпатиясы (басқаның сезімін түсіну және оған жауап беру қабілеті) балаға деген қамқорлық пен сүйіспеншілікті көрсету арқылы балалардың сенімін ұтып алады. Педагогтың тұлғасы оқушыларға үлгі болып, олардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуына ықпал етеді.

Психологиялық тұрақтылық: Тұлғалық қалыптасудың маңызды бөлігі — психологиялық тұрақтылықты дамыту. Болашақ мұғалімнің стресс жағдайларына төтеп беру қабілеті, сабырлылық, шешім қабылдауда

жауапкершілік сезімі өте маңызды. Мұғалім қиын жағдайларда оқушыларға бағыт-бағдар көрсетуі үшін өзінің ішкі тұрақтылығын сақтауы тиіс.

Қарым-қатынас және ынтымақтастық дағдылары: Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің тұлғалық қалыптасуында қарым-қатынас дағдылары ерекше орын алады. Ол оқушылармен, әріптестермен және ата-аналармен өзара ынтымақтастықта жұмыс істей білуі қажет. Тұлғалық қалыптасудың нәтижесінде мұғалім әр түрлі жағдайларда шешім қабылдап, білім беру процесін тиімді ұйымдастыра алады.

Шығармашылық және өзін-өзі жетілдіру: Мұғалімнің шығармашылық қабілеттері мен өзін-өзі дамытуға деген ұмтылысы оның педагогикалық қызметіне оң ықпал етеді. Шығармашылық тәсілдерді қолдана отырып, мұғалім оқушылардың қызығушылығын оятып, оқу процесін тартымды әрі нәтижелі етеді.

3. Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің дамуы үшін қажетті жағдайлар

Жоғары оқу орнында кәсіби даярлық: Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіптік және тұлғалық дамуына жоғары оқу орындары маңызды рөл атқарады. Бұл оқу орындарында теориялық біліммен қатар, педагогикалық тәжірибе, іс-тәжірибе кезеңдері өткізілуі тиіс.

Психологиялық тренингтер мен семинарлар: Мұғалімнің психологиялық дағдыларын дамыту үшін түрлі тренингтер мен семинарлар өткізілуі керек. Бұл педагогтың стресстік жағдайларға төтеп беру, балалармен қарым-қатынасты дұрыс орнату қабілетін арттырады.

Мұғалімдер мен ата-аналар арасындағы ынтымақтастық: Мұғалімнің тұлғалық дамуына ата-аналармен ынтымақтастық маңызды әсер етеді. Ата-аналар мен мұғалімдер арасындағы жақсы қарым-қатынас балалардың жан-жақты дамуына оң ықпал етеді.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіптік және тұлғалық қалыптасуы оның педагогикалық қызметінің тиімділігіне тікелей әсер етеді. Мұғалімнің кәсіби дағдылары мен тұлғалық қасиеттерінің жоғары деңгейде дамуы оқушыларға сапалы білім беру мен тәрбиелеуде маңызды рөл атқарады.

Сондықтан болашақ педагогтар үшін бұл екі аспектіні теңдестіріп дамыту — қазіргі білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі.

Білім беру жұмысының тиімділігін анықтайтын негізгі арқау педагог кадрлар дайындығы болып тадылады, өйткені білім беру жүйесінің барлық салаларының тиімділігі сол кадрлардың қызметіне тәуелді.

«Мұғалім өз білімін жетілдірудің әдіс-тәсілдеріне тиянақты деді А.Джами.

Елімізде озық шетелдік тәжірибеге негізделген үздіксіз білім беру жүйесі бар

педагогикалық кадрларды даярлауды көздейтін жоғары білім беру жүйесінде заманауи тәсілдердің дамуын қамтамасыз етуге бағытталған реформалар нәтижесінде болашақ мұғалімдерді даярлаудың заманауи білім беру мазмұнын жаңарту, оқушылардың ішкі мүмкіндіктерін жүзеге асыру шығару үшін қажетті жағдайлар жасауға бағытталған білім беру ортасын құру бойынша зерттеулер жүргізілуде. Өзбекстан Республикасы Президентінің 2017 жылғы 7 ақпандағы «Өзбекстан Республикасын одан әрі дамыту жөніндегі іс-шаралар 2017 жылғы 20 сәуірдегі № ПФ-4947 қаулысы

«Жоғары білім беру жүйесін одан әрі дамыту шаралары туралы» 2017 жылғы 29 қарашадағы No PQ2909 «Өзбекстан Республикасы Инновациялар Даму министрлігін құру туралы № ПФ-5264 шешімдері, 2018 жылғы 25 қаңтардағы «Жалпы орта, арнаулы орта және кәсіптік № PF5313 «Білім беру жүйесін түбегейлі жетілдіру жөніндегі шаралар туралы» Жарлығы және осы салаға қатысты басқа да нормативтік құқықтық актілер құжаттарда көрсетілген тапсырмаларды орындауға кіріседі сынып жетекшісінің орны ерекше. Өйткені бұл бастама мектеп табалдырығын алғаш аттаған оқушылардың сынып жетекшісінің сауаттылығы олардың жеке тұлға ретінде дамуы мен қалыптасуында маңызды рөл атқарады. Педагогика тарихын зерттеудегі білім және педагогика идеялардың дамуы келесі кезеңдерде зерттелді:

1) Ең көне 1917 жылға дейінгі кезеңде білім беру мен педагогикалық идеялардың дамуы;

2) 1917-1990 жылдардағы педагогикалық идеялардың дамуы;

3) Тәуелсіздік

Өзбекстандағы ғылым мен білім саласындағы зерттеулер.

Бұл кезеңдік кезең – болашақ мұғалімдерді инновациялық даярлау кезеңі генезисі ретінде қабылдау орынды. Осы кезеңдерге арналған оқыту келесі әдістер тән:

1) Савтия әдісі;

2) Топтық әдіс;

3) Жадид әдіс;

4) Аудитория әдісі;

5) Жобаға негізделген, нәтижеге бағытталған

кепілдік берілген жетістікке бағытталған технологиялық тәсіл. Бұл білім технологиялар бір-бірінен прогрессивтілігімен, бір-біріне қатыстылығымен ерекшеленеді жаңа, инновациялық технология, атап айтқанда, савтия әдісіне командалық әдіспен салыстырғанда, заманауи әдіс командалық әдіспен салыстырғанда жаңашыл және т.б. Мұғалімдердің біліктілігін арттыру саласында жүргізілген ғылыми зерттеулерде ұсынылатын мұғалімнің кәсіби профильдерін талдау.

Қоғамның мұғалім мамандығына қойылатын талаптары негізінде педагогикалық жоғары оқу орындарын бітірушінің қасиеттері қалыптасты.

2. Бастауыш мектептің болашақ мұғалімінің кәсіби педагогикалық дайындығының көп деңгейлі жоғары педагогикалық білім беру жағдайындағы қалпы.

Үздіксіз кәсіби дамуды көптеген аспектілерде, қоғамда, ғылымда және білім берудің жаңа бағыттары мұғалімнің инновациялық әдістемелік дайындығын жетілдіру, үздіксіз кәсіби даму қажеттілігін арттырады.

Осыған сүйене отырып, бастауыш сынып мұғалімдерінің әдістемелік дайындығын жетілдіру, үздіксіз біліктілігін арттыру мәселесіне ғылыми

талдау жасау нәтижесінде мынадай қарама-қайшылықтардың бар екені анықталды:

- заманауи білім беруді инновациялық үдерістерге бағыттау мен инновациялық оқу үдерісін жүзеге асыруға бастауыш сынып мұғалімдерінің теориялық және әдістемелік дайындығы арасында;
- бастауыш сынып мұғалімінің үздіксіз кәсіби дамуының қажеттілігі мен осы процестің ғылыми-әдістемелік тәсілдерінің жеткіліксіз дамуы арасында;
- бастауыш сынып мұғалімдерінің әдістемелік дайындығын жетілдіруде үздіксіз кәсіби дамуда құзыреттілік, белсенді және тұлғаға бағытталған тәсілдерді қажет ететін оқытудағы дәстүрлі білімге негізделген көзқарас пен білім берудегі заманауи инновациялық үрдістер арасында;
- мұғалімдердің инновациялық әдістемелік дайындығының сапасын арттыру қажеттілігі мен бастауыш сынып мұғалімдерінің үздіксіз кәсіби дамуының технологиялары мен тетіктерін әзірлеуде ресурстық қолдаудың жоқтығы арасында.

Жоғарыда аталған объективті және субъективті қарама-қайшылықтар педагогикалық құбылыстың мәнін - зерттеу мәселесін белсендіреді, ол бастауыш сынып мұғалімдерінің үздіксіз кәсіби дамуының педагогикалық шарттарын анықтау болып табылады. Тақырып бойынша ғылыми әдебиеттерден және қазіргі жағдайды талдаудан мұғалімнің әдістемелік дайындығын жетілдіру, өзін-өзі талдау және бағалау, өзін-өзі дамыту, үздіксіз кәсіби шыңдалу қажеттілігін мыналар туғызатыны анық:

- білім беру саласындағы халықаралық тәжірибе және салыстырмалы талдау нәтижелері;
- заманауи технологияларды жетілдіру;
- қоғамның қажеттіліктері мен білімге деген сұраныстың артуы;
- қоғамның қажеттіліктері мен сұраныстары негізінде мұғалімнің рөлін өзгерту;
- ДТС және оқыту бағдарламаларын оңтайландыру.

Ғылыми мәселе қою. Қоғамда жаһанданудың қарқынды өсуі, әлемдік білім беру жүйесіндегі реформалар, осы процестің белсенді қатысушысы және жүзеге асырушысы. Мұғалімге кәсіби анықталған талаптардың жиынтығы педагогикалық қызметке кәсіби дайындық ретінде анықталады. Оның құрамында бір жағынан психологиялық, психофизиологиялық және физикалық дайындықты, екінші жағынан кәсібиліктің негізі ретінде ғылыми — теориялық және практикалық дайындықты бөліп көрсету заңды. Қоғам мұғалім мамандығына қоятын талаптардың қатарына: педагогикалық әдептілік, қарым-қатынас, мәдениет, қабілеттер, өз ісіне деген сүйіспеншілік және, әрине, әр мұғалімнің креативті тұлға болуы керек. Сонымен қатар болашақ мұғалім білім берудің құндылығын терең түсінуі, өзін-өзі білімдендіру, педагогикалық ойлау мәденетін игеруі, өзі пәнін, педагогика мен психологияны терең игере алуы, тұлғаға бағдарланған педагогикалық әдістерді қолдана алуы, өзіндік тұлғасын дамыту мотивацисы болуы қажет. Креативті мұғалім педагогикалық процесте әрбір оқушының орнын көре алуы, олардың инновациялық іс-әрекетін ұйымдастыра алуы, оның нәтижелерін көре білуі, кемсін тұстарын түзете алуы қажет, яғни, шығармашылықпен жұмыс істей алуы қажет.

Сұрақтар мен тапсырмалар

1. Білім беру жүйесі қашан қабылданған?
2. Қоғамда мұғалім мамандығына қойылатын талаптар?
3. Салыстырмалы талдау дегеніміз не?

7-Тақырып: Мұғалімнің кәсіби қызметі

Жоспар:

1. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі-сапалы білім кепілі
2. Педагогикалық шеберліктегі басқару технологиясы.

Кіліт сөздер: Шеберлік, тұлға, коммуникация, тәрбиелеу, бағдарлама, шығармашылық, шеберлігі-мұғалім.

1. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі-сапалы білім кепілі

Мұғалімнің кәсіби шеберлігі — сапалы білім кепілі — бұл білім беру жүйесінің негізі болып табылатын маңызды тұжырымдама. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі оның білім беру саласындағы сапасын анықтайтын басты факторлардың бірі болып табылады. Білім сапасы, оқушылардың академиялық жетістіктері, олардың тұлғалық және әлеуметтік дамуы мұғалімнің кәсіби деңгейіне тікелей байланысты.

Мұғалімнің кәсіби шеберлігі дегеніміз не?

Кәсіби шеберлік — мұғалімнің білім беру қызметінде жоғары тиімділікке жету үшін қажет білімдер, дағдылар, көзқарастар, қабілеттер және тәжірибелер жиынтығы. Бұл ұғым мұғалімнің тек білім беру әдістемесін білумен ғана шектелмейді, сонымен қатар оның оқушылармен дұрыс қарым-қатынас орнату, әр түрлі жағдайларға бейімделу, оқу процесін жүйелі түрде ұйымдастыру, инновациялық технологияларды қолдану және оқушылардың дамуына жан-жақты ықпал ету қабілеттерін қамтиды.

Мұғалімнің кәсіби шеберлігінің құрамдас бөліктері

Педагогикалық білім Мұғалімнің теориялық білімдеріне педагогика, психология, дидактика, әдістеме, пәндік білімдер мен жаңа білім беру технологиялары кіреді. Мұғалім бұл білімдерді тиімді пайдаланып, оқыту процесін дұрыс ұйымдастырады. Бұл білімдер мұғалімге оқушылардың оқу деңгейін көтеру үшін қажетті әдіс-тәсілдер мен стратегияларды таңдау мүмкіндігін береді.

Педагогикалық дағдылар мен әдістемелер Мұғалімнің кәсіби шеберлігі оны іс жүзінде жоғары деңгейде көрсете білуінде жатыр. Ол оқу материалдарын қызықты әрі түсінікті етіп жеткізуде, әр түрлі әдістер мен тәсілдерді қолдануда, оқушылардың қызығушылықтарын арттыруда шебер болуы керек. Мұғалім жаңа технологиялар мен әдіс-тәсілдерді қолданып, әр

оқушының жеке ерекшеліктеріне сәйкес оқу үрдісін ұйымдастыруға қабілетті болуы қажет.

Әлеуметтік және эмоционалдық интеллект Мұғалімнің кәсіби шеберлігі оның оқушылармен, ата-аналармен және әріптестерімен дұрыс қарым-қатынас орната білуінде де көрінеді. Әлеуметтік және эмоционалдық интеллект (басқалардың сезімін түсіну және дұрыс жауап беру қабілеті) мұғалімнің оқушылармен сенімді, сыйластыққа негізделген қатынастар орнатуына көмектеседі. Бұл олардың психологиялық жайлылығын қамтамасыз етіп, оқу процесіне деген ынтасын арттырады.

Оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеру Кәсіби шеберлік мұғалімнің әр оқушының жеке мүмкіндіктерін, қызығушылықтарын және қабілеттерін түсініп, әрқайсысының дамуына бағытталған әдістерді таңдауда көрінеді. Бұл әр оқушының даму қарқынын және оқу үдерісіндегі қиындықтарын ескере отырып, қолдау көрсетуге мүмкіндік береді.

Шығармашылық және инновациялық көзқарас Мұғалімнің кәсіби шеберлігі оның шығармашылық қабілеттерін де қамтиды. Мұғалім оқу процесінде әрқашан жаңашылдыққа ұмтылып, жаңа идеяларды іске асырады. Ол тек стандартты әдістерді ғана емес, шығармашылық әдіс-тәсілдер мен технологияларды қолданып, оқу процесін қызықты әрі тиімді етеді.

Өзін-өзі бағалау және кәсіби даму Кәсіби шеберлік үнемі дамуды талап етеді. Мұғалім өзін-өзі бағалап, өз іс-әрекетінің нәтижелеріне сын көзбен қарап, кәсіби даму үшін үздіксіз білім алу, біліктілігін арттыру мақсатында түрлі курстар мен семинарларға қатысады.

Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен сапалы білімнің байланысы

Оқушылардың оқу жетістіктері Мұғалімнің кәсіби шеберлігі жоғары болса, оқушылардың оқу үлгерімі мен жетістіктері де жоғары болады. Мұғалім білім беру әдістерін дұрыс таңдап, оқушылардың оқу процесін жан-жақты қамтыса, олар өздерінің қабілеттерін ашып, жоғары нәтижелерге қол жеткізеді. Оқушылардың терең білім алуына ықпал ету — мұғалімнің кәсіби деңгейіне байланысты.

Оқушылардың тұлғалық дамуы Кәсіби шеберлігі жоғары мұғалім балалардың тек білімін ғана емес, олардың жеке тұлғасын да дамыта алады. Мұғалімнің оқу және тәрбие іс-әрекеттері оқушылардың адамгершілік қасиеттерін, әлеуметтік дағдыларын, шығармашылық қабілеттерін дамытып, оларды қоғамда өз орнын табуға дайындайды.

Оқушылардың мотивациясы мен қызығушылығы Кәсіби шеберлігі жоғары мұғалім оқушылардың оқу процесіне деген қызығушылығын арттырады. Мұғалімнің білімді, ынталы және жан-жақты болуы оның оқушылардың белсенділігі мен оқу мотивациясын көтереді.

Білім беру жүйесіндегі инновациялар Мұғалімнің кәсіби шеберлігі инновациялық әдістер мен жаңа технологияларды енгізу қабілетіне тікелей байланысты. Мұғалімдер жаңа оқу құралдары мен әдіс-тәсілдерді енгізе отырып, оқушылардың білімін тереңдетіп, оқу үдерісін заманауи талаптарға сай ұйымдастыра алады. Бұл білім беру жүйесінде сапалы өзгерістерге ықпал етеді.

Мұғалімнің кәсіби шеберлігі сапалы білім берудің кепілі болып табылады. Ол оқушыларға тек білім ғана беріп қоймай, олардың жеке тұлғалық дамуына, әлеуметтік және шығармашылық қабілеттерін арттыруға да ықпал етеді. Кәсіби шеберлік мұғалімнің білім беру жүйесінде тиімділікті қамтамасыз ету, оқушылардың оқу мотивациясын арттыру және олардың тұлғалық дамуына оң әсер ету үшін өте маңызды. Сондықтан, мұғалімдер өз шеберліктерін үздіксіз жетілдіріп отыруы қажет, ал бұл білім сапасын арттырудың негізгі жолы болып табылады.

XXI ғасыр – ғылым ғасыры. Сондықтан жас ұрпаққа, жас буынға жаңаша білім беру жолында түбегейлі өзгешеліктер жүріп жатыр. Жеке тұлға яғни дарынды, шығармашылық тұлға қалыптастыру білім мен тәрбие берудегі мемлекеттік істің ең маңыздысы. Мақсатты білім беру - тұлға дамуын жүзеге асыратын мәселе. Адамзат баласының өз ұрпағын оқыту тәрбиелеудегі ең озық тиімді ізденістерін, тәжірибелерін жалғастырып, тың жолдар іздеу педагогиканың озық үлгілерін жаңашылдықпен дамыту жалғаса бермек.

Халқымыздың ардақты ұлдарының бірі Міржақып Дулатұлы: «Жалғыз сүйеніш, жалғыз үміт - оқуда. Теңдікке жетсек те, жұрттығымызды сақтасақ та, дүниедегі сыбағалы орнымызды алсақ та, бір ғана оқудың арқасында аламыз. Жақсылыққа бастайтын жарық жұлдыз - оқу. Надан жұрттың күні - қараң, келешегі - тұман» - деп ғылым, білім, оқудың маңызын қара халыққа көрсеткен. Білімнің сапасын алап етіледі. Білім сапасы дегеніміз – мектепте білім алып отырған шәкірттің немесе мектеп бітірушінің білім алу арқылы әзірлігінің сапасы мен білім беру қызметінің сапасын қамтитын түсінік. Сапалы білім тәрбие беруде орын алған кемшіліктерді жойып дүние жүзілік өркениеттілікке жету ХХІ ғасырдың үлесіне тиіп отыр. Сапалы білім беру дегеніміз - ғылымға негізделген жүйелі бағдарлама бойынша теориялық практикалық іске, еңбекке баулу дүниетанымын кеңейту. Баланың бойындағы бар қабілетін кемеліне келтіріп жетілдіру болып табылады. Сапалы білім беру - оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз үрдісі.

Педагогикалық қызмет — педагогикалық процесте тәрбиеленуші тұлғасын тәрбиелеудің, дамытудың, оның өзінше дамуының оңтайлы жағдайларын тудыруға және өзін еркін және шығармашылықта көрсетудің мүмкіндіктерін таңдауға бағытталған кәсіби қызмет.

Педагогикалық қызмет-негізгі мәселе мұғалімнің талаптары мен мақсаттарының оқушының мақсаттарымен, мүмкіндіктерімен, тілектерімен, сәйкестігі; педагогикалық қызмет сәтті жүзеге асыру мұғалімнің педагогикалық технологияны, педагогикалық техниканы игеруімен, оның кәсіби санасынын деңгейімен байланысты. Педагогикалық қызмет үш моделі:

мәжбүрлеу педагогикасы (авторитарлық педагогикасы),
толық бостандық педагогикасы,
серіктестік педагогикасы.

Мектептегі оқу-тәрбие үрдісінің үлгілі ұйымдастырылуы заман талабына сай

принциптерге негізделген басқарудың жаңа тәсілдері мен әдістерін қолдану қажет. Заманауи талаптарға сай сапалы білім беру қызметін көрсету

процессе барлық қызметкерлердің белсенді қатысуы қажет. Топ мүшелері қабылдаған шешімдерде білім беру қызметін белсендіру барлық аспектілерін көрсету керек. Бұл мағынада ол басқарудағы негізгі болып табылады құзыреттілігін, оны қолдану әдістерін, формаларын, құралдарын түсінуден бастау сынып жетекшілерінің толық ақпараттандырылуы өте маңызды.

Қазіргі жаһандану дәуірінде ғылым мен техниканың дамуы әмбебап болып табылады. Мектептерде жүргізіліп жатқан ірі реформалар білім мазмұнын өзгертеді өзгерту, сонымен қатар бүгінгі күн талабына негізделген білім беру жүйесі басқаруды талап етеді.

Бүгінгі білім беру саласының қатысушылары 10 жыл бұрынғы білім беру көзқарасынан ерекшеленеді, оқушылармен және біліммен қарым-қатынасы туралы жаңаша ойлау олар қарым-қатынас арқылы ұйымдастырады. Сонымен, бүгін бастауыш сынып оқушыларды басқарудың жаңа стилімен жан-жақты көшбасшылық қоғамның өзін оның құзыреттілігін меңгерген адам басқарады талап етіп отыр.

Мұғалімнің кәсіби іс-әрекетіндегі коммуникация жүйесі

Мұғалімнің кәсіби іс-әрекетіндегі коммуникация жүйесі — бұл мұғалім мен оқушылар, ата-аналар, әріптестер, басшылық, қоғам және басқа да тұлғалар арасындағы ақпарат алмасу, өзара түсіністік орнату, өзара әрекеттесу процестерінің жүйесі. Коммуникация мұғалімнің кәсіби іс-әрекетінде маңызды рөл атқаратын құрал болып табылады, өйткені ол оқу процесін ұйымдастыруда, оқушылармен тиімді жұмыс істеуде, сондай-ақ білім беру ұйымының ішінде тиімді қарым-қатынас орнатуда шешуші фактор болып табылады.

Мұғалімнің кәсіби іс-әрекетіндегі коммуникацияның маңызы

Оқушылармен қарым-қатынас Мұғалім мен оқушылар арасындағы қарым-қатынас — оқу үдерісінің негізі. Мұғалімнің педагогикалық шеберлігі мен кәсіби деңгейі көбінесе оның оқушылармен қалай қарым-қатынас жасайтынына байланысты болады. Қарым-қатынастың сапасы:

Оқушылардың сенімін жеңуге,

Олармен тиімді жұмыс жүргізуге,
Оқушылардың мотивациясын арттыруға,
Олардың оқу деңгейін көтеруге ықпал етеді.

Мұғалім оқушылармен жақсы қарым-қатынас орната отырып, олардың эмоциялық жағдайын түсінуге және оқушылардың жеке ерекшеліктеріне сәйкес жұмыс істеуге мүмкіндік алады.

Ата-аналармен қарым-қатынас Мұғалімнің ата-аналармен қарым-қатынасы өте маңызды, себебі ата-аналар балалардың дамуына және оқу процесіне белсенді қатысады. Ата-аналармен тиімді коммуникация мұғалімнің:

Оқушының оқу үлгерімі туралы ақпарат беруін,
Ата-аналармен ынтымақтастық орнатуын,
Баланың тәрбиесіне қатысты мәселелерді бірге шешуін қамтамасыз етеді.

Мұғалім ата-аналармен кездесулерде, жеке кеңестерде және түрлі іс-шараларда олардың пікірін ескеріп, балалардың дамуында үйлесімділікке қол жеткізеді.

Әріптестермен қарым-қатынас Мұғалімдердің арасында кәсіби қарым-қатынас орнату оқу процесін тиімді ұйымдастыруға ықпал етеді. Әріптестермен өзара тәжірибе алмасу, педагогикалық мәселелерді талқылау және бір-біріне көмек көрсету оқу жұмысының сапасын арттырады. Мұғалімдер бір-бірінен жаңа әдістер мен тәсілдерді үйренеді, оқыту мен тәрбиелеу мәселелерін бірге шешеді.

Басшылықпен қарым-қатынас Мұғалімнің басшылықпен қарым-қатынасы оның жұмысындағы бірқатар мәселелерді шешуге, жоспарларды жүзеге асыруға, мектептің оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыруға әсер етеді. Басшылықпен тиімді қарым-қатынас мұғалімнің кәсіби дамуы мен жұмысқа деген ынтасын арттырады. Мұғалім мен басшылық арасындағы ашық диалог оқу орнында жақсы жұмыс атмосферасын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қоғаммен қарым-қатынас Мұғалімнің қоғаммен қарым-қатынасы оның кәсіби қызметін кең ауқымда ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мұғалімдер қоғамның білім беру саласына қатысты мәселелеріне белсенді қатысады, түрлі қоғамдық ұйымдармен бірге жұмыс істеуге қатысады. Бұл өз кезегінде мектептің беделін көтеруге, оқушылардың қоғамдық өмірге деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді.

Коммуникацияның түрлері мен тәсілдері

Мұғалімнің кәсіби іс-әрекетінде түрлі коммуникация түрлері мен тәсілдері қолданылады:

Тікелей коммуникация Тікелей қарым-қатынас — бұл мұғалім мен оқушының, ата-ананың немесе әріптестің бетпе-бет сөйлесуі. Бұл әдіс оқушылармен жеке жұмыс істеуде, олардың сұрақтарына жауап беруде, қиындықтарын талқылауда тиімді болып табылады. Тікелей қарым-қатынас эмоционалдық байланыс орнатуға мүмкіндік береді.

Кейінгі байланыс Мұғалімдер оқушылардың жетістіктерін немесе қиындықтарын ата-аналармен немесе әріптестермен кейінгі байланыс арқылы талқылайды. Мұндай қарым-қатынас телефон, электрондық пошта, хат-хабар арқылы жүзеге асады.

Кәсіби кездесу мен кеңестер Мұғалімдер арасында немесе мұғалім мен ата-аналар арасында кәсіби кездесулер мен кеңестер өткізіледі. Мұндай жағдайларда түрлі педагогикалық мәселелер, оқушылардың оқу жетістіктері мен тәртібі туралы пікір алмасу жүргізіледі.

Жазбаша коммуникация Жазбаша байланыс — бұл ақпаратты оқушыларға, ата-аналарға немесе әріптестерге жеткізудің маңызды тәсілі. Мысалы, сынып журналы, жазбаша есептер, хаттамалар, хабарламалар арқылы байланыс орнату мүмкін болады.

Көрнекі коммуникация Көрнекі құралдар арқылы оқушылармен немесе ата-аналармен байланыс жасау да маңызды рөл атқарады. Бұл ақпараттық плакаттар, бейнемазмұн, диаграммалар мен кестелер арқылы

жүзеге асады. Мұғалім көрнекі құралдарды оқу үдерісінде тиімді пайдаланып, оқушылардың түсінігін арттырады.

Коммуникацияның тиімділігі

Мұғалімнің кәсіби іс-әрекетінде коммуникацияның тиімділігі мынадай факторларға негізделеді:

Ашықтық пен түсіністік Мұғалім мен оқушының, ата-ананың немесе әріптестің арасында ашық, түсінікті әрі сенімді қарым-қатынас орнату өте маңызды. Бұл білім беру процесінің тиімділігін арттырады және барлық тараптардың мүдделері ескерілетін болады.

Белсенді тыңдау және эмпатия Мұғалім тек өз ойын ғана емес, оқушылар мен ата-аналардың пікірін де тыңдай білуі керек. Бұл әдіс оқушылардың өздерін түсінгенін сезініп, оқу процесіне белсенді қатысуына мүмкіндік береді.

Жауапкершілік Коммуникацияның тиімділігі жауапкершілікті сезінумен байланысты. Мұғалім әрбір оқушының жеке қажеттіліктерін ескеріп, онымен байланыс орнатуға жауапты болуы керек.

Позитивті қарым-қатынас Мұғалім оқушылармен және ата-аналармен позитивті және ынтымақтастыққа негізделген қарым-қатынас орнатып, оқу процесінде жағымды психологиялық ахуал қалыптастырады.

Мұғалімнің кәсіби іс-әрекетіндегі коммуникация жүйесі білім беру процесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Ол оқушылармен, ата-аналармен, әріптестермен және басшылықпен тиімді қарым-қатынас орнатуға көмектеседі. Мұғалімнің коммуникация шеберлігі оның кәсіби шеберлігін арттырып, оқу процесінің сапасын жақсартады, оқушылардың білімін арттыруға, олардың тұлғалық дамуына және әлеуметтік ортаға бейімделуіне ықпал етеді.

Шебер педагогтардың жетістіктеріне үңілген сайын, біз педагогтардың бойындағы нәтижелі үлгі мен ситуациялық тапсырмаларды жан-жақты шеше білу өнерін көреміз. Мұнда жеке іскерлік басты рөл атқарады. Мысалы: оқушыларға сапалы білім беру; сұрақтар қою; топпен жұмыс жасай отырып,

әрбір жеке тұлғамен жұмыс; бақылау жүргізу; топты ұйымдастыра білу; өз көңіл-күйіне иелік ете білу; дауыс ырғағы, мимика, қимыл әрекет. «Тәрбиеленуші сіздің жан дүниеніз бен ақыл-ойыңызды сізді көру, тыңдау арқылы қабылдайды», - деген А.С.Макаренко. Педагогикалық шеберлік – тек қана мұғалімнің жалпы, жанжақты, әдістемелік сауаттылығы ғана емес, ол әр сөзді оқушыларға жеткізе білу, олардың толық қабыл алуы. Педагогикалық шеберлікте педагогикалық техника деп аталатын мәселеге мән беріледі. Мұғалім әр сөзін дұрыс сөйлеп, нық айтуы тиіс, оның жүріс-тұрысы, қозғалысы, отырып-тұруы оқушыларға ерсі болмайтындай дәрежеде болуы керек. Егер ол сыныпқа күлімдеп кірмей, қабағын түйіп келсе, қол сілтеп, бей-берекет сөйлеп, өзөзімен абыржып тұрса, жоқтан өзгеге ашуланып қалса, онда ол ұстаздың сабағын оқушылар тыңдамайды, оқушылар алдында сенімнен де, абыройдан да айрылады. Сондықтан, педагогикалық техника, әдеп, шек, сақтық, ұстамдылық қажет. Педагогикалық техниканың өзі мұғалімнің ішкі жан-дүниесімен байланысты және ол мұғалімнің сырт келбетінен білінетін құрылым. Педагог шеберлігі-мұғалім жан дүниесінің мәдениеті мен сыртқы келбетінің көркемдігін көрсетеді. Мектептегі психологиялық қызметтің міндеттерінің бірі - педагогикалық қарым-қатынасқа психологиялық көрініс беру, қолайлы жағдай тудыру, тиімділігін арттыру. Педагогтер мен психологтердің әрекеттерін бір арнаға салу осы қарым-қатынастан басталады. Біздің зерттеулер үшін айрықша маңызды жайт, ол жоғарғы қарым-қатынас детерминтілігін (себептілігін), яғни психиканың дамуын дұрыс қалыптастыру, дамуды адекватты ұйымдастыру. Ал бұл дамудың психикалық коррекциялау және реабилитациялау міндеттерін шешуде қарым-қатынастың әрі құралы, әрі мақсаты болады. Педагогикалық іс-әрекеттің сәттілігі мұғалімнің оқушымен, олардың ата-аналарымен дұрыс қарым-қатынасқа түсе алуымен анықталатыны психологияда аксиома болып кетті. Ол жоғары техникалық педагогикалық шеберліктің алғы шарты. Қарым-қатынасқа түсу шеберлігінің болуы – тәрбиелеу мен оқытудың сәтті болуының кепілдігі.

Жақсы қарым-қатынас болу үшін бірсыпыра психологиялық білім мен психологиялық тренингтер керек.

Педагогикалық іс-әрекеттің сәттілігі мұғалімнің оқушымен, олардың ата-аналарымен дұрыс қарым-қатынасқа түсе алуымен анықталатыны психологияда аксиома болып кетті. Ол жоғары техникалық педагогикалық шеберліктің алғы шарты. Қарым-қатынасқа түсу шеберлігінің болуы – тәрбиелеу мен оқытудың сәтті болуының кепілдігі. Жақсы қарым-қатынас болу үшін бірсыпыра психологиялық білім мен психологиялық тренингтер керек.

Сұрақтар мен тапсырмалар

1. Мұғалімнің кәсіби іс-әрекетіндегі коммуникация.
2. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі.
3. Сапалы білім дегеніміз не?

8-Тақырып: Педагогикалық коммуникативті мәдениет. Білім берудегі тиімді қарым-қатынас

Жоспар:

1. Педагогикалық коммуникативті мәдениет
2. Білім берудегі тиімді қарым-қатынас.

Кіліт сөздер: Мұғалім, коммуникация, ақпарат, қарым-қатынас, мәдениет,білім.

1. Педагогикалық коммуникативті мәдениет

Қазіргі кезде «қарым-қатынас» терминімен қатар, «коммуникация» термині қолданыста жиі пайдаланылып жүр. Алғаш рет «коммуникация» термині (латынша communication, communicare – ортақтастыру, жеткізу, әңгімелесу) XX ғасырдың басында ғылыми әдебиеттерде пайда болып, екі негізгі жалпы теориялық құрылым ретінде шетел зерттеушілері арқылы қарастырылды:

1) бихевиоризм (коммуникацияның негізі жүйе ретінде тіл емес, тікелей кез-келген адамды тәрбиелеуге болатын дыбыстары) бұл әдістің өкілі Д.Уотсон); 2) коммуникация символикалық интеракционализм (персонализм-дербестік) тұлға ішкі метафизикалық қабілеті арқылы өз бойында басқа біреудің сезімдерін ашу болып табылады, бұл әдістің өкілі Дж.Г.Мид). Техникалық коммуникация – ақпараттарды қабылдауға және жіберіп отыруға мүмкіндік туғызатын құралдардың жиынтығы. Бұл коммуникацияның компоненттері:

- 1) хабарлама жібергіш;
- 2) хабарлама жеткізгіш;
- 3) байланыс арнасы;
- 4) қабылдаушы;
- 5) хабарлама алушы.

Тілдік коммуникация - хабар жіберушіні, хабар алушыны, олардың әңгімелесу барысы және тілдің бөлігі ретінде хабарламаны енгізуге болады. Коммуникациялық бағыт адам өмірінің түрлі саласымен байланысатын сөйлеуді үйретуге бағындырылады.

Коммуникативтік мәдениет дегеніміз – мәдениет, білім беру алаңында тиімді орнығу үшін, әлеуметтік ортаға тез сіңу үшін, кәсіби іс-әрекетінде өз білімін жетілдіру және өзін дұрыс көрсете алуындағы адамның жүйелік мінездемесі.

Коммуникативті мәдениетке жатады:

- қоғамдағы мәдениет;
- жеке адамның мәдениеті;
- кәсіби іс-әрекетінің мәдениеті.

Қоғамда информациялық коммуникация - әрекеттестікке, ынтымақтастыққа, түсінісушілікке көп мән береді. Сондықтан да коммуникативті мәдениеттің рөлі қарқынды даму мен адамның қоршаған ортамен ізгілікті қарым –қатынасына баламаланады. Сонымен бірге білім беру саласында педагог тұлғаларға да кәсіби мәдениетінің жоғары болуына

талап қояды. Ол дегеніміз: адамилық құндылық, этикалық және адамгершілік жауапкершілігіне қатысты. Коммуникативті мәдениетке сөйлеу мәдениеті мен қарым – қатынас мәдениеті жататындықтан коммуникативті қарым-қатынас әрбір педагогке қажет деп есептеймін. Қазіргі замандағы мұғалімнің коммуникативтік мәдениеті ол ізгілендіру бағытындағы жеке-дара және күрделі әлеуметтік жүйе.

Мұғалімнің коммуникативтік мәдениеті - бұл оның кәсіби қызметі мен міндетінде, әлеуметтік-педагогикалық іс-әрекетінде жеке дара шығармашылық пен ізгілендіру бағытындағы көрінісі. Атап айтқанда ойлау, бірлескен іс-әрекет, сөйлеу мәдениеті, өзара қарым-қатынас мәдениеті, педагогтың коммуникативтік қарым-қатынасының нәтижесі т.б. Педагогтің мәдени қарым-қатынасы: этикалық, шыншылдық, шынайы және сенімділік қарым-қатынасы, адамға деген сенім, балаға деген махаббат пен сыйластық, бірлескен іс-әрекет атқаруға қабілеті, ұжыммен жұмыс істей білуі, оқушының ата-анасымен дұрыс қарым-қатынас жасай алуы. Кәсіби компоненті: таңдаған мамандығына деген тұрақты қызығушылығы, оқу-тәрбиелеудегі әдіс-тәсілді дұрыс қолдана алуы, баланың психологиясын білуі, өз пәнін жетік білуі, эрудиция, дауыс пен ым және базынаның болуы. Психологиялық компоненті: педагогикалық ойлау, қиялдау, бақылау, ерік-жігер, сабақ берудегі қызығушылығы, шығармашылығы, уайымдау қабілеті, оқушының жеке тұлғасына қатысты іс-әрекеттің нақтылығы. Сынып жетекшісінің атқаратын коммуникативтік қызметі:

- оқушылар арасында өзара қарым-қатынас қалыптастыру, ұжымға үйренуге, қатарларының арасында өзін қанағаттандыратын статусқа ие болуға көмектесу;
- "оқушы-оқушы, оқушы-ата-ана, ата-ана-оқушы арасындағы өзара қолайлы байланысты орнату;
- оқушылардың қоршаған ортамен қолайлы қатынас орнатуы;
- ұжымда әр оқушыға қолайлы психологиялық ахуал орнатуға үлес қосу.

Педагогтің коммуникативті мәдениетін дамытуға педагогикалық тренинг, әлеуметтік-психологиялық тренинг (танымдық, эмоционалдық, кәсіби бағытта жүзеге асады), интерактивті семинар, коммуникативті түзету әдістемесі, коммуникативті шығармашылық және коммуникативті философия әсер етеді.

Педагог коммуникативті мәдениетін дамыта отырып өзіне не алады? Білімділікті, ұсталықты, берекелілікті, жауапкершілікті, және іскер сапаларын яғни, кәсіби білімін жетілдіре алады.

Қазіргі заман талабына сай педагог оқыту –тәрбиелеу барысында коммуникативті мәдениетті іс-әрекет арқылы ғана адами құндылықтарды дамыта отырып жеке тұлғаның бойына сіңіруі қажет. Сонда ғана жеке тұлға мына өзгермелі, өркениетті заман талабына төтеп бере алады.

2.Білім берудегі тиімді қарым-қатынас

Қарым-қатынас ұғымы пәнаралық ғылыми категория. Қарымқатынас ұғымын философия, әлеуметтану, психология, педагогика және т.б. ғылымдар қарастырады. «Қарым-қатынас» ұғымын педагогика мен психологияға алғаш рет А.Ф.Лазурский енгізген. Ол тұлғаның сыртқы объектіге, адамға, рухани байлыққа, материалдық дүниеге қатынасын білдіретін ұғым. Психологияда ең алғаш рет А.Ф.Лазурский тұлғаның қарымқатынасын проблемасын адамның мінезімен байланыстырды. Ол қарым-қатынастың 15 тобын талқылап жіктеуі, яғни, қоғамға, табиғатқа, адамға, өзіне-өзі, т.б. Ал В.Н.Мясищев, А.Ф.Лазурский көзқарасын дамыта отырып, тұлға қарым-қатынасының психологиялық анықтамасын жасады. Адамның психологиялық құрылымы санасымен, өмірге қатынасымен анықталады. Саналы тұлға қарым-қатынастың күрделі динамикалық жүйесін білдіреді. В.Н.Мясищев қарым-қатынас түсінігінің маңызын аша отырып, психологиялық тұлғаның белсенді, таңдамалы бағытының, ісәрекетінің сипатын, мінез-құлығында көрінетін ерекшелігіне талдау жасайды. Сондықтан, қарым-қатынас адамда шындықтың объектісін танып білудің нәтижелерін, қатынасын психикалық ерекшелік ретінде түсіндіреді.

Білім берудегі тиімді қарым-қатынас — бұл оқушылар мен мұғалім, мұғалім мен ата-аналар, мұғалім мен әріптестер арасындағы сапалы, түсінікті және ынтымақтастыққа негізделген байланыс түрі. Тиімді қарым-қатынас білім беру процесінің барлық қатысушылары арасында ақпаратты дұрыс жеткізіп, білім сапасын арттыруға, оқушылардың мотивациясын көтеруге және тұлғалық дамуына ықпал етуге бағытталған. Тиімді қарым-қатынас білім беру жүйесінің негізі болып табылады және ол оқытудың сапасына тікелей әсер етеді.

Білім берудегі тиімді қарым-қатынастың маңызы

Оқушылардың мотивациясын арттыру Тиімді қарым-қатынас оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады. Оқушы мен мұғалім арасындағы ашық және сенімді қарым-қатынас оқушының өзін еркін сезінуіне, өз ойын ашық айтуына мүмкіндік береді. Бұл өз кезегінде оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуына ықпал етеді.

Эмоционалдық жайлылықты қамтамасыз ету Оқушылардың оқу барысында жақсы нәтижеге қол жеткізуі үшін психологиялық жайлылық қажет. Мұғалім мен оқушылар арасындағы сенімді байланыс оқушылардың эмоционалдық жағдайын жақсартады, оларды қорқынышсыз және сенімді түрде оқытуға мүмкіндік береді.

Жеке тұлғаны дамыту Тиімді қарым-қатынас оқушылардың жеке тұлғасын дамытуға ықпал етеді. Мұғалімнің оқушылармен әрбір жеке жағдайда диалог орнатуы, олардың қажеттіліктері мен қызығушылықтарын ескеру, балалардың өзін-өзі танытуына жағдай жасау — бұл оқушының тұлғалық дамуына әсер етеді.

Қорытындылау және пікір алмасу Тиімді қарым-қатынас мұғалімнің оқушылардың оқу жетістіктерін бағалауда маңызды рөл атқарады. Оқушының жетістіктері мен проблемаларын талқылау, кері байланыс беру мұғалімнің оқу үдерісін жақсарту үшін қажет болған түзетулер енгізуіне мүмкіндік береді.

Қақтығыстарды шешу және стресс деңгейін төмендету Тиімді қарым-қатынас арқылы мұғалім оқушылар арасында туындайтын

қақтығыстарды оңтайлы шешуге және олардың стресстік жағдайын төмендетуге көмектеседі. Жақсы қарым-қатынас оқушылардың мектептегі қиындықтарға төзімділігін арттырады.

Тиімді қарым-қатынастың құрамдас бөліктері

Түсіністік және ашықтық Тиімді қарым-қатынас орнатудың негізі — бұл түсіністік. Мұғалім мен оқушының бір-бірін түсінуі маңызды. Мұғалім оқушының қажеттіліктерін, қабілеттерін, мәселелерін тыңдап, оларды дұрыс бағалауы тиіс. Сонымен қатар, мұғалім өз ойларын айқын, нақты және түсінікті түрде жеткізуі керек.

Эмпатия және эмоционалдық интеллект Мұғалімнің эмпатиясы — бұл оқушының жағдайын, сезімін түсіну және оған дұрыс жауап беру қабілеті. Эмоционалдық интеллект мұғалімге оқушылармен қарым-қатынас барысында эмоцияларды басқаруға, оларды түсінуге және қажет болған жағдайда эмоционалдық қолдау көрсетуге мүмкіндік береді.

Құрмет пен сенім Тиімді қарым-қатынас орнату үшін құрмет пен сенім маңызды. Мұғалім әрбір оқушының жеке тұлғасын құрметтеп, оның пікірін ескеріп, оған сенім білдіруі тиіс. Бұл оқушының өзін-өзі бағалауы мен оқу процесіне деген ынтасын арттырады.

Кері байланыс және сын тұрғысынан ойлау Мұғалім оқушыларға сабақ барысында нақты және құрылымдық кері байланыс беруі тиіс. Кері байланыс оқушының жетістіктері мен даму бағытын анықтауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, оқушыларға сын тұрғысынан ойлауға, өз білімін тексеруге және түзету жасауға мүмкіндік береді.

Тыңдау дағдысы Тыңдай білу — тиімді қарым-қатынастың маңызды бөлігі. Мұғалім оқушының пікірін тыңдап, оның қажеттіліктерін ескеріп, оған қатысты шешімдер қабылдайды. Тыңдау дағдысы оқушылардың өздерін маңызды сезінуіне мүмкіндік береді.

Тиімді қарым-қатынастың әдістері мен құралдары

Сұрақ-жауап әдісі Мұғалімнің сабақ барысында оқушылармен белсенді сұрақ-жауап түрінде байланыс орнатуы олардың ойлау қабілетін дамытуға

көмектеседі. Бұл әдіс оқушыларға материалды жақсы түсінуге, өз пікірлерін білдіруге мүмкіндік береді.

Топтық жұмыс және пікірталас Топтық жұмыс және пікірталас — оқушылар арасындағы коммуникацияны арттырып, өзара түсіністік пен ынтымақтастықты қалыптастырады. Бұл әдіс оқушылардың өз идеяларын басқаларға түсінікті етіп жеткізу дағдысын дамытуға ықпал етеді.

Ашық пікір алмасу Оқушылармен ашық пікір алмасу мұғалімнің оқу процесін жақсарту үшін олардың ұсыныстарын тыңдауға және оларды іске асыруға көмектеседі. Мұғалім мен оқушылар арасындағы еркін пікір алмасу тиімді қарым-қатынастың негізін құрайды.

Жазбаша және көрнекі құралдар Жазбаша және көрнекі құралдар, мысалы, слайдтар, бейнемазмұн, диаграммалар мен кестелер арқылы оқу материалдарын ұсыну оқушылардың түсінуін жеңілдетеді. Мұндай құралдар оқу процесінде тиімді қарым-қатынас орнатуға көмектеседі.

Жеке кеңес беру және қолдау Жеке кеңес беру арқылы мұғалім оқушылардың проблемаларын тыңдап, оларға жеке қолдау көрсетуге мүмкіндік алады. Мұндай қарым-қатынас түрі оқушының тұлғалық дамуына ықпал етеді, оның ішкі сенімін арттырады.

Тиімді қарым-қатынастың нәтижелері

Оқу үлгерімінің жоғарылауы Тиімді қарым-қатынас оқушылардың оқу үлгерімін жақсартуға ықпал етеді. Олар өз пікірлерін ашық айтып, қиындықтарын талқылай алады, бұл оқу процесін түсінікті және қызықты етеді.

Психологиялық климаттың жақсаруы Жақсы қарым-қатынас сыныптағы психологиялық климатты жақсартады. Мұғалім мен оқушылар арасындағы сенімді, құрметке негізделген байланыс оқу процесіне жағымды әсер етеді.

Оқушылардың тұлғалық дамуы Тиімді қарым-қатынас оқушылардың өзін-өзі бағалауын, өз пікірін білдіру қабілетін дамытады. Олар өз пікірлерін ашық айтып, қиындықтарын жеңуге көмектесетін қолдау алады.

Білім берудегі тиімді қарым-қатынас — бұл оқушы мен мұғалім арасындағы сенімді әрі құрметке негізделген байланыс. Тиімді қарым-қатынас білім беру процесін жақсартып, оқушылардың білімін арттыруға, олардың тұлғалық және әлеуметтік дамуына ықпал етеді. Бұл қарым-қатынастың нәтижесінде оқушылардың оқу мотивациясы артады, олардың психологиялық жайлылығы мен өзін-өзі бағалауы жақсарады. Мұғалімдер тиімді қарым-қатынас дағдыларын дамыта отырып, білім беру сапасын арттыруға маңызды үлес қосады.

Қарым-қатынастың кезеңдері:

1. Болашақта болатын қарым-қатынасты модельдеу (болжау кезеңі);
2. Қарым-қатынасты ұйымдастыру (қарым-қатынастың бастапқы кезеңі)
– “коммуникативті шабуыл”
3. Педагогикалық процесте қарым-қатынасты басқару;
4. Өткен қарым-қатынасты талдау және келесі педагогикалық міндеттерді шешу үшін оны модельдеу. Қарым-қатынасты модельдеу барысында мыналар жүзеге асады:

Өзара әрекеттесудің коммуникативті құрылымы жоспарланады;

Педагогикалық міндеттер коммуникативті міндеттерге ауыстырылады. Қарым-қатынас әлеуметтік-психологиялық құбылыс, ол адамдардың өзара әрекетінің үрдісі, оған қатысатын адамдар бірбірінің ұмтылысына, ойларына, күйлеріне әр түрлі дәрежедегі күштермен әсер етеді. Қарым-қатынас педагогикалық іс-әрекеттің маңызды кәсіби құралы, педагогикалық қарым-қатынас бұл жағымды психологиялық ахуалды тудыруға бағытталған мұғалімнің оқушылармен кәсіби қарым-қатынасы. Педагогикалық қарым-қатынас әлеуметтік психологиялық процесс ретінде мыналармен сипатталады: тұлғаны тану, ақпарат алмасу, іс-әрекет, өзін-өзі бекіту т.б. Қарым-қатынас - әлеуметтік-психологиялық құбылыс. Ол адамдардың өзара әрекетінің үрдісі, оған қатысатын адамдар бірбірінің ұмтылыстарына, ойларына, күйлер және сезімдеріне әр түрлі дәрежедегі күштермен әсер етеді. Қарым-қатынаста өзара байланысты үш жағы бөлінеді: - коммуникативті ақпарат алмасу, -

интерактивті қарым-қатынасқа түсетін индивидтердің белсенді өзара әрекетін ұйымдастыру, - перцептивті қарым-қатынасқа түсушілердің бірін-бірі қабылдау үрдісі, осы негізде өзара түсінікті орнату. Біздің бәріміз де бір-бірімізбен қарым қатынас жасаймыз. Қарым-қатынас дегеніміз тіл арқылы пікір алысу. Адамның ең жарқын ерекшеліктерінің бірі - оның сөйлеу қабілеттілігі. Қазіргі білім беру жүйесінің басты мақсаты – алған білімді шынайы өмірде қолдана білу екенін ескерсек, баланы сөйлету үшін де, оның алдына түрлі жағдаяттар қоя білуіміз керек. Бұл дегеніміз қарапайым мысалда оқушының қолына қармақ ұстатып, балақты өзіңіз аула дегенмен бірдей. Демек, алған білімді оқушы өзінше қорытады әрі жүйелейді. Осы тұста Т.В.Уракова бастауыш сынып оқушыларының коммуникативтік белсенділігінің динамикалық қалыптасуын білдіретін коммуникативтік тапсырмалардың төрт түрін бөліп көрсетеді:

1) Коммуникативті – орындаушылық тапсырмалар (бағдарлау кезеңі) – бастауыш сынып оқушыларының бірлескен әрекеті барысында тұлғааралық байланыстарында қажеттіліктерін ретке келтіру. Коммуникативтік тапсырмаларды шешу бірлескен әрекет басында педагогтың толық түсіндірмесі, содан кейін оны орындауда бірнеше рет қайталау барысында этикалық ережелер мен тәртіпті анық орындаумен негізделеді.

2) Коммуникативті-репродуктивті тапсырмалар (ізденушілік кезең) – бастауыш сынып оқушыларының серіктесімен бірлескен әрекетінде конструктивті қатынасын ретке келтіруге деген ұмтылысын қалыптастыруға бағытталған. Тапсырманы шешу қатысушылардың бірлескен әрекетінде тұлғааралық қарым-қатынастың барлық жинақталған ережелерін, алғашқыда тікелей мұғалімнің жетекшілігімен, содан кейін өз бетінше қайта жасауына негізделеді.

3) Коммуникативті-жаттықтырылған тапсырмалар – бастауыш сынып оқушыларының әрекет үдерісінде қарым-қатынас субъектісі ретінде өзіндік көзқарасын дәлелдеуге бағытталған. Тапсырманы шешу бастауыш сынып оқушыларының өз әрекеттерін басқа қатысушылармен бірлескен әрекет

талаптарымен бірге келісуге талпынысын педагог тарапынан жағдай жасауға негізделеді.

4) Коммуникативті шығармашылық тапсырмалар (интегралданған кезек) – бастауыш сынып оқушыларының бірлескен әрекет нәтижелеріне қол жеткізуде өзіндік көзқарасына талдау жасау қажеттілігіне бағытталған. Тапсырманы шешу барысында тұлғаның коммуникативтік белсенділігі құрылымында рефлексивті компоненттің пайда болуына себепші болады.

Жоғарыда айтылған тапсырма түлерін кез келген тақырыппен байланыстырып, сабақ мақсатымен ұштастыруға болады. Осы тапсырма түрлері арқылы сөйлесім әрекетінің барлық түрін қамтиды.

Коммуникативтік мәдениет түсінігінің мәні

Коммуникативті мәдениет болашақ маманның жалпы мәдени және кәсіби қалыптасуында жетекші рөл атқарады. Ғылыми әдебиеттерді талдау көрсеткендей, зерттеушілер көбінесе коммуникативті мәдениетті жеке тұлғаның жалпы мәдениетін анықтайтын негізгі компоненттер арқылы зерделейді:

- сөйлеу мәдениеті (коммуникативтік мәдениет);
- ойлау мәдениеті (танымдық мәдениет);
- сезім мәдениеті (эмоционалды мәдениет).

Коммуникативті мәдениет жалпы, жаһандық мағынада адамзаттың мәдени мұрасының бөлігі болып табылады. Түсініктемелердің айырмашылығына қарамастан, барлық зерттеушілер коммуникативті мәдениет жеке тұлғаның жалпы және кәсіби мәдениетінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады деген тұжырыммен келіседі. Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде коммуникативті мәдениет адамның психикалық, физикалық, жеке тұлғалық қасиеттерін қарым-қатынасқа байланысты міндеттерді шешуде тиімді пайдалануға жағдай жасайтын білім, іскерлік және дағдылардың жиынтығы ретінде түсіндіріледі.

Қай салада қызмет етсе де, болашақ мамандардың кәсіптік іс-әрекеті коммуникативті мамандықтың субъектісі ретінде әртүрлі деңгейдегі және

көпжоспарлы іскерлік қатынаста ақпарат алмасудан тұрады. Ақпарат алмасу – коммуникативті іс-әрекеттің негізгі мазмұны. Тұлғааралық қарым-қатынас нәтижелі орнауы үшін, өзара әрекет жүйесіндегі субъектілердің ақпарат алмасуын үнемі талдап отыру маңызды. Бұл жағдай ақпарат алмасу үшін өзара қарым-қатынасқа түскен сәтпен, одан кейінгі жағдайды болжауға мүмкіндік береді.

Коммуникация барысында орын алған жағдаяттан оңтайлы шығып кету жолын таба білу де тұлғаның коммуникативтік мәдениеттілігінен хабар береді. Тұлғааралық қарым-қатынас жағдайы әртүрлі болғандықтан маманның орын алған өзара әрекет жағдаятынан шығып кету үшін адекватты шешім қабылдау іскерлігі болуы қажет. Сондықтан да, коммуникативті мәдениеттің екінші бір жағы: ашық қарым-қатынасқа қабілетті болу, өзара түсінісуге бағдарлану, тұлғааралық қарым-қатынасты орнатуға және өзара дамуға мүдделі болу, тұлғалармен қарым-қатынасқа сай болу, қарым-қатынас нәтижесін болжау және т.б дегенді білдіреді.

Қазіргі уақытта, коммуникативті мәдениет қарым-қатынастың интегративті рухани-гуманистік бағыты бар күрделі ұйымдастырылған әлеуметтік және жеке тұлғалық жүйе ретінде қарастырылады. Коммуникативті мәдениеттің жалпы мазмұны келесідей құрылымдық элементтерді қамтиды: гуманистік бағыт; аксиологиялық әлеует; акмеологиялық; тұлғалық-әрекеттік өзін-өзі ұйымдастыру және шығармашылық өзін-өзі дамыту; коммуникативті технологиялық даму және т.б. Сонымен, коммуникативті мәдениет – бұл болашақ маманның өзара іс-қимылы мен қарым-қатынасының барлық аспектілерін қамтитын, маңызды функцияларды (гуманистік; аксиологиялық; ақпараттық; әдіснамалық; танымдық; реттеуші; семиотикалық; интегративті; тәрбиелік және т.б.) орындайтын әлеуметтік мәдениеттің ерекше формасы. Коммуникативті мәдениет адамның сыртқы әлеммен өзара әрекеттестігі мен қарым-қатынасының сапасын анықтайды. Коммуникативтік мәдениет – іскерлік серіктестермен психологиялық байланыс орнатуға, қарым-қатынас барысында

нақты қабылдау мен түсіністікке қол жеткізуге, іскерлік серіктестердің мінез-құлқын болжауға, мінез-құлыққа бағыттауға жағдай жасайды. Болашақ маманның коммуникативтік мәдениеті оның қарым-қатынас барысында нақты қабылдау мен түсіністікке қол жеткізуге, әңгімелесушінің мінез-құлқын болжауға және бағыттауға, коммуникативтік этикетті сақтауға мүмкіндік беретін адамдардың өзара іс-қимылын ұйымдастыру саласындағы білім, іскерлік, дағдыларын қамтиды.

Мәдениет тарихи құрылым ретінде өмір сүреді, дамиды, уақыт өте келе өзгереді. Жалпы мәдениеттің бір бөлігі болып табылатын коммуникативті мәдениет те өзгеріске ұшырайды: тіл, қарым-қатынас стилі өзгереді, қазіргі өмірдің жылдам ырғағына сәйкес келетін жаңа формалар мен байланыс арналары пайда болады, бұл біздерге көп ақпарат алмасуға, жылдам кері байланыс алуға, нәтижелі диалог пен ынтымақтастық құруға мүмкіндік береді. Осылайша, дамып келе жатқан коммуникативті мәдениет қоғамның цифрлық трансформациясының жаңа жағдайларында оның даму деңгейін бағалайтын жаңа модельдер мен критерийлерді әзірлеуді талап етеді.

Сұрақтар мен тапсырмалар

1. Педагогикалық процесте қарым-қатынас.
2. Педагогикалық коммуникативті мәдениет дегеніміз не?
3. Коммуникативті мәдениет қайсылар жатады?

9-Тақырып: Педагогикалық коммуникативті мәдениет: Білім мен оқытудың арақатынасы

Жоспар:

1. Педагогикалық коммуникативті мәдениет
2. Қазіргі заман талабына сай педагог оқыту

Кіліт сөздер: Педагогикалық, психологиялық, коммуникативті, мәдениет, заман талабы.

1. Педагогикалық коммуникативті мәдениет

Мұғалімнің кәсіби іс-әрекетіндегі коммуникация жүйесі

Педагогикалық іс-әрекеттің сәттілігі мұғалімнің оқушымен, олардың ата-аналарымен дұрыс қарым-қатынасқа түсе алуымен анықталатыны психологияда аксиома болып кетті. Ол жоғары техникалық педагогикалық шеберліктің алғы шарты. Қарым-қатынасқа түсу шеберлігінің болуы – тәрбиелеу мен оқытудың сәтті болуының кепілдігі. Жақсы қарым-қатынас болу үшін бірсыпыра психологиялық білім мен психологиялық тренингтер керек.

Өмір, тіршілік адамдардың бір-бірімен араласуынан, қарымқатынастан тұрады. Адамдар арасындағы қарым-қатынас дегенді қалай түсінеміз? Қарым-қатынас ұғымы - адамның ішкі жан дүниесінің сыртқы көрінісі, олардың күнделікті өмір тіршілігіндегі бейнесін жасаудағы іс-әрекеті. Өмірдегі әр түрлі тіршілік жағдайына, өмірлік, қоғамдық қажеттілікке қарай адамдар арасындағы қарым-қатынасты бөліп қарауға болады. Жеке тұлғаның қалыптасуындағы мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынастың орны ерекше. Қандай адам болсын, мейлі оқымысты, мейлі қарапайым жұмысшы болсын, мектеп өмірі туралы аса бір жылылықпен еске түсіндіруі жиі кездеседі. Бұл қарым-қатынас оқушының жеке қасиеттерінің қалыптасуына зор ықпал етеді. Мұғалім мен оқушы - әр түрлі екі субъект. Мәселенің негізгісі осы әр түрлі рухани дүниені біріктіру. Педагог міндетті түрде ықпал ету нысанын көріп қана қоймай, жасалған ықпалдың нәтижесінде көру керек. Мұғалім көп жағдайда өзінің сәтті ұйымдастырылған іс-әрекеттің тәрбиеленушіге сәтті ықпал ететіні сөзсіз сенеді. Алайда баланың бағынуы, келісімі, эмоциясы, іс-әрекеті міндетті түрде ескерілуі керек. Мұғалім үшін кері байланысты түсініп, қабылдауы өте маңызды. Мұғалімдер қалыптасқан әдет бойынша өзімен әңгімелескен оқушыға өз сырларын айта бермейді. Өзінің оқушылары, жұмысы туралы бәріне әңгімелеп өз сырларын айта бермейді.

Қарым-қатынас басқа біреудің жан дүниесіне «мен» ұғымын ендіру. Бұл оңай емес, өйткені өзіңе ұқсамайтын басқаның жан дүниесіне ену үшін психологиялық дайындық қажет. Сондықтан қарым-қатынасты ұйымдастырғанда субъектінің психологиялық жағдайын ескеру өте маңызды. Кез-келген адам баласымен қарымқатынаста оның психологиялық ерекшелігін ескеріп, оған уақыт беру қажет. Мұғалім мен мұғалімнің, мұғалім мен басшының қарымқатынасы қарама-қарсы нақтылық пен сөз мәдениетін талап етеді. Сөз жүйесі, сөйлемдер айтылуы тез әрі түсінікті болуы шарт. Оқыған адамдар тез түсініп, дәл қабылдай алатын болу керек. Ең бастысы - іскерлік қарым-қатынаста екі жақты пікірдің келісім табуы. Білімділіктің, кәсіби шеберліктің жемісі ең басты нәтиже болмақ. Ол үшін:

- 1) сөз өте жинақы, тұжырымды болып құрылуы;
- 2) уақытты шебер пайдалану;
- 3) істің жоспары, шарты, заңдылығы болуы;
- 4) мұғалім білім, білік, кәсіби шеберліктің шебері болуы;
- 5) құқықтық білімнің болуы;
- 6) сөз мәдениетін меңгеруі;
- 7) азаматтық, адамгершілік тәртіптерді қатаң сақтау;
- 8) әдеп нормаларына сай жүріс-тұрыс, киім кие білу мәдениетіне мән бер

2. Қазіргі заман талабына сай педагог оқыту

Қазіргі заман талабына сай педагог оқыту — бұл білім беру үдерісінде жаңа білім мен технологияларды пайдалану, оқушылардың қажеттіліктеріне жауап беретін, инновациялық әдістер мен тәсілдер арқылы жүзеге асырылатын оқыту процесі. Бүгінгі таңда білім беру саласында көп өзгерістер орын алуда, сондықтан педагогтың рөлі де айтарлықтай өзгерген. Қазіргі заман талабына сай педагог тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар оқушыларды өмірге дайындайтын, олардың дамуына бағыт-бағдар беретін тұлға болып табылады.

Қазіргі заман педагогының ерекшеліктері

Жаңашылдыққа ұмтылу Қазіргі заман педагогы өзінің кәсіби шеберлігін үнемі жетілдіріп, жаңа білім беру технологияларын енгізуге дайын болуы керек. Мұғалім тек дәстүрлі әдіс-тәсілдерді қолданбай, заманауи ақпараттық технологияларды, интернет-ресурстарды, мультимедиялық құралдарды пайдалана отырып оқыту процесін қызықты әрі тиімді етеді.

Оқушыға бағытталған оқыту Қазіргі педагогикада оқушының жеке қажеттіліктері мен қызығушылықтары ескеріледі. Мұғалім оқушының мүмкіндіктері мен даму деңгейіне сәйкес әртүрлі әдістерді қолданып, онымен өзара әрекеттесе отырып оқыту процесін ұйымдастырады. Бұл оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың танымдық белсенділігін арттыруға ықпал етеді.

Критикалық ойлау мен мәселелерді шешуге бағытталған тәсілдер Қазіргі педагог оқушыларға тек білімді берумен ғана шектелмейді. Ол оқушылардың критикалық ойлау қабілеттерін дамытуға, проблемаларды шешуге, өз бетімен ізденуге үйретуге ерекше назар аударады. Бұл үшін мұғалім әртүрлі мәселелер мен жағдайларды қарастырып, оқушыларға олардың шешімдерін табуға мүмкіндік береді.

Интерактивті және дамытушы оқыту Қазіргі заман мұғалімі оқу үдерісінде оқушылардың белсенділігін арттыру үшін әртүрлі интерактивті әдістерді қолданады. Бұл пікірталастар, жобалар, топтық жұмыстар, ойындар, рөлдік ойындар сияқты тәсілдер арқылы жүзеге асады. Оқушының өз пікірін білдіруі, талқылауға қатысуы және мәселелерді бірге шешуі педагогтің басты мақсаты болып табылады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану Заманауи педагог ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тиімді пайдалану арқылы оқу процесін жеңілдетеді, оны қызықты әрі динамикалық етеді. Мұғалімдер түрлі электрондық ресурстарды (онлайн платформалар, бейнемазмұн, виртуалды сабақтар, мобильді қосымшалар) пайдалана отырып оқыту сапасын арттыра алады.

Әлеуметтік жауапкершілік пен тұлғалық дамуға бағытталған білім беру Қазіргі заман мұғалімі оқушыларды тек біліммен қамтамасыз етіп қана қоймай, олардың әлеуметтік құндылықтарды түсінуіне, тұлғалық дамуына да үлес қосады. Оқушыларды азаматтық позицияға тәрбиелеу, моральдық және этикалық нормаларды меңгерту — бұл педагогтың маңызды міндеттерінің бірі.

Қазіргі педагогтың негізгі міндеттері мен мақсаттары

Жеке тұлғаны дамыту Педагог оқушылардың жеке тұлғасын қалыптастырып, олардың күшті жақтарын дамытуға көмектесуі тиіс. Бұл олардың шығармашылық қабілеттерін ашуға, өзін-өзі бағалауын арттыруға, жауапкершілік сезімін дамытуға мүмкіндік береді.

Оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру Мұғалім оқушылардың ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған әдістер мен тапсырмаларды қолдануы қажет. Ол үшін белсенді оқыту әдістері, жобалық жұмыстар мен топтық тапсырмалар тиімді пайдаланылуы керек.

Оқытудағы инновациялар Мұғалім жаңа технологиялар мен инновациялық әдістерді енгізу арқылы оқыту сапасын арттыруы тиіс. Бұл үшін ол цифрлық құралдар мен онлайн ресурстарды пайдаланып, оқу үдерісін қызықты әрі әртүрлі етіп құра алады.

Эмоционалдық және әлеуметтік интеллектті дамыту Қазіргі педагог тек пәнді ғана емес, сонымен қатар оқушылардың эмоционалдық және әлеуметтік дамуын да ескеріп, оларды жан-жақты дамытуға ұмтылуы керек. Бұл оқушылардың психологиялық ахуалын жақсартуға және әлеуметтік қабілеттерін арттыруға мүмкіндік береді.

Кері байланыс пен рефлексия Қазіргі педагог оқушыларға өз оқу үдерісін бағалау, оның нәтижелерін талдау және жетістіктері мен қателіктері туралы кері байланыс беру маңызды екенін түсінеді. Бұл оқушылардың өздерінің күшті жақтарын анықтауға және даму жолында дұрыс бағытта жүруге мүмкіндік береді.

Қазіргі педагогтің қолданатын оқыту әдістері мен тәсілдері

Жобалау әдісі Оқушыларға нақты жобаларды орындау тапсырмасы беріледі. Бұл әдіс оқушылардың шығармашылық ойлауын дамытып, оларды өз бетімен жұмыс істеуге және топпен жұмыс істеуге үйретеді.

Кейс-әдісі Оқушылар нақты өмірлік жағдайларды талқылайды, оларды шешу жолдарын іздейді. Бұл әдіс оқушылардың сын тұрғысынан ойлауын және проблемаларды шешу дағдыларын дамытады.

Ашық сабақтар мен пікірталастар Оқушылар өз ойларын білдіре отырып, тақырыпты тереңірек зерттеуге мүмкіндік алады. Бұл тәсіл сын тұрғысынан ойлауды дамытып, оқушылардың өз көзқарастарын қорғауға және аргументтеуге дағдыландырады.

Геймификация Оқу процесіне ойын элементтерін енгізу арқылы оқушылардың қызығушылығын арттыру. Бұл әдіс арқылы білім беру жеңіл әрі қызықты болады, оқушылар өздерінің оқу жетістіктеріне жету үшін ойындар мен тапсырмалар орындайды.

Құзыреттілікке бағытталған оқыту Қазіргі педагог оқушылардың тек білім ғана емес, сонымен қатар өмірде қажетті дағдылар мен құзыреттіліктерді меңгеруіне көңіл бөледі. Бұл үшін нақты дағдыларға бағытталған тапсырмалар мен оқу үдерісін ұйымдастыру маңызды.

Қазіргі заман педагогының басты ерекшелігі — бұл оқушылардың жеке қажеттіліктерін ескере отырып, шығармашылық және инновациялық әдістерді қолдану арқылы білім беру процесін тиімді ұйымдастыру. Мұғалім тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар оқушылардың тұлғалық және әлеуметтік дамуына үлес қосатын бағыт-бағдар беруші тұлға болып табылады. Бұл үшін мұғалімдер үнемі өз білімін жетілдіріп, жаңа әдістер мен технологияларды енгізуге дайын болуы керек.

Адам баласы дүниеге келгеннен бастап өмірді танып, білуге ұмтылады. Онсыз өмірді толық әрі қанық сүру әсте мүмкін емес. Мінекей, осы сәттен бастап «Ұстаз» ұғымы қалыптаса бастайды. Адам өз білгенімен бөлісуі, ұрпағына үйретуі тиіс. Демек, ұстаздық қасиет мінезбен қалыптасқан ілім.

Ұстаз бен мұғалім ұғымдары қатарлас, мағыналас. Мақсаты – ілім, білім, тәрбие беру.

Қазіргі заман мұғалімі бұрынғы мұғалімдерден ерен ерекше деп айтуға болмас. Мақсат пен мүдде өзгермейді. Қай кезде де мұғалім, ұстаз білімімен, болмыс, бітімімен үлгі және осы киелі ұғымға кір келтірмеуге тиіс. Киелі деп айтуға толық құқылымыз, себебі, қай ел, қай заманда болмасын ілімді адамға және сол ілімді таратушыға құрмет көрсеткен. Сондықтан, ұстаздық — ол бойға қанмен сіңген игі қасиет болуы тиіс.

Ұстазды заманына қарай ерекшелендіретін жайт – ол тек жинақталған білімнің өзі, даму сатысы.

Бүгінгі әлем ақпараттарына айналған заманда кексе тартқан қарттан еңбектеген балаға дейін күнделікті қажетті ақпаратты орталықтандырылған әлеуметтік желіден ала алады.

Бүкіл ғалам біртұтас желіге айналғандай. Ықылым замандардан жинақталып келген тәжірибе, ғылым, білім дайын күйде оқырманына жол табады. Ақпарат көзіне есеп жоқ. Оның ішінде жаманы, жақсысы, пайдалысы, зияндысы шиеленісіп жатыр. Сараптаушы тек адамның өзі.

Міне, осы орайда ұстаздың, мұғалімнің рөлін басып айтуға болады. Мұғалім тек қана білім беруші ғана емес, дұрыс жолды бұрысынан айыра білуші, тиісті бағыт-бағдар беруші. Кез-келген ақпаратты мақтадай сіңіруші жас буынға дұрыс ілім беріп, жол көрсететін, мәнсізден мәндіні саралап көрсететін, қажетті ақпаратты нұсқаушы – осы мұғалімдер.

Қазіргі педагогтарға талаптар өте көп. Заманауи, коммуникативті, үш тілді меңгерген, жан-жақты білімді, технологияларға икемді, жаңа әдіс-тәсілдерді тез игеруші, сонымен бірге, шәкіртжанды, мейірімді, стресске төзімді, сабырлы т.с.с. адами қасиеттерін жоғалтпауы тиіс. Бір ғана маман иесіне қаншама талаптар қойылып отыр. Ал, егер жай ғана адами тұрғыда қарайтын болсақ, жоғарыда келтірілген талаптардан бөлек, мұғалім ең бірінші адам, ата-ана, отбасылы жан екендігін ұмытпауымыз қажет.

Жаңа айтып өткеніміздей, қазіргі алпауыт әлеуметтік ақпараттар желілерінің мысы басып тұрған заманда өскелең ұрпақтың бұрыс жолды емес, дұрыс жолды таңдауына, керексіз, теріс мағлұматтармен емес,

болмысын қажетті білім нәрімен сусындатуға жалғыз мұғалімнің күші жетпес. Тәрбиеші бір мұғалім ғана емес, негізгісі ата-ана екендігін ұмытпаған жөн.

Қазіргі таңда үйдегі тәрбие кілті баланың өз қолына, яғни әлеуметтік желіге беріліп қойған отбасылар көп. Ұялы телефондар, смартфондар жаулап алғанын мойындаймыз.

Демек, баланы қажетсіз ақпараттардан қорғау, тәрбиесін қолдан жібермеу еңбекке баулу, білімін дұрыс толықтыру – екі жақтамалық зейінді қажет ететін жұмыс. Бірі – мұғалімге, екінші тарап – ата-анаға тиесілі.

Сөзді қорытындылар болсақ, жүз жерден заман өзгерсе де, талап өзгеше болса да, адами қасиеттер, адамдық құндылықтар өзгермек емес. Бүгінгі жастардың ақпаратты тез қабылдау, техниканы меңгере білу қабілеттерін қолдаумен қатар, осы білімдерін дұрыс арнаға бұруға, игілікке жұмсауға бағыт бере отырып, қарапайым рухани тәрбиеге баулитын, мейірімділікті, рахымдылықты, адамгершілік қасиеттерін бойларына сіңіруге үлес қосатын осы ата-ана мен ұстаздар болып қала бермек. Өмірге қажетті бас ілімдер де осы.

Бұрынғы заман мұғалімдері, қазіргі заман мұғалімдері деп айтсақ та, ең бастысы — Ұстаз, Мұғалім – бұл өте жауапты мамандық екені, оның жас балаға берген бүгінгі білімінің нәтижесінен болашақтағы зайырлы қоғамның қалыптасатындығы дәлелдеуді қажет етпейтін шындық.

Сұрақтар мен тапсырмалар

1. Педагогикалық коммуникативті мәдениет дегеніміз не?
2. Мұғалімнің кәсіби іс-әрекетіндегі коммуникация жүйесі дегеніміз не?
3. Қазіргі заман мұғалімі шығарма жаз.

10-Тақырып: Бастауыш білім беруде модульдік оқыту технологиялары

Жоспар:

1. Модульдік оқыту технологиясы
2. Бастауыш білім беруде модульдік оқыту

Кіліт сөздер: Педагогикалық жүйе, модуль, модульдік оқыту, модульдік оқыту принциптері, модульдік оқу.

Модульдік технологиясы оқушылардың оқу мотивациясын күшейтіп, шығармашылық ізденістерге жетелейді, бұл технология жеке оқушының білім сапасын анықтауға бағытталады. Оқушыға берілетін білімді алдын-ала модульге бөліп алып, үйрету өзінің тиімді нәтижесін береді. Білім алушының мүмкіндігіне қарай модульдік оқытуда мәтіннің мазмұны бөліктерге бөліп беріледі. Демек, модуль – іріленген мазмұнды дидактикалық бірлік деп саналады. Модуль арқылы білім алушылардың өздік ізденісіне жол ашылады, олар әр бөліктер бойынша ойланады, қосымша материалды пайдаланады, тұжырым, қорытынды жасайды. Бөлінген мәтіндермен жұмыс жасай отырып, оларды толықтырады, қысқартады, мазмұнға сай өзгертулер жасайды. Сөйтіп, олар оқу материалының дербес бөлік екеніне көз жеткізіп, дәстүрлі оқыту мен модуль арқылы оқытудың ерекшеліктерін танып біледі.

Модульдік оқыту берілетін білімнің оқушылардың жеке бастарының ерекшеліктеріне, іскерліктеріне, жұмыс істеу қабілетіне, белсенділігі мен пәнге қызығушылығына бағыттауға, оқыту жүйесін оқушының жеке басының игеру қабілетімен үндестіру мәселесін іске асыруға мүмкіндік туғызады. Ең бастысы мұнда пәнді мазмұнға қарай модульге бөлу, оның мақсатын нақтылау және модульдің тексерілуі, жүйелілігі, тиімділігі, нәтиженің айқындығы, оқушының шығармашылықпен ойлауға қалыптастындығы байқалады.

Модуль оқу материалының мазмұнын сапалы, көрнекі түрде меңгеруге ықпалын тигізеді. Модульдің мазмұны оқу үрдісінде төмендегідей бірнеше блогқа жіктеледі:

Модульге кіру блогы. Мұндағы мақсат оқушылардың тақырыпқа қатысты бұрынғы білетіндерін толықтыру, еске түсіру, білім деңгейін тексеру, қайталау сұрақтары гипермәтінге сәйкес беріледі. Проблемалық блокта оқушыларды ойландыратын, іздендіретін құзыреттілік түріндегі сұрақтар мен тапсырмалар беріледі.

Тереңдету блогында білім алушыларға ұсынылған ақпараттық мәліметтер, жазба жұмыстары, әдеби-теориялық ұғымдар тереңдетіп талдауды қажет етеді, ізденушілік бағыт басым болады. Қорыту, бекіту блогы. Оқытушы оқушылардың әр алған теориялық білімдерін іс жүзінде қолдана алуына бақылау жасайды. Тексеру блогы. Мұнда берілетін тапсырмалар білім, білік, дағдылардың мақсатқа сай орындалуын, оқушылардың оқу жетістігінің нәтижелілігін тексереді.

Сөйтіп, берілетін білім мазмұнының модульға топтасуы білім алушылардың білімін нығайтуда, мазмұндық интеграцияны нығайтуда ұтымдылық байқатады. Модульдік оқытуда оқушылардың оқу материалын тұтас, жүйелі ұғынуына жағдай туады, ақпараттық білімдік орта құру арқылы модульден мәтінге, тапсырмалар мен тестерге өтуге болады. Модульге ену оқушылардың ақпаратпен жұмыс істеу, оны өз іс әрекеттерінде пайдалана алу біліктіліктері мен құзыреттіліктерін жетілдіреді. Модульдік оқытуда оқытушы өз міндетін нақты жоспарлайды, берілген тақырыптар төңірегінде әртүрлі әдеби тапсырмалар орындатуды ойластырады.

Модульдік оқыту технологиясының мақсаты мен ерекшеліктері. Жаңа педагогикалық технологияның XX ғасырдың 60 жылдарында пайда болған түрі – «Модульдік блокпен оқыту жүйесі». Бұның дүние жүзінде 4 жолы бар:

- Американдық модуль
- Неміс модулі
- Скобиннің орыс модулі
- Алексюк пен Фурманның украиндік модулі

Бүгін таңда М.Чошановтың мәселелік модульді оқыту технологиясы, П.Третьяковтың, К.Вазинаның модульді оқыту технологиясы, жан-жақты қарастырылады.

2.Бастауыш білім беруде модульдік оқыту Бастауыш білім беруде модульдік оқыту — бұл оқыту процесін белгілі бір тақырыптық блоктарға немесе «модульдерге» бөліп, әр модуль бойынша оқу мақсаттарына қол жеткізуді көздейтін педагогикалық тәсіл. Бұл әдіс оқушылардың біртіндеп, жүйелі түрде білім алуына және білімдерін терең меңгеруіне мүмкіндік береді. Модульдік оқыту тәсілі оқу материалының құрылымын жеңілдетіп, оқушылардың оқу үдерісіне деген қызығушылығын арттырады.

Модульдік оқытудың мәні мен мақсаты

Модульдік оқыту — бұл оқу бағдарламасын белгілі бір тақырыптарға немесе модульдерге бөліп, әр модульде оқушының нақты дағдыларды меңгеруін көздейтін оқыту әдісі. Әр модульдің өз алдына білім беру, дағдыларды қалыптастыру, бағалау критерийлері мен тапсырмалары бар.

Модульдік оқытудың негізгі мақсаты — оқушылардың білімін жүйелі түрде кеңейтіп, тереңдету, олардың танымдық белсенділігін арттыру және оқыту үдерісінде оқу материалын тиімді меңгеруге көмектесу. Бұл әдіс оқушыларға өздерінің оқу қарқынын анықтауға мүмкіндік береді.

Модульдік оқытудың ерекшеліктері

Білімді кезең-кезеңімен меңгеру Модульдік оқыту әр түрлі тақырыптарға немесе білім блоктарына негізделген. Әр модуль белгілі бір мақсаттар мен тапсырмаларды қамтиды, оқушы алдымен бір модульді толық меңгеріп, кейін ғана келесі модульге өтеді. Бұл тәсіл оқушылардың оқу материалын дұрыс түсініп, әрі қарай оқуға дайын болуына ықпал етеді.

Интерактивтілік Модульдік оқытуда оқушылар белсенді қатысушы ретінде әрекет етеді. Мұғалім оқушының білім деңгейіне сәйкес түрлі тапсырмалар мен әрекеттер ұсынып, оқушыларды топтық және жеке жұмыстарға тартуға ұмтылады. Мұндай тәсіл оқушылардың өз пікірін айтуға, өзара әрекет жасауға дағдылануға көмектеседі.

Өзін-өзі бақылау мен бағалау Модульдік оқытуда оқушының білімін тек мұғалім ғана бағалап қоймай, өзі де бағалау жүргізе алады. Әр модульдің соңында оқушы өз білімін тексеруге арналған тесттер, тапсырмалар мен сұрақтар орындайды. Бұл олардың оқу нәтижелерін бағалауға мүмкіндік береді және өзін-өзі дамытуға көмектеседі.

Оқушының оқу қарқынын өзі анықтау мүмкіндігі Модульдік оқытуда оқушы өз білімін меңгеру уақытын өзі белгілейді. Бұл тәсіл оқушыларға жеке қарқынымен жұмыс жасауға, қиындықтармен кездескенде қосымша көмек сұрауға мүмкіндік береді. Әр модуль оқушының қажеттілігіне сәйкес бейімделеді.

Тәжірибелік бағыттылық Модульдер теориялық біліммен қатар, практикалық тапсырмаларды да қамтиды. Оқушының алған білімін тәжірибе жүзінде қолдану, түрлі жағдайларда пайдалану мүмкіндігі беріледі. Бұл оқушының дағдыларын дамытып, оқу нәтижесін нақты етеді.

Модульдік оқытудың құрылымы

Модульдің тақырыбы мен мазмұны Әр модуль белгілі бір тақырыпқа арналған және оның ішінде нақты білім мен дағдыларды меңгеруге бағытталған. Модульдің мақсаты мен міндеттері анық көрсетіледі.

Оқу мақсаттары мен міндеттері Модульде оқушы қандай дағдылар мен білімдерді меңгеруі керектігі нақты айтылады. Мақсаттар мен міндеттер оқушының оқу процесінде не үйренуі тиіс екенін көрсетеді.

Мазмұндық бөлік Модульдің мазмұны белгілі бір тақырыпқа қатысты оқу материалдарын қамтиды. Бұл бөлімде оқушыға қажетті теориялық ақпарат беріледі, тапсырмалар мен жаттығулар ұсынылады.

Тапсырмалар мен жаттығулар Оқушының білімін тексеру және нығайту үшін арнайы тапсырмалар мен жаттығулар беріледі. Олар теориялық білімді практикада қолдануға мүмкіндік береді.

Өзін-өзі бақылау және бағалау Әр модульдің соңында оқушының өз білімін тексеруі үшін арнайы тесттер, сұрақтар немесе қорытынды бағалау

жүргізіледі. Бұл кезеңде оқушының қай деңгейде білім алғанын анықтауға болады.

Модульдік оқытудың артықшылықтары

Оқушылардың өз бетімен жұмыс істеу дағдыларын дамыту Модульдер оқушылардың өз бетімен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Олар әр модульде белгілі бір білім мен дағдыны меңгеріп, кейінгі кезеңде өздігінен білім алу мүмкіндігін алады.

Білімнің терең және толық меңгерілуі Модульдік оқыту білімді біртіндеп, терең меңгеруге көмектеседі. Әр модуль оқушының тек теориялық білімін ғана емес, сонымен қатар практикалық дағдыларын да қалыптастырады.

Оқу қарқынын өзі таңдауға мүмкіндік беру Оқушылар өздеріне ыңғайлы қарқынмен оқып, қиындықтарды жеңу үшін қосымша уақыт алуға мүмкіндік алады. Бұл оқушының өз оқу процесін бақылауына мүмкіндік береді.

Белсенді оқу тәсілдерін қолдану Модульдік оқыту барысында оқушылар оқу материалын тек тыңдамай, оны талқылап, тәжірибе жүзінде қолданып, өз пікірін білдіреді. Бұл олардың танымдық белсенділігін арттырады.

Бағалаудың әртүрлі түрлерін қолдану Модульдік оқытуда тек оқушының теориялық білімін ғана емес, практикалық дағдыларын да бағалау маңызды. Бұл тәсіл оқу нәтижесін толық бағалауға мүмкіндік береді.

Модульдік оқытудың қиындықтары мен кемшіліктері

Оқушылардың өздігінен жұмыс істеуге дайын болмауы Модульдік оқыту оқушылардан үлкен дербестік пен жауапкершілікті талап етеді. Кейбір оқушылар бұл тәсілге дайын болмауы мүмкін, және олар өз бетімен оқуға қиындық туғызуы мүмкін.

Мұғалімнің үлкен дайындықты талап етуі Модульдік оқытуды тиімді жүзеге асыру үшін мұғалімге мұқият дайындық қажет. Ол модульдердің

мазмұнын дұрыс жоспарлап, әр модульді ұйымдастыру үшін көптеген ресурстар мен тапсырмаларды әзірлеуі тиіс.

Уақытты тиімді пайдалану қажеттілігі Әр модульдің оқу уақыты мен мазмұны мұқият үйлестірілуі керек. Егер модульдер тым көп уақыт алатын болса, бұл оқушының басқа тақырыптарға көңіл бөлуіне кедергі келтіруі мүмкін.

Бастауыш білім беруде модульдік оқыту оқушыларға білімді жүйелі және кезең-кезеңімен меңгеруге, танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетімен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқушының білімін тереңдетуге, оны практикада қолдануға үйретуге бағытталған. Модульдік оқытудың басты ерекшелігі — әр модульде нақты мақсаттар мен тапсырмалардың болуы, оқушының өз білімін бақылап, бағалауға мүмкіндігі болуы. Модульдік оқытуды тиімді қолдану үшін мұғалімнің жоғары деңгейдегі кәсіби дайындықты талап ететіні белгілі.

Жүйелі көзқарасты қажет ететін мәселелер қатарында тәрбие мәселелері де бар бірі болып табылады. Тәрбие және оқыту – мұғалімнің жетекшілігімен әлеуметтік тәжірибелер меңгеруге бағытталған мақсатты әсер болып табылады. Оқыту мен тәрбиелеу процесіндегі педагогикалық

Адамның дамуы жүйелік әрекет арқылы бақыланады.

1.Қазіргі кезеңдегі оқу-тәрбие үрдісін басқару міндеттерінің бірі – оқыту мен оқу үдерісін ыңғайлы қарқынлату. Оның құрамдас бөлігіне жатады: Мақсатқа бағытталған білім беруді дамыту, оның мотивациясын, білім мазмұнының ақпараттық көлемін, озық білім беруді арттыру формалары мен әдістерін қолдану, оқу қарқынын белсендіру, оқу жұмысының рефлексі білім беру үрдісінде ақпараттық технологияларды, дағдыларды дамыту пайдалану.

2.Оқытуды жеңілдету тәсілдеріне мыналар жатады: тапсырмаларды біріктіру жоспарлау, оны оқушылардың ерекшеліктерін ескере отырып нақтылау, оқыту оқушылардың назарын материалға аудару жолдарын, оңтайлы сабақ кезеңдерін іздеу оқытудың реттілігін, әдістерін, нысандары мен құралдарын орынды таңдау;

Қазіргі педагогикалық көзқарас оқу-тәрбие процесінің бағдары болып табылады дифференциалды тәсілдің қарапайымдылығы, сынып пен үй тапсырмасының көлемі мен күрделілігі, оқу үрдісінің нәтижесін жан-жақты талдау.

3. Қазіргі педагогикалық көзқарас оқу-тәрбие процесінің бағдары болып табылады оқушының оқу іс-әрекетін белгілеу, оқу үдерісін дөрекі жобалау, диагностика, мақсаттың дәлдігі және нәтижені объективті бақылау (өзіндік бақылау), оқу процесінің тұтастығы және т.б. Оқушының іс-әрекеті жоғары деңгейдегі көрсеткіш – ол оқу қызметін өзі ұйымдастырады, ерік-жігері мен әрекетті оқушы санасының объектісіне айналдыруда. Бұл мақсатты өз бетіңізше қойыңыз олардың әсерлері мен қатынастары шеңберінде іс-әрекет тәсілдерін білу, таңдай білу басқалармен келісе және үйлестіре білу, өзін-өзі бақылау сияқты. Бұл іс-әрекет оқытудың модульдік технологиясы арқылы тиімді жүзеге асырылады арттыруға болады. Модульдік технологияны сабаққа енгізу және жобалау ерекшеліктері.

Оқу процесінде жеке модульдер негізінде оқу іс-әрекетін ұйымдастыру оқушының оқу іс-әрекетінің субъектісі ретінде өз бетінше, жоспарлы білім алуы және өзін-өзі дамытуға үлкен мүмкіндіктер туғызады. Модульдік технология практикалық қолдану мұғалімнен модульдік білім беру принциптерін жақсы білуді талап етеді болады:

Модульдіктің 1-ші принципі – білім берудің конструктивтілігі:

4. Оқу материалын оқушының алдына қоятындай етіп құрастыру керек әрбір мақсатқа қол жеткізуді қамтамасыз ету; оқу материалын аяқталған блоктар бойынша елестету;

2-принципі Оқытудың әртүрлі формалары мен түрлерін интеграциялау;

Мақсаттардың айқындығы: білім беру мазмұнының негізгі элементтері оқу мазмұнының мазмұнын анықтау негізінде курсқа, сыныпқа байланысты әртүрлі деңгейлерге бөлу

- тұтас, кіріктірілген, нақты дидактикалық мақсаттарды дамыту.

Білім беру жеңілдігінің 3 принципі: ақпарат жылдамдығы, ашықтық және олардың алмасымдылығы, әр оқушыға оқу әрекетінің ыңғайлылығы және сабақтың әр кезеңін бейімділік тұрғысынан талдай білу пішін. Әсерлердің жүйелілігінің 4 принципі: тәрбиенің әртүрлі әдістері мен әдістері, мазмұны, оқу әрекетінің вариативтілігіне негізделген білімді меңгеру ыңғайлылық, арнайы дағдылар мен біліктілікті қалыптастыру. 5 қағида Білім берудің қысқалығы; Оқу іс-әрекетінің жеке стилі қалыптастыру арқылы оқушы тұлғасын дамытуға бағытталған білім берудің жинақы бағыт; 6 қағида Білім беруді даралау: әр оқушының меңгеруі бақылау, мониторинг нәтижелеріне негізделген белсенді даму аймағы және жақын даму аймақтарын анықтау арқылы бағалау жүйесіндегі оқушылардың белсенділігі ынталандыру құралдарын пайдалануға негізделген, олардың белсенділігі мен білімін арттыру даралау дегенді білдіреді.

7 қағида әртүрлі әдістемелік кеңестер: модуль бағдарламасы туралы ақпарат оңай меңгеру үшін мұғалімнің кеңесін пайдалануды талап етеді (сұрақтар жүйесі, алгоритмдер және т.б.)

5. Модульдік бағдарламаны жобалауды бастамас бұрын мұғалімде өзінің жаңа болуы керек оның қызметін нақты түсіну қажет, оның жаңалығы мұғалім:

- оқушылардың танымдық әрекетін басқарады, яғни мұғалім білімді дайындайды беруші емес, оқушылардың жеке танымдық іс-әрекетін ұйымдастырушы бұрылыстар;

- оқушыларды сабақтағы танымдық іс-әрекетке (мотивацияға), олардың оқуына қызықтыру арқылы пәнге деген оң көзқарасты тәрбиелейді;

- оқушыларды сабақта ақпараттық материалдармен жұмыс істеуге үйретеді және өз бетімен жұмыс істейді жұмысты ұйымдастырады;

- ұжымдық тәрбие әдісін қолдана отырып, барлық оқушыларды шығармашылық жұмысқа тарту олардың арасындағы өзара көмекті ұйымдастырады;

- жетістікке жағдай жасайды, яғни әрбір оқушының күші

жеткілікті тапсырмаларды және олардың әдістемесін, оңынтымақтастықты әзірлейді орта жасайды;

- оқушының өзіндік іс-әрекетін талдау мен бағалауды ұйымдастырады.

Қорыта айтқанда, модульдік оқытудың мәні – оқушы модульдермен жұмыс жасау барысында оқу іс-әрекетінің алдында қойылған мақсатқа толық өз бетінше қол жеткізеді (кейде мұғалімнің көмегін пайдаланады).

Модуль білім беру мазмұнының бірлігі болып табылады, ол білім беру мазмұны және оның технологиясы жоғары деңгейдегі интеграцияланған жүйе болып табылады.

Модуль мазмұны:

- әсер етудің мақсатты жоспары, ақпарат банкі, дидактикалық мақсатқа жетуге әдістемелік басшылық жасау. Модульдік оқытудың басқа білім беру жүйелерінен айырмашылығы мынада:

1. білім беру мазмұны бөлек толтырылған дербес бөліктерден (блоктардан) тұрады және оларды меңгеру тәрбиелік мақсаттарға негізделуі керек. Дидактикалық оқушының алдына мақсат қойылады және ол тек оқу материалының көлемін меңгеру болып табылады.

Оған тек байланысты шоулар ғана емес, шеберлік деңгейі де кіреді. Әрбір студент модульді қалай оқуы керек, қажетті оқу материалдары қалай ол мұғалімнен нені табу керектігі туралы жазбаша ұсыныстар алады.

2. мұғалім мен оқушы арасындағы жеке немесе модульдік байланыс негізделген Тек модуль оқуды пән бойынша өтуге көмектеседі береді.

3. әр студент өз іс-әрекеті кезінде көп уақытты өз бетінше орындайды мақсатқа сүйене отырып жұмыс істеу, оқу, жұмысты жоспарлау, ұйымдастыру, бақылау жасауға және тексеруге арнайды. Демек, әр оқушының өз білім деңгейі болады білім мен дағдыдағы кемшіліктер туралы нақты түсінікке ие болады түсінеді

4. мұғалім оқушылардың оқу іс-әрекетін модульдер арқылы ұйымдастырады немесе тікелей басқару. Тікелей басқару нақты мақсатқа негізделеді және студентпен жақсы көзқараспен басқарады.

5. Оқытушының әрбір студентке баспа модульдерінің болуы жеке кеңес беріп, оқушыға қалай көмектесетінін анықтай білу мүмкіндік береді.

Білімді меңгеру кезеңдерінің логикасы – қабылдау, түсіну, есте сақтау, қолдану, жалпылау, жүйелеу, т.б. негізделген оқушы әрекеті Мазмұнды анықтау модульді құрудың ең маңызды негізі болып табылады.

Мұғалімнен бастауыш сыныпқа дейінгі оқу сабақтарына қойылатын заманауи талаптар оқушыларды оқуға баулу, көркем әдебиет өнердің бір түрі ретінде көрінісі, шығармалардың көркемдік мазмұны, эстетикалық құндылығы мен бейнелердің мазмұны түсінуге көңіл бөлу қажет. Оның дәстүрлі білім беру жүйесінен айырмашылығы бар модульдік оқу сабақтары негізінде әр кезеңде оқушының білім алу мүмкіндігін ескере отырып, белсенділікке негізделген өз бетінше әрекет ету оқу үдерісіне толық қатысу 10-бағаланған модульдер алгоритміне негізделген.

Оқушылар модульдік тапсырмаларды өз бетінше оқи алатын кезден бастап модульдік оқуға көшу орынды болады. Яғни, екінші сыныптан бастап модульдерді қосу жақсы нәтиже береді. Оқушының оқу іс-әрекетін белгілеу, оқу үдерісін дөрекі жобалау, диагностика, мақсаттың дәлдігі және нәтижені объективті бақылау (өзіндік бақылау), оқу үрдісінің тұтастығы және т.б. Оқушының іс-әрекеті жоғары деңгейдегі көрсеткіш – ол оқу іс-әрекетін өзі ұйымдастырады, еркі және әрекетті оқушы санасының объектісіне айналдыру болып табылады. Бұл мақсатты өз бетіңізше қойыңыз олардың әсерлері мен қатынастары шеңберінде іс-әрекет тәсілдерін білу, таңдай білу басқалармен келісе және үйлестіре білу, өзін-өзі бақылау сияқты. Бұл іс-әрекет оқытудың модульдік технологиясы арқылы тиімді жүзеге асырылады арттыруға болады.

Модульдік технологияны сабаққа енгізу және жобалау ерекшеліктері.

Оқу процесінде жеке модульдер негізінде оқу іс-әрекетін ұйымдастыру оқушының оқу іс-әрекетінің субъектісі ретінде өз бетінше, жоспарлы білім алуы және өзін-өзі дамытуға үлкен мүмкіндіктер туғызады. Модульдік технология практикалық қолдану мұғалімнен модульдік оқытудың принциптерін жақсы білуді талап етеді болады.

Модульдік оқытудың басқа білім беру жүйелерінен айырмашылығы мынада:

1. Білім беру мазмұны бөлек толтырылған дербес бөліктерден (блоктардан) тұрады және оларды меңгеру тәрбиелік мақсаттарға негізделуі керек. Дидактикалық оқушы үшін мақсат анықталады және ол тек оқу материалының көлемін меңгеру болып табылады.

Оған тек байланысты шоулар ғана емес, шеберлік деңгейі де кіреді. Әрбір студент модульді қалай оқуы керек, қажетті оқу материалдары қалай ол мұғалімнен нені табу керектігі туралы жазбаша ұсыныстар алады.

2. Мұғалім мен оқушы арасындағы жеке немесе модульдік байланыс негізделген Тек модуль оқуды пән бойынша өтуге көмектеседі береді.

3. Әр студент өз іс-әрекеті кезінде көп уақытты өз бетінше орындайды мақсатқа сүйене отырып жұмыс істеу, оқу, жұмысты жоспарлау, ұйымдастыру, бақылау жасауға және тексеруге арнайды. Демек, әр оқушының өз білім деңгейі болады білім мен дағдыдағы кемшіліктер туралы нақты түсінікке ие болады түсінеді

4. Мұғалім оқушылардың оқу іс-әрекетін модульдер арқылы ұйымдастырады немесе тікелей басқару. Ол тікелей жетекшілік еткенде, ол белгілі бір мақсатқа негізделеді және оқушымен бірге болады жақсы көзқараспен басқарады.

5. Оқытушының әрбір студентке баспа модульдерінің болуы жеке кеңес беріп, оқушыға қалай көмектесетінін анықтай білу мүмкіндік береді.

Сұрақтар мен тапсырмалар

1. Модульдік технология дегеніміз не?
2. Мұғалім оқушылардың оқу іс-әрекетін модульдер арқылы ұйымдастыру?
3. Модульдік оқытудың басқа білім беру жүйелерінен айырмашылығы қандай?

11-Тақырып: Әлем елдерінің білім беру жүйесіндегі бастауыш білім беру мәдениеті

Жоспар:

1. Білім беру жүйесі ең дамыған мемлекеттер.
2. Финляндия, Гонконг, Оңтүстік Корея мемлекеттерінің бастауыш білім беру жүйесі

Кіліт сөздер: Білім беру, мектеп, заманауи, реформа, әдіс, педагогика, инновация.

1. Білім беру жүйесі ең дамыған мемлекеттер.

Әр елдің өз діліне (менталитеті) сай білім беру жүйелері бөлек. Дегенмен, ақпараттық технологиялар, кешенді бай кітапхана, біліктілігі жоғары ұстаздар, жақсы әдістеме – барлығы дерлік білім беру жүйесін қалыптастыратын бірегей нәрселер.

Мемлекеттердің білім беру жүйесін зерттеу түлектер тапсырған халықаралық емтихандардың нәтижесі және басқа да ақпараттарға сүйеніп жүргізіледі.

Сонымен, білім берудегі «үздік жиырмалық» қатары мынадай:

Финляндия, Оңтүстік Корея, Гонконг, Жапония, Сингапур, Ұлыбритания, Нидерланды, Жаңа Зеландия, Швейцария, Канада, Ирландия, Дания, Австралия, Польша, Германия, Бельгия, АҚШ, Венгрия, Словакия, Ресей.

Зерттеу тобын басқарушы Майкл Бербердің айтуынша, тізімдегі елдердің оқытушылар дәрежесі де жоғары екен.

Ал төменде осы тізімдегі таңдаулы елдердің білім беру жүйелеріне тоқталып көрейік:

Германия

Германияның білім беру жүйесі демократиялық деп айта аламыз. Ата-ана мен оқушы төменгі сыныпта өзіне керекті мектепті таңдайды. Төменгі

сыныптарда, яғни 6-10 жас аралығында балалар оқуды, санауды, жазуды, табиғатты тануды үйренеді. 10-19 жас аралығында жоғары сатыда оқып, оқушы мамандана бастайды. Германияда мектептің мынадай түрлері бар: негізгі мектеп (Hauptschule) – 5-6 жыл оқытылады, шынайы мектеп Realschule) – 6 жылды қамтиды. Осының қорытындысы бойынша жоғары мектепке (Gymnasium), кейін университетке түседі. Гимназияда 8-9 жыл оқытылады, гуманитарлық, қоғамдық, техникалық және жалпы (үшеуін де қамтитын) бағытта білім беріледі. Нәтижесінде орта білім туралы диплом беріледі. Жекеменшік мектептердің басым бөлігі діни, зайырлы бағытта жұмыс істейді, азаматтығы жоқ адамдар тек осы мектептерде білім ала алады.

Франция

Францияның білім беру жүйесі еуропалық жүйемен байланысты: үш сатыдан тұрады – бастапқы (ecole primaire, 6-11 жас – мұнда сабақтар ойын түрінде өткізіліп, баға қойылмайды) және жоғарғы (college, 11-15 жас, одан кейін lycee, 16-18 жас–соңғы жылда кейбір мамандықтарды меңгеріп шығуға болады). Бұл дәстүр бір ғасыр бойы жалғасып келеді. Мемлекеттік мектептерде оқу тегін, жекеменшіктер ақылы болғанымен, мемлекеттің дипломын береді. Айта кетейік, Франциядағы мемлекеттік мектептер 80 пайызды құрайды. Жекеменшік мектептердің көпшілігі діни бағытта оқытады. Мектептер өзара sous contrat және hors contrat болып екіге бөлінеді. Алғашқысының мұғалімдеріне мемлекет айлық төлейді, мектептер ұлттық бағдарлама және қалыпты сабақ кестесі бойынша оқиды, екіншісіне мемлекеттен субсидия түспейді, есесіне стандартты бағдарламаға сүйенбеуге болады. Лицейдегі емтихан бойынша жоғарғы оқу орнына қабылданады. Француз тіліне ерекше көңіл бөлінеді. Бірінші сыныптан бастап мемлекеттік тілде емтихандар алынады.

2. Финляндия, Ұлыбритания, Оңтүстік Корея мемлекеттерінің бастауыш білім беру жүйесі

Финляндия халқы сәби дүниеге келе салысымен, оған толыққанды азамат ретінде қарайды. Бірден төлқұжат береді. Ата-аналарға қоғамдық

орындарда баласына дауыс көтеруге тыйым салады. Тәрбие тек үйдің ішінде берілуі керек сынды қағида қалыптасқан. Ал қол көтергендері үшін көлемді айыппұл төлетуі мүмкін.

Мектепке дейінгі білім

Кез келген 10 айлық бала балабақшаға баруға құқылы. Ол жерде тамақты тегін алады. Әдеттегі балабақшаға мүгедек балаларды да қабылдайды. Олар өзге балаларға ілесіп, нәтижесінде жастайынан өмірге икемделе бастайды. Кейде өмір сүруге қажетті мүшелерін қалпына келтіреді.

6 жасынан бастап баланы мектепке дайындайды. Ол жерде қажет болатын қабілеттерді жетілдіреді. Тіпті бастауыш сыныптың бағдарламасын меңгерте бастайды. Баланы ерекше талант иесі деп танып, мектепке дейін екі тілді меңгертеді.

Білім беру жүйесінің ерекшеліктері

Қағидалар:

- барлық бала тең құқылы;
- жекеменшік мектептер жоқ;
- сабаққа қажет құрал-жабдықтар мен оқулықтар тегін беріледі;
- түскі ас тегін;
- оқушылардың жол жүру билетінің ақшасын муниципалитет төлейді;
- мемлекетте мектеп инспекторлары жоқ;
- мұғалімдерге толықтай сенім артады;
- жемқорлық өте аз;
- табиғатынан кем-тар болып туылған балалар құрдастарымен қатар отырып білім алады;
- ұстаздардың оқушыны басқа мектепке көшіру немесе оқудан шығару сынды құқығы жоқ.

Финляндиялықтар балаларды 9 жылдық мектепке топтастырмайды. Бұл елде 1990 жылдан бастап оқушыларды дәстүрлі түрде сыныпқа бөлу ережесінен бас тартқан.

Оқу жылы 190 күннен құралады. Тек күндіз ғана білім алады. Ал сенбі, жексенбі күндері мектептерде демалыс. Барлық фин мектебі тек 1 ауысымда жұмыс істейді. Ұстаздардың жұмыс күні сағат 8-ден 15-ке дейін созылады. Мектепті бітірерде қорытынды экзамен тапсыруға міндетті емес. Ал диктант, бақылау жұмысы сындылар ұстаздың қалауымен жүзеге асып отырады.

Білім мекемелері жоғары деңгейде жабдықталған. Сыртқы, ішкі көрінісі көздің жауын алады. Жиһаздардың даусы шықпайды. Шкаф, парта, орындық сындыларға сынып ішінде қозғалу үшін дөңгелек аяқ таққан, немесе матамен қаптап қойған.

Финляндиядағы білім беруді қаржыландырудың негізгі көзі-азаматтардың салықтары. Сондықтан финдерге арналған барлық білім, мектепке дейінгі деңгейден жоғары деңгейге дейін, мемлекеттік оқу орындарында тегін. Оқушылар барлық негізгі оқу материалдарын тегін алады.

Финляндия университеттері мен қолданбалы ғылымдар университеттері Финляндия азаматтарын да, ЕО және Еуропалық экономикалық аймақ (ЕЭА) студенттерін де фин немесе швед тілінде тегін оқытады. Ағылшын тіліндегі бағдарламалар үшін студенттер негізінен қалтасынан төлейді.

Финляндияның үздік бес университетіне мыналар кіреді:

University of Helsinki -Финляндиядағы ең көне және ең ірі университеттердің бірі. Ол күшті ғылыми-зерттеу базасымен танымал және ең беделді университеттердің әлемдік рейтингтерінде үнемі жоғары орынға ие.

Aalto University технология, бизнес, өнер және дизайн саласындағы күшті оқу бағдарламаларымен ерекшеленеді. Аалто университеті пәнаралық оқыту мен ынтымақтастықты ынталандырады.

University of Turku -Гуманитарлық, әлеуметтік және жаратылыстану ғылымдарын зерттеумен танымал пәнаралық университет.

University of Oulu технология, денсаулық сақтау және «Солтүстік» тақырыптар, соның ішінде арктикалық зерттеулер бойынша зерттеулерімен танымал.

University of Jyväskylä (Ювяскиля университеті) білім беру, Психология және спорт ғылымдары саласында күшті. Мұнда гуманитарлық ғылымдар бойынша мұғалімдер мен зерттеушілер оқытылады.

Ұлыбританияда білім беру қалай ұйымдастырылған

Британ мектептеріндегі білім беру – Еуропадағы ең көп қатпарлы және беделділердің бірі. Балаларға (және ата-аналарға) көптеген түрлері ұсынылады: жеке мектептер, мемлекеттік мектептер, жеке оқыту, бірге оқыту, пәндерді таңдау, мамандықты таңдау. Primary school, Secondary school, College, University. Түсініп көрейік.

Бастауыш мектеп: барлығымыз біреу үшін

Бастауыш мектеп 5 жастан басталады және екі сатыға бөлінеді. Екі жылдық pre-preparatory school-да балалар әлі оқымайды, дұрысы, кіші сыныптарға – primary school (ол preparatory school немесе elementary school) дайындалады. Келесі сатыдағы оқыту – бұл негізгі пәндер: тілдер, қарапайым математика, тарих, жаратылыстану, дене шынықтыру, музыка. Төменгі сыныптарда жобалық жұмыстар өте кең таралған – оқушылар топқа бірігіп, ортақ тапсырмамен бірлесе жұмыс істейді. Жалпы, «бірге» қағидасы ағылшын мектептерінде өте жақсы дамыған, егер үйретіледі деп айтпағанда. Мұғалімдер көпшілік жағдайда барлық балалардың аттарын (және көпшілік ата-аналарды) біледі және балалардың бір-бірімен дос болып кетуіне көмектеседі, үлкендердің кішілерге қатысты ұсыныстарын қолдайды. Оқушылар арасындағы қарым-қатынасқа үлкен көңіл бөлінеді: агрессия өте қатаң жазаланады, тіпті мектептен шығаруға дейін барады.

Орта мектеп: білім беру, тәрбие, әдет-ғұрып 11-12 жастан бастап екінші саты басталады – Secondary school, орта мектеп. Ол жалпы білім беретін, гимназия, іріктемелі мектеп немесе шіркеу мектебі болуы мүмкін. Шіркеулік –приходтарда құрылған мектептер, іріктемелі мектептерде, мектепке түсер алдында жақсы тапсырған тестке, яғни негізгі пәндер бойынша жоғары бағаға көбірек көңіл бөлінеді, гимназиялар математикаға басымдылық береді.

Бұл сатыда көптеген оқушылар мемлекеттік мектептерден жеке мектептерге ауысады, Ұлыбританияда жеке бастауыш мектептер, әрине бар. Британ жеке мектептері – монархия, театр өнері және рок-музыка тәрізді елдің визит карточкасы. Бүгінгі күні Ұлыбританияда төрт мыңдай жеке мектеп бар, ал олардың алғашқылары бұл жерде монастырлар кезінде көптеген ғасырлар бұрын пайда болған. Шындығында, қазір олардың монастырьға тікелей қатынасы жоқ. Тәуелсіз мектеп – мемлекеттік қаржыландырудан және мемлекеттік білім беру бағдарламасына тәуелсіз екендіктерін білдіріп, оларды осылай да атайды. Алайда жүйелердің оқыту базасы бірдей.

Дегенмен, жеке мектептер оқушыларға көбірек көңіл бөледі және білім берудің барынша жоғары деңгейімен қамтамасыз етеді деп саналады. Тәуелсіз мектепте оқудың тағы бір себебі – тарихтың бір бөлігі болу және ағылшындар үшін әрқашанда маңызды болып табылатын, дәстүрді сақтап қалу. Көптеген ағылшын отбасы бір ғана мектепте оқуды ұрпақтан ұрпаққа жалғастырып келеді және де дәстүрді сақтап қалу үшін ғана басқа мектеп қарастыру туралы мүлде ойламайды да.

Ал ұлдар мен қыздарды жеке оқыту – дәстүрге құрмет көрсету ғана емес, дәлелді кең таралған тәжірибе. Мұндай дәстүрді жақтаушылар да қарсылық білдірушілер де бүгінде Ұлыбританияда теңдей деңгейде, сондықтан ондай мектептер бұрынғысынша танымал. Жеке оқытуды жақтаушылардың сарыны мүлде екіжүзді емес. Керісінше, олар балаларды түрлі корпустарға (мектептерге) бөліп тастау керек деп санайды, бөлу кезінде мына себептерге назар аудару керек:

- Қыздар ұлдарға қарағанда зияткерлік жағынан тезірек дамиды – бір сыныпта озық оқушылар мен артта қалушыларды араластырудың қажеті жоқ

- Ұлдар мен қыздарда жетістікке жетудің өлшемдері әр түрлі – оларды өзара түйістірудің қажеті жоқ

- «Ерлер» мен «әйелдердің» міндеттері бір сарынға түсіріледі – қыздар да, ұлдар да өз ұжымында «қыздардікі емес» және «ұлдардікі емес»

жұмыстарды орындауды үйренеді, барынша өз бетінше және ұйымдасқан бола алады.

Өте көп мектептер, тіпті мемлекеттік мектептер де – бұл пансиондар. Яғни балалар ол жерде сабаққа ғана қатысып қоймайды, сол жерде тұрады, сондықтан барлық пансиондардың қоршалған үлкен аумағы (шын мәнінде, кішігірім кампус) болады, ол жерге оқу, тұрғын ғимараттары мен міндетті түрде спорт орталығы салынады.

Айтпақшы, спорт туралы. Дене бітімінің дамуы, британдықтардың ойынша – үйлесімді тұлға болудың бір кепілі, сондықтан мұнда, Еуропаның барлық жеріндегідей, спортқа өте үлкен көңіл бөлінеді. Жеке мектептер өзінің оқушыларына ондаған секция түрлерін таңдауға ұсынады: теннис пен крикеттен бастап суға жүзу мен командамен ескек есуге дейін. Турасын айтқанда, Ұлыбританияда спорт, мектептер мен университеттерде ғана, бұлшық етті шыныққан дене өсіру тәсілі ретінде ғана емес, жақсы тәрбие беру мен қоғамда біріктірудің элементі ретінде қабылданады. Жоғарыда айтылған крикет (немесе, мысалы, крокет – шет елдіктер үнемі бұлардың әр түрлі ойындар екенін ұмытып кетеді), атқа міну, гольф – таңдау көп және бұлардың барлығы тек спорттық үйірмелер ғана емес, сонымен қатар болашаққа дайындама. Спорттық шаралардың көпшілігі іс жүзінде шынайы болып келеді, сондықтан бұл жерде дене шынықтыру сабағынан қалмайды.

Егер де бастауыш мектеп жалпылыққа, ортақтыққа көбірек көңіл бөлсе, орта мектеп білім мен тәрбие беруге көбірек ден қояды, және де «білім беру» түсінігіне оқыту ғана кірмейді, сонымен қатар риторика дағдылары, мәтімен және ақпаратпен жұмыс істеу, көпшілік алдында өнер көрсету, және классикалық та, замануи да өнерді түсіну кіреді. Ағылшын джентльменін немесе жас ханшайымын тәрбиелеу – ең таңдаулы мектептердің құзыреті, ал қоғамда өзінді ұстай білуді мектепте жай ғана қадағалайды. Қызық, осы қағидалардың барлығы шындықпен қалай үндеседі: ағылшын жасөспірімдері Еуропадағы ең бір сотқар және бұзық болып саналатындығы құпия емес. Сол

мезетте олардың барлығы да жақсы әдетке үйренген және қажетті сәтте өз білімдерін өте тез «іске қосады».

Орта мектептегі оқудың өзі пәндер бойынша тест тапсырудан басталады, ол оқушыларға одан әрі айналысатын ісінің түрін анықтауға көмектеседі. Тест нәтижесі бойынша оқушылар оқитын пәндерін өздері таңдайды. Бұл саты білік емтиханымен аяқталады, оның екі түрі болады: академиялық және кәсіби. Кәсіби емтихан тапсырған бітіруші еңбек жолын бастауға құқылы, академиялық біліктілік әрі қарай оқуды жалғастыруды керек етеді.

Жоғары мектеп: жоғары оқу орнына дайындау

A-Level сертификат немесе оның халықаралық IB (International Baccalaureate) аналогі – бұл әлі орта мектеп, бірақ университетке түсуге тікелей дайындық. Ол тағы да екі жылға созылады. Осы сатыда оқушылар тағы да өздеріне пән таңдайды, ол оқушыларға жоғары оқу орнына түсетін кезде қажет болады.

Мария Рябова, Hurtwood house жеке мектебінің оқушысы:

Әр сыныпта сен түрлі адамдармен оқитының, үйреншікті емес – әрқайсысы әр түрлі пәнді таңдайды, сондықтан біздегі осы «сынып» деген түсінік, мектеп ішінде ары-бері көшіп жүретін өзіңнің кішігірім тобың Англияда жоқ. Сен өзіңмен өзіңсің, сен жалғыз өмір сүресің, нақ оқуға қатысты сен өзінді өзің қадағалайсың. Сонымен бірге, Ресейге қарағанда бұл жерде оқытушылар мен оқушылар арасындағы қарым-қатынаста барынша татулық бар, сен ешкімге еш нәрсе қарыз емессің, тек өзіңе ғана.

Мектепте мансабыңды (careers department) анықтауға көмектесетін бөлім бар. Әрбір оқушыға жеке тәлімгер тағайындайды, тәлімгермен өзіңнің болашағың туралы сөз ете аласың, ол саған жоғары оқу орнын таңдауға көмектеседі.

Пәндерді еркін таңдау және мектептердің өз оқушыларының жетістігіне мүдделі болуы сабақтан қалуды болдырмайды – бұл тіптен еш керегі жоқ

нәрсе, өйткені саған нені оқу керектігін сен өзің шештің. Сабақтар үнемі пікірталастар, талқылаулар мен жауап іздеу түрінде өтеді.

Мария Рябова, Hurtwood house жеке мектебінің оқушысы:

Әдебиет бізде әрқашан да poem of the day-дан басталатын – менің мұғалімімде түрлі поэмалары бар кітап бар болатын, ол бізге әр күні әр түрлісін жаңасын оқып беретін, сосын біз оны бүкіл сынып болып бес минуттай талқылайтынбыз. Бұл, әрине, ешқандай бағдарламада жазылмаған, жай ғана осындай кішігірім кірістіру, оқытушының еркіндігі. Содан кейін біз, тәртіп бойынша, бағдарламадағы нәрселерді талдайтынбыз, кейде дауыстап рөлге бөліп оқитынбыз, кейде біреуіміз ғана оқитынбыз. Ешқашан ешнәрсені жасауға мәжбүрлемейтін, алайда жеке сұрақтар, әрине, қойылатын. Жалпы, бүкіл сынып жағымды достық пікірталасқа құрылатын, бұл оқушылардың ерікті түрде қатысуына жағдай туғызатын.

3-4 пән, өте сирек жағдайда 5 пән таңдауға болады, оқу аяқталатын кезде олар бойынша емтихан тапсырады, ал университетке түскен кезде баға айрықша өлшеммен қойылады. Әрбір жоғары оқу орнының өз талаптары бар, ол талаптармен алдын-ала танысып алған дұрыс, ондай кезде тағы да careers department көмектеседі.

Ұлыбританияда бағалау жүйесі 100 баллдық:

A бағасы — 100-70 балл

B бағасы — 60-69 балл

C бағасы — 50-59 балл

D бағасы — 40-49 балл

E бағасы — 39 балл және одан да төмен

Бағалардың өте нақты өлшемдері бар, сондықтан финалдық баға алу үшін емтиханда қанша балл алу қажет екендігін алдын-ала санап алуға болады: ол барлық емтихандық баллдардан құралады, сонымен бірге әрбір пәннен жылына ең аз дегенде бір емтихан тапсырасың. Оқу кезінде емтихандарды, тек ең соңғысынан басқасын, әрқашан да қайта тапсыруға болады. Барлық оқу орындары дерлік A-level және IB бағаларын қабылдайды

және әңгімелесу жүргізеді – бұл сертификаттармен жекелеген оқуға түсу емтихандарын тапсыру қажет емес.

Оңтүстік Корея

Оңтүстік Кореяда жақсы білім алу кез-келген корейліктің мансабының қалыптасуында шешуші болып табылады, сондықтан ең жоғары басымдығы міндетті түрде түсетін беделді оқу орнына беріледі, ал түсу емтихандарын тапсыру үрдісі айтарлықтай қиын сипатта болуы мүмкін. Корей мемлекеттік әкімшілік органдары нақты бүкіл білім беру процесін ерте жастан бастап баланың және оның соңғы жылы жоғары сыныптарда бақылайды. Ең көп артықшылық математика, корей және ағылшын тілдері, нақты ғылымдар және қоғам туралы ғылымдарға бойынша беріледі. Дене шынықтыру маңызды емес, оған аз көңіл бөлінеді, өйткені ол білім беру пәні емес деп саналады, оның салдары ретінде көптеген мектептерде тиісті спорттық құрал-саймандар жоқ. Оңтүстік Корея барлық білім беру мекемелерінде, бастауыш мектеп жоғары оқу орындарында жоғары жылдамдықты Интернетке қол жеткізуді қамтамасыз еткен алғашқы ел.

Оқу жылы екі семестрге бөлінген. Бірінші наурыз айында басталады шілдеде аяқталады; екіншісі тамыз айының соңында басталып, ақпан айының ортасында аяқталады. Жазғы демалыс шілдеден тамыз айының соңына дейін, сондай-ақ кейінгісі қысқысы — ерте желтоқсанның ортасынан бастап, сондай-ақ, бұдан басқа, ақпанның аяғына дейін созылады, бұдан басқа қысқа демалыс бар. Оқу бағдарламасы қатаң жүйеленбеген және әр түрлі оқу орындарында өзгеше болуы мүмкін.

Оңтүстік Кореяда білім беру меңгеру мәселелерімен білім және персоналды басқару Министрлігі айналысады, оның бұрынғы атауы жай ғана "білім министрлігі" болғае. 2001 жылы Ким Дэ Чжун әкімшілігі азаматтардың сапалы білім беру және адам тұтастай алғанда дамуына жоғары басымдық берді, нәтижесінде бұрынғы министрліктің өкілеттіктері кеңейтілді, және ол адамның дамуы сияқты барлық мәселелерімен айналысатын болды, білім және персоналды даму министрі вице-премьер-министр атағына дейін көтерілді.

Барлық басқа да министрлер сияқты, білім және персоналды басқару министрі жеткілікті қысқа мерзімге (бір жылдан астам), оны президент білім беру немесе сол басқа саласына байланысты кандидаттар қатарынан тағайындалады.

Балабақшасы

Корей балабақшалары жалпы білім беру әкімшілік бағдарламасының бір бөлігі емес, ата-аналар өз балаларын өздерінің жеке мекемелерге береді. Олардың көпшілігінде сабақ корей, көптеген сыныптарда ағылшын тілі бар, ал кейбірі негізгі тіл мүлдем ағылшын тілінде жүргізіледі.

Балабақшаларға үш жастан бес жасқа дейін дейінгі балалар беріледі. Балалардың көпшілігі "мектепке дейінгі" дайындауды алмауы мүмкін, бірақ жай ғана басқа балалармен бірге балабақшаға баруы мүмкін, бұл ретте, жас айырмасы үш жасқа дейін жетуі мүмкін. Әдетте, бастауыш мектепке алты жасқа дейінгі балалар барады.

80-ші жылдары балабақшалар мен мектепке дейінгі мекемелерге қабылдау деңгейінде үлкен толқыныс орын алды: 1980-ші жылдары 901 осындай орнында 66 434 бала, ал енді 1987 жылы 397 020 бала 7 792 орындарында қабылданылды. Сол кезеңде тәрбиешілер мен мектепке дейінгі білім беру мұғалімдер саны өсті: 3 339-ден 11 920-ге өсті, басым көпшілігі оның ішінде 92 пайызы — әйелдер. Бұл бірқатар себептермен түсіндіріледі:

Білім беру министрлігі тарапынан ынталандыру және жәрдемдесу;

Еңбек нарығына шығатын әйелдердің санының өсуі;

Нуклеарлық отбасылардың санының өсуі, яғни үлкен ата-аналардың болуынан олардың балаларын қарауға қарауға уақытының болмауы;

Бұл балабақшалар кейіннен оқуды жеңілдетуі мүмкін екенін түсіну.

Сондай-ақ, маңызды фактор, әсерлі бітіру рәсімдері, сондай-ақ балабақша бітіргені туралы құрмет грамоталары мен дипломдары, олар белгілі бір дәрежеде өз балалары үшін ата-ананың мақтаныш сезімін тудырады.

Бастауыш мектебі

Бастауыш мектепке 7-ден 13 ("батыстық" 6 және 12 жылға сәйкес) дейінгі балалар барады, оның ұзақтығы, осылайша, 6 жылды құрайды. "Оқытылатын пәндер тізіміне кіреді (бірақ түгел соңына дейін қамтымайды):

корей тілі

математика

нақты ғылым

қоғам туралы ғылым

тілдер

бейнелеу өнері

музыка

Әдетте, барлық осы пәндерді бір адам сынып жетекшісі жүргізеді, дегенмен кейбір арнайы пәндерді басқа педагогтар (мысалы, денешынықтыру немесе шет тілі) жүргізеді.

Білім беру жүйесінің бастауыштан жоғары мектепке дейінгі жылжыту сатылары түрлі емтихандар тапсыру нәтижелері бойынша анықталмайды, тек оқушы жасы бойынша анықталады.

XX ғасырдың 80-шы жылдардың соңына дейін ағылшын тілі, әдетте, орта мектептен бастаған оқытылатын, алайда қазір оны үшінші сыныпта бастауыш мектепте оқи бастайды. Корей тілі ағылшын тілінен грамматика бойынша біршам ерекшеленеді, сондықтан ағылшын тілін игеру үлкен еңбекпен жүреді, бірақ салыстырмалы түрде шағын табыстарымен. Көптеген ата-аналар өз балаларын *хагвонами* (кор. 학원) деп аталатын қосымша оқуға және жеке оқу орындарына жіберуге тырысады. Елдің барлық мектептерінде, олар үшін ағылшын тілі ана тілі болып табылатын шетелдіктерді оқытуға тарта бастады.

Қоғамдық бастауыш мектептен басқа, Кореяда бірқатар жеке меншік мектептер бар. Оқу бағдарламасы осындай мектептерде мемлекеттік жүйеге артық-кем сәйкес келеді, алайда, ол аса жоғары деңгейде ұсынылады, аз оқушы саны мұғалімдердің көбірек саны ұсынылады, қосымша пәндер

енгізіледі және жоғары білім беру стандарттары белгіленеді. Алайда, олардың оқыту құны өте жоғары.

Мектептік білім беру. Корей мектептеріндегі білім орта және жоғары (тиісінше орта және жоғары мектептер) деп бөлінеді.

Статистика бойынша, 1987 жылы шамамен орта және жоғары мектептерде

4 895 354 оқушы және 150 873 мұғалім болған. Мұғалімдерден шамамен 69 %-ы ер адамдар. Мектептегі білім беру жалпы популяциялық үрдістердің өзгеруін аңғартты — 1979 жылы 3 959 975 оқушы алған. 1987 жылы, жоғары білім алудың сөзсіз маңыздылығын ескере отырып, оқушылардың көпшілігі жоғары білім алуға тырысты: 1 397 359 оқушы (жалпы санының 60%) жоғары оқу орындарына түсті, кәсіптік училищеде оқыған 840 265 оқушыларымен салыстырғанда. Соңғылары бірнеше салаларда мамандандырылуы мүмкін:

жер шаруашылығына кіріспе

балық аулау

коммерция

сауда

кеме қатынасы

инженерлік іс

сондай-ақ әр түрлі өнер түрлері.

Орта мектепке түсу емтихандары таратылды (1968). 1980 жылдардың соңына дейін оқушылар түсу емтиханын тапсыру әлі де қажет (яғни, басқа кандидаттармен бәсекелестік), және келіп түскен нәтижесі не кездейсоқ, не тұрғылықты жері бойынша қатысты анықталатын сол немесе басқа оқу орындары бар. Бұрын дәрежесі білім алушылардың деңгейі бойынша анықталатын мектептер мемлекет тарапынан қолдау алу мен кедей оқушы санына бөліну үшін алынып тасталды. Дегенмен, бұл реформа мектептерді теңестірмеді. Сеулде түсу емтихандары жақсы тапсырған оқушылар аса беделді мектептерге тұратын ауданына байланбай түсуге жіберілді, ал қалғандары дәл осы "өз" мектебіне түсті. Реформа барысында қоғамдық

мектептерде тең түрде қолданылса және жеке меншік мектептерге түсу үшін олар Білім және ғылым Министрлігімен қатаң бақыланып отырған.

АҚШ-тан айырмашылығы, сынып нөмірі бірте-бірте артпайды (1-ден 12-ге дейін), әдетте, Оңтүстік Кореяда сынып нөмірі әрбір бастайтын кезеңіндегі бастауыш, орта және жоғары мектебіне байланысты саналады. Олардың арасында айырмашылық көрсету үшін, сынып нөмірі, әдетте, білім беру сатысы деңгейімен бірге көрсетіледі.

Орта мектебі

Корей орта мектебінің 3 сыныбы бар. Оқушылардың көпшілігі, оған 12 жасында түседі және 15 жасында бітіреді. Бастауышпен салыстырғанда, Оңтүстік Корея орта мектепте өз оқушыларына әлдеқайда жоғары талаптар қояды. Әрқашан дерлік киім үлгісі, шаш үлгісі, және басқа да көптеген аспектілері қатаң регламенттеледі. Және бастауыш мектептегі сияқты оқушылар күннің басым бөлігін бір сыныпта өз сыныптастарымен өткізеді, бірақ әр пәннің өзінің ұстазы бар. Мұғалімдер сыныптан сыныпқа ауысады және тек сабақта арнайы құралдар қолданылатын олардың кейбіреулеріне ғана, өз аудиториясына, оқушылар өздері барады. Сынып жетекшілері (담임선생님, *тамим сонсэнним*) олардың американдық әріптестеріне қарағанда өте маңызды рөл атқарады оқушы бар айтарлықтай үлкен беделі қарағанда.

Оқушылардың орта мектептің алты сабақтан, олар, әдетте, алдында бір ерекше блокпен таңертең уақыттан, сондай-ақ жетінші сабақ, ерекше әрбір мамандыққа арналған.

ЖОО-ға қарағанда оқу жоспары, бір орта мектептен, басқасына қатты ауытқып отырады. Ядро оқу бағдарламасы қалыптастырылады:

математикадан

корей және ағылшын тілдерін меңгерген

сондай-ақ, бірқатар нақты ғылымдар.

"Қосымша" пәндер мыналарды қамтиды:

түрлі өнер

дене шынықтыру

тарих

ханча (қытай иероглификасы)

этика

үй шаруашылығын жүргізу, экономика

компьютерлік сауаттылық сабақтар.

Оқылатын пәндер саны және пәндер өздері әр жылға қзгеріп отырады.

Сабақтың ұзақтығы — 45 минут. Тікелей басталғанға дейін бірінші сабақ оқушылардың бар иелігінде шамамен 30 минут қалауы бойынша өзін-өзі зерттеу курсы үшін, бағдарламаларды қарап шығу, таратылатын арнайы білім беру арнасы (Educational Broadcast System, EBS) немесе жеке немесе сыныптық істер жүргізу үшін пайдаланылуы мүмкін. 2008 жылы оқушылар, дүйсенбі мен жұма аралығында толық жұмыс күнінде кліп жүрді, сондай-ақ, әр айдың бірінші, үшінші және бесінші сенбі күндері жарты күнге келіп жүрді. Сенбі күні оқушылар қосымша қызметпен қандай да бір үйірмелермен айналысады.

1960-шы жылдардың соңында үкімет орта мектепті толтыра отырып түсу емтихандарының тәжірибесін тоқтатты, оның орнына орта мектепке кездейсоқ түсетін оқушылар сол ауданнан жүйесімен ауыстырды. Бұл барлық мектептерде оқушылардың деңгейін орталандыру үшін жасалды, алайда, бай және кедей аудандар арасындағы айырмашылық сақталды. Осы уақытқа дейін көптеген мектептер тек бір жынысты оқушылар үшін ашылып келді, бірақ соңғы уақытта жаңа орта мектептер екі жыныстың балаларын да қабылдайды, бұрынғы мектептер де араласқа айналып келеді.

Бастауыш сыныптың оқушылары олардың оқу үлгеріміне сыныптан сыныпқа қарамастан көшеді, соның салдарынан бір пән бір сыныпта зерттелуі мүлдем болуы мүмкін әртүрлі даярлық деңгейі бойынша ашық сабақтар өткізіледі. Орта мектептің соңғы жылында бағалау кәсіби техникалық мансап емес бірінші кезекте ғылыми мансап қуатын оқушылар үшін өте маңызды рөл

атқарады, өйткені олар оқушының сол немесе өзге ЖОО-ға түсу мүмкіндігіне әсер етеді. Белгілі бір пәндер үшін бірнеше стандартты емтихан нысандары бар, ал оқытушылар "ғылыми" пәндерді оқытуда ұсынылған оқу құралдарын ұстануға міндетті, бірақ, әдетте, орта мектеп мұғалімдері жоғары оқу орындарының оқытушыларының оқыту қарағанда, курсының бағдарламасына және әдісіне қатысты өкілеттіктерге ие үлкен.

Көптеген мектеп оқушылары сабақтан кейін сондай-ақ, қосымша курстарға барады ("хагвон"), не жеке репетиторлармен оқытылады. Ерекше назар ағылшын және математикаға аударылады. Кейбір "хагвондар" тек бір пәнге, ал басқалары — екінші раундқа айналатын барлық негізгі пәндерге, мектептегі бірінші (ресми) сабақ аяқталғаннан кейін бірден, жиі, оқушыға тіпті одан да көп жүктемемен маманданған. Бұдан басқа, кейбір оқушылар жауынгерлік өнер немесе музыкалық мектепке үйірмелеге қатысады, үйге кешқұрым қайтады.

Жоғары мектебі

Жоғары мектептің бірінші сыныбына 17 жасында түседі және кейін үшінші сыныпты 19 жасында аяқтайды. Мектептер тиісті мүдделеріне немесе басқа да студенттің оның мансаптық жолымен ұқсас мамандандырылған бөлімшеге бөлінуі мүмкін. Мысалы, "ғылыми" жоғары мектеп (Science high school), шет тілдерін зерттеу және өнертану мектептері бар. Олар үшін түсу емтиханын тапсыру талабы жеткілікті күрделі. Жоғары мектептер, сондай-ақ қоғамдық (көпшілік) және жеке болуы мүмкін. Мұндай мектептер, қандай да бір мамандық бермесе де, жай ғана өз оқушыларын колледжге түсу үшін дайындайды. Студенттер үшін қандай да бір себептермен емес, технологиялар, ауыл шаруашылығы, немесе қаржы саласына маманданған білім алуға кәсіби колледждер, училищелер бар, онда студенттер мектепті бітіргеннен кейін бірден түсе алады. Жоғары мектеп туралы айтқанда студенттің осындай қарқынды кестесімен "өзін-өзінен білім алу" сессияларынан кеш батқаннан кейін қайтуы қалыпты болып саналады.

Оқу бағдарламасы тәртібі он бір пәннен тұратын бағдарлама көбінесе оқушы үшін ауыр танылады, сондықтан кейбір студенттер өз академиялық білімін жетілдіру үшін "хагвон" (학원, 學院) деп аталатын, жеке меншік академияларға түсуді артық көреді. Негізгі пәндер тізбесіне корей және ағылшын тілдері, математика, сондай-ақ түрлі қоғамдық және жаратылыстану ғылымдары кіреді. Бұнда ескеру маңызды, бұл нақты пәндер мен олардың оқыту деңгейінің мектептен мектепке мамандануына байланысты осындай оқу орындары әр түрлі болуы.

Сұрақтар мен тапсырмалар

1. Финляндия мемлекетінің бастауыш білім беру жүйесің Озбекстанның білім беру жүйесімен ұқсас жақтары қандай?
2. Senior School мектептері қайсы жастағы балаларға қандай білімдер береді?
3. Білім беру жүйесі ең дамыған мемлекеттердің бастауыш білім беру жүйесі.

12-Тақырып: Сингапурдың білім беру жүйесінің тиімді жақтары

Жоспар:

1. Сингапур мемлекетінің қысқа тарихы
2. Сингапурдың білім беру жүйесі

Кіліт сөздер: Мұғалім, заманауи, реформа, әдіс, педагогика, инновация, экономика,

Сингапур – халықаралық экономикалық аренада өткен ғасырдың соңғы он жылдығында пайда болды. Оған дейін бұл ел «дамушы», «үшінші әлем елдері» қатарында еді. Соған қарамай бар-жоғы ширек ғасыр ішінде Жер планетасындағы технологиясы мен әлеуметтік жағдайы жоғары деңгейлі елдердің арасынан бір-ақ шықты. Ал белгілі бір салада ғалым боламын, сапалы

білім аламын деген талапты студенттің «Меккесіне» айналды. Азияның оңтүстік-шығысында орналасқан 63 аралдың жиынтығы болып есептелінетін елдің жетістігінің сырына үңілейік. Бұл материал «Не үшін Сингапур мектептері әлемде үздіктер қатарында?»,- деген сұраққа жауап береді.

Сингапурдың білім беру жүйесінің тиімді жақтары.

XX ғасырдың соңғы онжылдығында әлемдік экономика мен білім беру саласында ерекше көзге түскен елдердің бірі — Сингапур болды. Бұрын дамушы елдердің қатарына кіретін бұл мемлекет, қысқа уақыт ішінде өз білім беру жүйесінің арқасында жаһандық аренада жоғары деңгейге көтерілді. Сингапурдың білім беру жүйесі тек өңірде ғана емес, бүкіл әлемде үлгі ретінде қарастырылады. Бұл еңбек Сингапур мемлекетінің тарихы мен білім беру жүйесінің құрылымын, педагогикалық әдістерін, инновацияларын және экономикалық дамуға қосқан үлесін жан-жақты талдауды мақсат етеді.

1. Сингапур мемлекетінің қысқа тарихы

Сингапур — Оңтүстік-Шығыс Азиядағы 63 аралдан тұратын шағын мемлекет. XIX ғасырда бұл аймақ Азия мен Еуропадан келген қарақшылардың жиі шабуылына ұшыраған, сондықтан жергілікті халықтың дамуы тежелген. 1819 жылы ағылшындардың келуімен Сингапур стратегиялық порт қаласына айналды. Бұл кезеңнен бастап елдің даму бағыты өзгеріп, ғылым мен білімге ерекше мән беріле бастады.

1965 жылы тәуелсіздігін алғаннан кейін Сингапур басшылығы елдің табиғи ресурстары шектеулі екенін ескере отырып, экономиканы дамыту үшін білім мен технологияны басты бағыт ретінде таңдады. Мұндай таңдау елдің әлеуметтік және экономикалық дамуын жеделдетіп, білім беру жүйесінің құрылуына негіз болды. Қазіргі кезде Сингапур әлемдегі ең дамыған және білім деңгейі жоғары мемлекеттердің бірі ретінде танылды.

2. Сингапурдың білім беру жүйесі

Сингапурдың білім беру жүйесі баланың үш жасынан бастап білім алуына негізделеді, бұл талап мемлекет Конституциясында бекітілген. Бастауыш сыныпта оқушылар ана тілі, ағылшын тілі және математикадан

сабақ алады. Үшінші сыныптан бастап жаратылыстану ғылымдары да енгізіледі, ал музыкалық және шығармашылық пәндер бала дамуын толықтыру мақсатында ерте кезеңнен бері оқытылады.

Орта мектепте оқушылардың қабілеттері мен білім деңгейіне қарай төрт бағытқа бөлінеді:

Міндетті бағдарлама

Экспресс бағдарлама

Академиялық бағдарлама

Техникалық бағдарлама

Бұл бағыттау жүйесі әр оқушының жеке ерекшелігі мен даму мүмкіндігін ескеріп, оған лайық білім алу жолын ұсынады.

Білім алу тегін болғанымен, ата-аналардан кішкене көлемде шығындар үшін төлем алынуы мүмкін. Бұл жүйе оқушылардың білімге тең қол жеткізуін қамтамасыз етеді.

3. Мұғалімдердің рөлі мен даярлау жүйесі

Сингапурда мұғалім болу — құрметті әрі жауапты қызмет. Мұғалімдерді іріктеу өте қатаң сынақтардан тұрады және арнайы комиссия арқылы жүргізіледі. Мұғалімдердің жалақылары жоғары, бұл олардың мәртебесін арттырады және кәсіби дамуына ынталандырады.

Аптасына мұғалімдер тек бір сабақ өткізеді, сондықтан әр дәрісіне мұқият дайындалып, оқушыларға терең білім бере алады. Мұғалімнің басты мақсаты — оқушылардың өз бетінше ойлауын, шешім қабылдауын дамыту. Мектептерде педагогикалық этика мен кәсіби стандарттар қатаң сақталады.

4. Педагогикалық әдістер мен оқу бағдарламалары

Сингапурда математика пәні ерекше маңызға ие. Егер сыныптағы бір оқушы тақырыпты толық түсінбесе, мұғалім сабақтың келесі бөліміне көшпейді, яғни тақырып толық меңгерілгенше қайталанатын. Бұл әдіс оқушылардың білім деңгейін жоғарылатуға бағытталған.

Тілдерді оқыту жүйесі де жоғары деңгейде ұйымдастырылған: оқушылар ана тілін және ағылшын тілін қатар меңгереді. Сонымен бірге

музыкалық және шығармашылық пәндер оқушылардың жалпы дамуын қамтамасыз етеді.

5. Инновация мен білім беру реформалары

Сингапур білім беру жүйесі үздіксіз реформаланатын әрі инновацияларға ашық жүйе болып табылады. 1990 жылы негізі қаланған қазіргі білім беру жүйесі 20 жылдың ішінде айтарлықтай жетістіктерге қол жеткізді. Бұл реформалар негізінен оқушылардың шығармашылық қабілетін дамытуға, сыни ойлау және проблемаларды шешу дағдыларын жетілдіруге бағытталған.

Қазіргі кезде Сингапур мектептерінде электронды оқыту құралдары кеңінен қолданылады: интерактивті тақталар, білім беру платформалары және цифрлық ресурстар. Мұғалімдер мен оқушылар үшін арнайы онлайн жүйелер жұмыс істейді, онда сабақ материалдары, тапсырмалар және тестілеу нәтижелері электронды түрде сақталады және талданады.

Сонымен қатар, педагогикалық зерттеулер мен тәжірибелер үнемі жүргізіліп, ең тиімді әдістер анықталып, жүйеге енгізіледі. Бұл процесс «оқытуға оқыту» деген қағиданы дамытып, мұғалімдердің кәсіби деңгейін үнемі арттырады.

6. Сингапур білім беру жүйесінің экономикалық тиімділігі

Сингапурдың экономикалық дамуы оның білім беру жүйесінің тиімділігін дәлелдейді. Табиғи ресурстары жоқ шағын мемлекет ретінде ел билігі экономиканың инновациялық секторына басымдық берді. Бұл бағыттағы кадрларды дайындау негізінен білім беру саласына тікелей байланысты.

Мысалы, электроника өндірісі, қаржы қызметтері, кеме жасау салалары сапалы білім мен білікті мамандарға тәуелді. Сингапур университеттері мен зерттеу орталықтары осы салаларда кадрлар даярлап қана қоймай, ғылым мен техниканың жаңа жетістіктерін дамытады.

Экономика мен білімнің тығыз байланысы елдің ұзақ мерзімді даму стратегиясында басым орын алады. Жастарға сапалы білім беру арқылы мемлекеттің жаһандық бәсекеге қабілеттілігі арттырылады.

7. Халықаралық танылуы мен тәжірибесі

PISA (Programme for International Student Assessment) — оқушылардың білім деңгейін халықаралық саралайтын ұйым — Сингапурдың білім беру жүйесін XXI ғасырдағы ең тиімді әрі сапалы жүйе ретінде таныды. Бұл зерттеу сингапурлық оқушылардың математикалық, ғылыми және тілдік пәндер бойынша әлемдік рейтингте ең жоғары орындарды иеленгенін көрсетеді.

Сингапур білім беру жүйесі әлемнің көптеген елдеріне үлгі болып табылады. Көптеген мемлекеттер осы елдің тәжірибесін зерттеп, өз білім беру саясатын жетілдіруде. Сондай-ақ, Сингапур халықаралық студенттер мен педагогтарды тартады, бұл елдің білім саласындағы жаһандық беделінің айғағы.

8. Қиындықтар мен болашақ бағыттар

Әрине, Сингапур білім жүйесі мінсіз емес. Қазіргі кезде әлеуметтік теңсіздік мәселесі және білім алу мүмкіндіктерінің теңгерімсіздігі кейбір әлеуметтік топтар арасында бар. Сонымен қатар, технологияның қарқынды дамуы педагогикалық үрдістерді қайта қарастыруды талап етеді.

Болашақта Сингапур білім жүйесі білім алушылардың жан-жақты дамуына бағытталған мультидисциплинарлы тәсілдерді одан әрі дамытуға, цифрлық технологияларды кеңінен енгізуге және педагогтардың кәсіби біліктілігін арттыруға көңіл бөлмек.

Сингапурдың білім беру жүйесі — елдің экономикалық және әлеуметтік дамуына негіз болған стратегиялық құрал. Бұл жүйе білімнің сапасы мен қолжетімділігін қамтамасыз етумен қатар, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған. Мұғалімдердің кәсіби деңгейі мен педагогикалық әдістердің инновациясы елдің жаһандық бәсекеге қабілеттілігін арттырады. Басқа елдер үшін Сингапурдың білім беру тәжірибесі — үлгі және шабыт көзі.

Сұрақтар мен тапсырмалар

1. Сингапурдағы білім беру жүйесінің ұтымды жақтары?
2. Сингапурдағы білім беру жүйесі неше басқышта алып барылады?
3. Халықаралық бағалау жүйесінде Сингапур мемлекетінің орны қандай?

13-Тақырып:Бастауыш сынып оқушыларын кәсіптік бағдарлаудағы бастапқы педагогикалық процестер

Жоспар:

1. Бастауыш сынып мұғалімдердің кәсіптік қабілеттері
2. Бастауыш сынып оқушыларының кәсіптік процесі

Кіліт сөздер: Педагогикалық процестер, мұғалім, сабақ, дағды, тәрбие, кәсіптік.

Болашақ мұғалімдердің өзіндік кәсіби шеберлігі бар кәсіби дағдыларын дамыту керек. Өйткені сабақ барысында мұғалім сабаққа дайындықпен келе ме, әлде басқаша жағдайларда да жағдайдан шығуға батыл болуы керек.

Болашақ мұғалімдерде кәсіби дағдылардың болуы, олармен бірге сабақ алу тиімділігін арттырады.

Мысалы, педагог-психологтар ұсынған мамандық қабілеттердің түрлері бар. Ұлы психолог С.И.Рубинштейн атап өткендей, педагогикалық процесс мұғалім-тәрбиешінің іс-әрекеті ретінде дамиды педагогтың оқушы ретіндегі белсенділігіне әсер ететін баланың тұлғасын қалыптастырады жетекшілік ете ме, әлде, керісінше, оның қажеттілігін сезінбейтініне байланысты. Бала тұлғаны дамытуда мұғалімнің рөлі өте маңызды, өйткені ол – тәрбие және оқу-тәрбие процесінің ұйымдастырушысы қызметін атқарады. Қазіргі жағдайда мұғалімнің ұйымдастырушылық қабілетіне жоғары талап қойылады.

Зерттеуші А.Л.Щербаковтың пікірінше, педагогикалық іс-әрекет – мұғалім алдына күрделі талаптарды қоятын күрделі психологиялық әрекет. Ол мұғалім тұлға 6 кәсіби құрамдас бөліктен тұратынын айтады:

- 1) жоғары деңгейдегі білім мен мәдениет;
- 2) бағытты айқын көрсету;
- 3) жоғары адамгершілік қасиеттердің болуы;
- 4) жоғары белсенділік пен тұрақты тәуелсіздік;
- 5) қатаң және тегіс мінезді;
- 6) педагогикалық шеберлік;

Осы кәсіби бөліктерден педагогтың жан-жақты екенін байқауға болады мінсіз болуы керек. Яғни, жоғарыда айтылғандай, білімсіз мұғалім болмауы керек, қандай жағдайда да мұғалім өз білімі мен мәдениетіне тәуелді.

Сонымен қатар, педагогтың сүйенетін мұқият ойластырылған жоспары бар алдына нақты мақсат қойып, іс-әрекетін соған бағыттауы керек. Және,әрине, бұл ұстаз үшін маңызды қасиеттердің бірі мәдениеті мен мінез-құлық сипаты. Болашақ мұғалім тәрбиесі салада кәсіби шеберлігін көрсете бастаған күннен бастап мінез ерекшелігі, оқушыға мінез-құлық мәдениеті қалдыру керек. Себебі оқушының психологиясын ескере отырып олардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, ата-аналарымен бір-бірімен танысу, олардың арасында қарым-қатынас мәдениетін орнату қажет мамандықтың тағы бір маңызды бөлігі, әрине, педагогикалық қабілеттерге ие болу. Педагог ғалым И.П. Подласи – педагогикалық қабілетінің құрылымын былайша анықтады:

1) ұйымдастыру – үйренушілерді, олардың іс-әрекеттерін біріктіру жоспарлау, топтық жұмысқа тарту, қорытынды жасау;

2) перцептивті – оқушылардың ішкі дүниесіне әсер ету, олардың эмоционалдық жағдайын бейтарап бағалау.

3) диагностикалық – оқу материалын таңдай білу оқушылар білуі үшін түсінікті, анық, бейнелі, сенімді түсіндіре білу қызығушылықтары мен зерделіктерін, оқу белсенділігін дамытуға баулу сыни тұрғыдан ойлау мен шығармашылық қабілеттерін арттыру және дамыту.

4) коммуникативті – білім алушылармен және ұжыммен педагогикалық мақсатқа бағытталған көзқарасты орнату қабілеті.

5) оқушыларға суггестивті (предложение – сендіру) эмоционалды әсер ету көрсету

6) зерттеудің педагогикалық процесі, жағдайларды түсіну және объективті бағалау қабілеті

7) ғылыми білімге қатысты таңдап алынған мамандықтың көрсетілген көлемі ғылыми білімді меңгеру қабілеті.

8) гностикалық – объект, процесс және өз қызметінің нәтижелеріне негізделген зерттеулер мен алынған нәтижелер негізінде түзете білу.

Ғалымдар ұсынған осы дағдыларды түзету мүмкіндігі педагог іс-әрекетінің дұрыс қалыптасуы оларды оқыту үрдісіне байланысты операцияны қажет етеді.

Бастауыш сынып оқушыларында мамандық туралы түсініктерін қалыптастыру, жас ерекшелігі ұрпақтың, ата-ананың, көршінің және мемлекеттің кәсібіне немесе кәсібіне көңіл бөлу маңызды мәселе болып табылады.

Атап айтқанда, Халық білім беру министрлігінің 2022 жылғы 10 қазандағы № 153 бұйрығы кәсіптік бағдар берудің бірқатар жаңа тұжырымдамалары бекітілді.

Елбасының көптеген реформаларды ілгерілету және білім беруді дамыту туралы шешімі және заңдар қабылдануда. Бұл шешімдер іс жүзінде бір ниетпен қабылданады қолданылуда. Солардың ішінде жоғарыда аталғандар жастарды кәсіпке бағыттау бұйрықтар мен жаңа тұжырымдамалар жүзеге асырылуда. Өзбекстанның барлық облыстары аудандарда кәсіптік-техникалық училищелер ашылды.

Бастауыш сынып оқушыларын мамандыққа баулуда ата-аналар мен мектеп мұғалімдері олар бірлесіп жұмыс істеуі керек. 1-4 сынып оқушыларындағы кәсіптік түсініктер

қызығушылықтарын, болашақта жас ұрпақтың әлеуетін қалыптастыру және қадағалау мамандық таңдауға жол ашады.2. Бастауыш сынып оқушыларының кәсіптік процесі Кәсіптік бағдар беру – сатылы процесс

кезең, мектеп жасына дейінгі балалардың мінез-құлқы және барлық мамандықтар өлең, әңгіме, ғибратты мәтіндерді оқу арқылы түрлі мамандыққа деген қызығушылықтарын арттыру немесе айту. Ертегі кейіпкерлерінің өнегелі өмірі олардың кәсібі мен өнеріне негізделген. Мысал ретінде кешірімшіл батырларды көрсетіңіз.

Ояну – үйдегі ата-ананың, мектепке дейінгі білім беру мекемелеріндегі тәрбиешілердің міндеті орны ерекше. Бұл жағдайда ата-аналар балаға өз мамандығы туралы үнемі айтып отырады ақпарат беру. Мектепке дейінгі білім беру мекемесінің қызметкері, яғни тәрбиешілер Келесі кезеңде бастауыш сыныптың 1-4 сынып оқушылары мамандыққа бағытталады мақсаттар мен міндеттер ескеріледі. Бұл кезеңдегі бастауыш сынып мұғалімдері оған үлкен жауапкершілік жүктеледі. Осыған байланысты студенттердің мамандыққа деген қызығушылықтары қалыптасуы, қандай мамандықты немесе мамандықты мақсат етіп отырғаны, бойындағы дарындылығы тәжірибеде қандай жоспарлы жұмысты қолдану керек және осыған байланысты бірқатар мәселелер.

Біз проблемалар мен олардың өзектілігін шешу жолдарына тоқталамыз. Бастауыш сынып оқушыларды кәсіпке баулуда кәсіп пен қолөнер туралы ауызша ақпарат қана беріп қана қоймай, қызығушылықтарын анықтау және дамыту қажет. Ең алдымен, бұл отбасы мүшелерінің кәсібі мен кәсібі туралы ақпаратқа ие бола отырып, ең алдымен сол мамандықтар туралы мәлімет беру керек. Білім беру, оқу және ана тілі сауаттылығы оқулықтарындағы тақырыптар да өте түсінікті әрі түсінікті.

Әр сынып оқушыларының жас ерекшеліктеріне байланысты кәсіптер мен кәсіптер туралы тақырыптар қызықты (берілген «Мен кімін» 3-сынып оқулығында:

1. Қандай мамандықтарды білесің?

2. Сіз өскенде қандай мамандық немесе мамандық иесі болғыңыз келеді?

3. Ұлттық қолөнер туралы естідің бе? Мамандықтар туралы не деуге болады

Сізде ақпарат бар ма?

оқушыға сол немесе басқа жоғары адамгершілік қасиеттерді педагогикалық әсер ету процесінде әдістерінің бірі.

Өзбекстан өз тәуелсіздігі мен даму жолында дамып келеді, халықаралық аренада өзіндік орны бар өзінің лайықты орнын табуда. Еліміздің тәуелсіз дамуын қамтамасыз ету қоғамдық-саяси, экономикалық және рухани салаларда терең реформалар жүргізу артып келеді. Бұл реформалардың нәтижесі қоғам мен адам игілігіне бағытталған білім беру жүйесінде дайындалған маман кадрлардың әлеуетіне тікелей байланысты байланысты.

Кәсіптік бағдар беруді жастардың еркін және өз бетінше мамандық таңдауының ғылыми-практикалық жүйесі ретінде қарастыру керек. Ол әр адам үшін жеке сипаттамалары, ал еңбек халық шаруашылығының мүдделері тұрғысынан ресурстармен толық қамтамасыз ету, нарықтық экономика қатынастарының қажеттілігі ескеру керек. Студенттердің тұлғалық қалыптасуының факторы ретіндегі жұмыс білім берудің тиімділігін арттыру үшін мамандық таңдауды мұқият ұйымдастыру үлкен маңызға ие. Әр оқушының алдында өзінің сүйікті мамандығы бар таңдау үшін көптеген нұсқалар бар.

Кез келген мектепте мамандық таңдаудың міндеті мен мазмұны оның айналасына негізделеді өндіріс ерекшеліктері, осы экономикалық аудандағы табиғи жағдайлар халық шаруашылығы мен мәдениеттің даму бағыттарымен айқындалады.

Мектеп өз оқушыларына мамандықтар, еңбектің мәні, сол немесе басқа мамандықтар туралы білім береді студенттерді меншік иелеріне қойылатын талаптар туралы біліммен қаруландыру жеке. Физикалық және психологиялық ерекшеліктерді зерттеңіз және бәрі де солай ерекшеліктеріне сай мамандықтарды таңдауға көмектесу қажет. Кәсіптік бағдар беру жұмыстарын

жүргізу бойынша әдістемелік орталықтардың жұмыс жоспарына енгізу үшін үлгі бағыттар төменде келтірілген: 11 - оқу жылына тиісті өңірдің аумағында кәсіптік бағдар беру жұмысы жөніндегі іс-шаралардың ережесі мен жоспарын жасау және бекіту;

- оқу орындары бойынша және кәсіптік бағдар беру жұмысына жауапты деректер базасын өзектендіру;

- педагог қызметкерлер: мектеп директорларының орынбасарлары, сынып жетекшілері, пән мұғалімдері, педагог-психологтар, кітапханашылар үшін арнайы семинарлар мен тренингтер өткізу;

- облыстың ұйымдары мен кәсіпорындары бойынша мектептердің экскурсияларының кестесін жасау және бекіту;

- оқушылардың өңірдегі және елдегі шолу және көрме іс-шараларына қатысуы бойынша іс-шаралар жоспарын жасау;

- мектепке дейінгі, бастауыш, негізгі орта және жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарында кәсіптік бағдар беру жұмысына жауаптыларды әдістемелік-консультациялық іс-шаралармен қамтамасыз ету;

- үйде балалармен кәсіптік бағдар беру жұмыстарын жүргізу мәселелері бойынша ата-аналар жұртшылығымен сынып сағаттарын өткізу регламентін бекіту; - сынып жетекшілеріне әртүрлі жас топтарындағы білім алушылармен кәсіптік бағдар беру жұмыстарын жоспарлау бойынша ұсыныстар әзірлеу; - пән мұғалімдері мен сынып жетекшілері үшін сабақ циклдерін, білім алушылармен кәсіптік бағдар беру жұмысы бойынша семинарлар ұйымдастыру. Жоспарды әзірлеудің баламасы мұғалімдердің лауазымдық нұсқаулықтарындағы кәсіби бағдарлауға жауапты функцияларды белгілеу болуы мүмкін. Төменде жұмыс бағыттарын бөлу мысалдары келтірілген: Үйлестіру:

- білім алушылардың, ата-аналардың, педагогтардың және мектеп басшыларының кәсіптік бағдарлау қызметін қолдау үшін сұранысқа ие кәсіптер туралы ақпараттың барлық түрлерін жинау, жаңарту және тиімді

тарату (мысалы, жоғары сыныптарда бейіндік пәнді таңдау жоспарын жасау кезінде);

- ата-аналармен, тәрбиешілермен, функционалдық және пәндік топтармен, мектеп басшыларымен, басқа мектеп қызметкерлерімен және сыртқы серіктестермен, бизнес және өнеркәсіп секторларындағы жұмыс берушілермен, қосымша білім беру мекемелерімен (мысалы, қолданбалы оқыту курстарын ұсынатын институттармен және т. б.) байланыс орнату /берік серіктестік орнату; - ерекше білім беру қажеттіліктері бар білім алушыларға және қоғамдық ұйымдарға кәсіптік бағдарлау қызметтерін бағдарламаларын жоспарлау және ұсыну бойынша кәсіптік курстар құру. 12 Кеңес беру:

- білім алушыларға жеке және топтық кеңес беру, олардың проблемалары мен мансаптық қажеттіліктерін анықтау, сондай-ақ оларды жеке жоспарлар мен мансаптық мақсаттарды іздеуге, дамытуға және қайта қарауға үйрету;

- білім алушыларға мансаппен байланысты тәжірибелерімен кеңес беру және олардың жұмысқа деген көзқарасын /рефлексивті ойлау дағдыларын дамыту. Білім: - кәсіптік бағдар беру саласында білім беруді іске асыру стратегияларын әзірлеу;

- мектеп бағдарламасына мансапты жоспарлау саласындағы білім беру элементтерін енгізу;

- білім алушылар үшін кешенді, өзекті және уақтылы кәсіптік бағдарлау бағдарламаларын жоспарлау;

- кәсіптік бағдар беру бойынша білімге жауапты педагогтер үшін біліктілікті арттыру жөніндегі іс-шараларды ұйымдастыру;

- оқу бағдарламаларының және жалпы оқу-тәрбие процесінің кәсіби бағытын қамтамасыз ету, осы жұмысқа педагогикалық ұжымдардың, ата-аналар қауымының, тиісті ұйымдар мен мекемелердің мамандарының қатысуы;

- жүйелі білікті және кешенді кәсіптік бағдар беру жұмыстарын жүргізуде әдістемелік көмекті қамтамасыз ету;

- оқушыларды сабақтан тыс уақытта техникалық және көркем шығармашылыққа тарту бойынша бағдарламаларды қалыптастыру, оның мамандық таңдаудағы рөлін арттыру;

- білім алушылардың жеке мүдделерін, қабілеттері мен бейімділігін неғұрлым толық ашу үшін сараланған оқыту әдістемесін әзірлеу. Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, әдістемелік кабинеттердің басшылары орта білім беру ұйымдарында кәсіптік бағдарлау процесін ғылымиәдістемелік қамтамасыз етуде жоспарлау, әзірлеу, зерделеу және көмек көрсету бойынша стратегиялық көзқарасты қалыптастыру және қалыптастыру жөніндегі жұмысты құруы қажет. Орта білім беру ұйымдарының кәсіптік бағдарлау қызметін зерттеу республикалық деңгейде кәсіптік бағдарлау мәселелерін жүргізетін жоғары тұрған мемлекеттік органдар мен мүдделі ұйымдарды уақтылы басқарушылық шешімдер қабылдау және білім алушы үшін болашақ мамандықты таңдаудың нәтижелілігі мен жемістілігі мәселелерінде тиімді білім беру саясатын әзірлеу үшін сапалы Талдамалық материалдармен қамтамасыз етуге тиіс. Әдістемелік орталықтар басшылары мен орта білім беру ұйымдары басшылары жұмысының тиімділігі білім алушы үшін ел экономикасына елеулі үлес қосуға қосымша уәждеме мен ұмтылысты тудырады.

Бастауыш сынып оқушыларын кәсіптік бағдарлау мәселесі қазіргі таңда маңызды бағыттардың бірі болып табылады, себебі оқушылардың кәсіби таңдауы мен мансап жолына деген көзқарасы өмірінің алғашқы кезеңдерінен бастап қалыптасады. **Г. Қойбағарова** өзінің еңбегінде бастауыш сынып оқушыларын кәсіптік бағдарлау бойынша келесі әдістемелерді қарастыруы мүмкін:

1. Кәсіптік бағдарлаудың мақсаты мен маңызы

Бастауыш сынып оқушыларын кәсіптік бағдарлау – бұл олардың болашақта белгілі бір мамандықты таңдауға дайындық жасауға бағытталған кешенді процесс. Бұл процесс балалардың мамандық таңдау қабілетін дамыту,

олардың қызығушылықтарын анықтау және қазіргі заманғы еңбек нарығына деген қызығушылықтарын ояту арқылы жүзеге асады.

2. Оқушылардың қызығушылықтарын зерттеу

Әрбір оқушының жеке қызығушылықтары мен бейімділіктерін анықтау маңызды. Бұл үшін түрлі ойындар, сауалнамалар, әңгімелер ұйымдастыру арқылы балалардың қандай кәсіптерге қызығушылық танытатынын, қандай салаларда өздерін болашақта көруі мүмкін екенін зерттеуге болады.

3. Кәсіптер туралы ақпарат беру

Бастауыш сынып оқушыларына кәсіптер туралы негізгі ақпаратты ұсыну қажет. Оларға әртүрлі мамандықтардың ерекшеліктері мен талаптары туралы айту, мысалы, дәрігер, мұғалім, инженер, суретші сияқты мамандықтардың негізгі аспектілерін түсіндіру арқылы олардың ой-өрісін кеңейтуге болады.

4. Мамандыққа деген дұрыс көзқарас қалыптастыру

Балаларға мамандық таңдау барысында қиындықтарды еңсеру, жұмысқа деген жауапкершілік пен сүйіспеншілік туралы әңгімелеу өте маңызды. Оларға өз жұмысын сүйе білу мен табысқа жету үшін не істеу керек екенін түсіндіру қажет.

5. Әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдану

Қойбағарова әдістемесінде балалардың кәсіптік бағдарын дұрыс қалыптастыру үшін әртүрлі әдіс-тәсілдер ұсынылған болуы мүмкін. Оларға:

Ойын технологиялары: ойындар арқылы балалардың кәсіптер туралы түсініктерін қалыптастыру.

Жобалық жұмыстар: балаларға белгілі бір кәсіпті зерттеу немесе болашақ мамандықтың сипаттамасын жасау үшін жобалар ұсыну.

Шеберлік сыныптары: балалардың әртүрлі кәсіптерді көрсету үшін шеберлік сабақтарын ұйымдастыру.

6. Мектепте кәсіптік бағдар беру қызметі

Мектеп деңгейінде кәсіптік бағдарлау жұмысы түрлі іс-шаралар арқылы жүзеге асырылуы мүмкін. Мысалы, мектеп ішінде кәсіби бағдарлау бойынша

дәрістер, мамандық күні, кәсіби оқушылар арасындағы кездесулер, ата-аналармен жұмыс жүргізу және тағы басқа іс-шаралар өткізу.

7. Отбасы мен қоғамның рөлі

Балалардың кәсіптік бағдарлауында ата-аналар мен қоғамның да рөлі маңызды. Отбасы мүшелері баланың қызығушылығын қолдап, оның әлеуетін ашуға көмектеседі. Сонымен қатар, мектеп пен қоғам арасындағы тығыз байланыс балалардың кәсіби таңдауға қатысты көзқарастарын дұрыс қалыптастыруда маңызды.

8. Жеке тұлғаның дамуына бағытталған кәсіптік бағдарлау

Бастауыш сынып оқушыларын кәсіптік бағдарлау кезінде олардың жеке тұлғалық дамуына да назар аудару маңызды. Баланың өзін-өзі тануы, өз мүмкіндіктерін бағалауы, мамандыққа деген ішкі мотивациясы маңызды факторлар болып табылады.

Бастауыш сынып оқушыларын кәсіптік бағдарлау тек қана болашақта қандай мамандық таңдау керек екендігін көрсетіп қоймайды, сонымен қатар олардың әлемге деген көзқарасын кеңейтіп, өз күшіне сенімді болуға көмектеседі. Г. Қойбағарова осы процесті тиімді жүргізу үшін көптеген әдіс-тәсілдер мен құралдарды ұсынған, бұл оқушылардың болашақ мамандық таңдаудағы дұрыс шешімдер қабылдауына көмектеседі.

Сұрақтар мен тапсырмалар

1. Мұғалімдердің кәсіптік қабілеттері дегеніміз не?
2. Мамандық таңдауда нелерге көңіл бөлу керек?
3. Мұғалім мінез-құлқы қандай болу керек?

Тесттер

1. Кәсіптік мәдениеттің негізгі түсінігі

Кәсіптік мәдениет дегеніміз не?

- A) Жеке адамның қоғамдық ортаға бейімделуі
- B) Қоғамның әртүрлі әлеуметтік топтарының өзара қарым-қатынасы
- C) Кәсіби қарым-қатынастар мен жұмыс этикасының жиынтығы**
- D) Қоғамдағы мәдениеттің деңгейі

2. Кәсіптік мәдениетке қандай аспектілер кіреді?

- A) Физикалық аспектілер
- B) Этикалық және әлеуметтік аспектілер**
- C) Рухани аспектілер
- D) Барлығы

3. Кәсіптік мәдениеттің негізгі мақсаты қандай?

- A) Қоғамға зиян келтірмеу
- B) Жеке тұлғаның жетілуі**
- C) Жұмысқа деген қызығушылықты арттыру
- D) Өндірістік процестерді оңтайландыру

4. Кәсіптік этика дегеніміз не?

- A) Тек жұмысшылар арасында келісім жасау
- B) Жұмыс орнындағы моральдық нормалар мен тәртіп**
- C) Кәсіби білім алу
- D) Басқарушының бақылау әдістері

5. Кәсіптік этикаға қайсысы жатпайды?

- A) Жоғары деңгейдегі тәртіп
- B) Басқа адамдардың жұмысына құрмет көрсету
- C) Ұрлық жасау**
- D) Жеке жауапкершілік

6. Кәсіптік этика бойынша қызметкердің міндеті қандай?

- A) Өз жұмысын тек қаржылық тұрғыдан бағалау
- B) Басшыға көмек көрсету

C) Әріптестерімен жақсы қарым-қатынас орнату

D) Барлық жауаптар дұрыс

7. Кәсіптік қарым-қатынас дегеніміз не?

A) Өмірде барлық адамдармен қарым-қатынас орнату

B) Әлеуметтік желілерде байланыс жасау

C) Жұмыс орнында адамдар арасындағы өзара әрекет

D) Тек бизнес келісімдер жасау

8. Кәсіптік қарым-қатынас барысында не маңызды?

A) Тек нәтижелер

B) Әлеуметтік қарым-қатынастың әдебі

C) Жоғары жалақы

D) Қоғамдық танымалдылық

9. Кәсіби имидж дегеніміз не?

A) Тек жеке тұлғаның сыртқы келбеті

B) Қызметкердің жұмыс орындарындағы бейнесі мен беделі

C) Басшының қатаң тәртіпті ұстануы

D) Кәсіби курстарға қатысу

10. Кәсіби имиджді қалыптастыруда қандай факторлар маңызды?

A) Тек киім стилі

B) Өзін-өзі ұстау, қарым-қатынас стилі және жұмыс нәтижесі

C) Жеке тұлғаның тәрбиесі

D) Қоғамдық іс-шараларға қатысу

11. Кәсіби имидждің элементтері қандай?

A) Тек киім стилі

B) Өзін-өзі ұстау, қарым-қатынас стилі және жұмыс нәтижесі

C) Жеке тұлғаның тәрбиесі

D) Қоғамдық іс-шараларға қатысу

12. Кәсіби даму дегеніміз не?

A) Жұмыс орнын ауыстыру

B) Өз мамандығы бойынша тәжірибе мен білімді жетілдіру

C) Жеке өмірге баса назар аудару

D) Білім алуды тоқтату

13.Кәсіби дамудың негізгі жолдары қандай?

A) Жоғары білім алу

B) Өздігінен оқып-үйрену

C) Практикалық тәжірибе жинау

D) Барлығы

14.Кәсіби шеберлік дегеніміз не?

A) Қоғамдық іс-шараларға қатысу

B) Өз мамандығына деген жоғары білім мен дағдылар жиынтығы

C) Тек жұмыс орнында мінез-құлық

D) Тек техника мен технологияны меңгеру

15.Кәсіби шеберлікке қандай қасиеттер жатады?

A) Тек теориялық білім

B) Практикалық тәжірибе, коммуникация дағдылары және шығармашылық

C) Жоғары жалақы

D) Қоғамдық іс-шараларға қатысу

16.Кәсіби шеберлікті қалай дамытуға болады?

A) Тек өзіне көңіл бөлу

B) Курстар мен тренингтерге қатысу

C) Өзін-өзі бағалау

D) Басқа адамдардың пікірін тыңдау

17.Жұмыс орнындағы мәдениет дегеніміз не?

A) Барлық қызметкерлердің жеке өмірі

B) Жұмыс орындарындағы әдептілік, қарым-қатынас және ұйымдық тәртіп

C) Басшының бақылауы

D) Жұмыс көлемінің көптігі

18.Жұмыс орнында мәдениетті сақтауда қандай элементтер маңызды?

- A) Тек жұмыс нәтижелері
- B) Әдептілік, тәртіп, ашық коммуникация**
- C) Жеке бастың құқығы
- D) Жұмыс орнын таза ұстау

19.Жұмыс орнындағы мәдениетті қалыптастырудың басты құралы қандай?

- A) Жұмыс орнын әртараптандыру
 - B) Қызметкерлердің бір-біріне құрмет көрсетуі**
 - C) Тек басшының өкімдері
 - D) Көшбасшылық дағдылар
- Кәсіптік біліктілік

20.Кәсіптік біліктілік дегеніміз не?

- A) Жоғары білім деңгейі
- B) Белгілі бір мамандықты тиімді орындай білу дағдысы**
- C) Қоғамдық іс-шараларға қатысу
- D) Тек физикалық күш

21.Кәсіптік біліктілікті арттыру үшін не істеу қажет?

- A) Қосымша білім алу
- B) Жұмыс орнында көбірек отыру**
- C) Басқа мамандыққа ауысу
- D) Өз мамандығын жекелендіру

22.Ұжымдық жұмыс дегеніміз не?

- A) Барлық қызметкерлердің жеке жобаларымен жұмыс істеуі
- B) Барлық жұмысшылардың бірге атқаратын қызметі**
- C) Тек жеке тұлғаның жұмысын бағалау
- D) Көптеген қызметкерлердің арасында тек басшының бақылауы

23.Ұжымдық жұмыста қандай қасиет маңызды?

- A) Басшының қатаң бақылауы

B) Бірлескен мақсатқа жетуге ұмтылу

C) Жеке тұлғаның мансапқа ұмтылуы

D) Әр адамның жеке қажеттіліктерін қанағаттандыру

24.Қарым-қатынас мәдениетінің негізгі мақсаты қандай?

A) Жұмыс орнында жоғары нәтижелер көрсету

B) Тек кәсіптік білім алуға бағыттау

C) Әлеуметтік қарым-қатынас пен өзара түсіністікке жету

D) Басқа адамдарға әсер ету

25.Қарым-қатынас мәдениетіне қандай элементтер жатады?

A) Әңгімелесу, тыңдау, өз пікірін дұрыс білдіру

B) Тек өз пікірін айтумен шектелу

C) Өзара бәсекелестік

D) Тек басқа адамдардың айтқандарын тыңдау

26.Кәсіптік мәдениетке жататын маңызды аспект қайсы?

A) Жеке қарым-қатынас

B) Жұмыс орнындағы мінез-құлық

C) Кәсіби қарым-қатынастар мен жұмыс этикасы

D) Басқа адамдармен бөлісу

27.Кәсіптік мәдениет адамның қандай қабілеттерін дамытады?

A) Тек жұмыс қабілетін

B) Әлеуметтік және тұлғалық қабілеттерін

C) Тек қаржылық қабілеттерін

D) Тек шығармашылық қабілеттерін

28.Кәсіптік мәдениет арқылы қандай мақсатқа жетуге болады?

A) Тек жұмыс тиімділігін арттыру

B) Жеке тұлғаның өмірдегі бейімделуін жеңілдету

C) Барлық көрсетілген жауаптар дұрыс

D) Тек адамның өзін-өзі бағалауын арттыру

29.Кәсіптік дамудың негізгі жолы қайсысы?

A) Қосымша білім алу

- B) Тек тәжірибе жинақтау
- C) Жұмыс орнын ауыстыру
- D) Жеке тұлғаны дамыту

30. Кәсіби дағдыларды дамытудың қандай жолдары бар?

- A) Жоғары білім алу
- B) Тәжірибе жинақтау, курстар мен тренингтерге қатысу**
- C) Жұмыс орнында көбірек отыру
- D) Басқарушымен ара-қатынасты нығайту

31. Кәсіби шеберлікті арттыру үшін не қажет?

- A) Тәжірибе және білімді жетілдіру**
- B) Жұмыс орнын жиі ауыстыру
- C) Тек бір салада жұмыс істеу
- D) Жеке жетістіктерді ұлықтау

32. Кәсіби шеберлікті жетілдіру үшін қандай амалдар тиімді?

- A) Тек жаңа жұмыс орындарын іздеу
- B) Өзін-өзі бағалау мен критикалық ойлау**
- C) Басқалардан жоғары болу
- D) Жаңа әдістерді қолданудан аулақ болу

33. Кәсіби шеберлікті дамыту үшін не маңызды?

- A) Тек білім
- B) Тек тәжірибе
- C) Білім мен тәжірибенің үйлесімі**
- D) Әлеуметтік қатынастар

34. Ұжымда жақсы жұмыс істеу үшін қай қасиет маңызды?

- A) Тиімді коммуникация**
- B) Тек жоғары біліктілік
- C) Жеке бастың мүддесін қорғау
- D) Қаржылық жағдай

35. Ұжымдық жұмысқа қандай дағдылар қажет?

- A) Тек топтық жұмыс

- B) Жеке шешім қабылдай білу
- C) Командалық жұмыс және үйлесімділік**
- D) Жеке жұмыс стилі

36. Ұжымдық жұмыс барысында қайсы әрекет дұрыс емес?

- A) Өзара көмек көрсету
- B) Басқалардың пікірлерін тыңдау
- C) Басқа адамдардың ісін орындамау**
- D) Бірлесіп мақсатқа жету

37. Кәсіби имиджді қалыптастыру үшін не маңызды?

- A) Жұмыс орнында әдемі көріну
- B) Өз жұмысыңды адал және жауапкершілікпен орындау**
- C) Басқа адамдарды жақсы көру
- D) Қоғамдық шараларға көп қатысу

38. Кәсіби имидж қандай факторларға байланысты?

- A) Өзін-өзі ұстау, мінез-құлық, еңбекке деген көзқарас**
- B) Тек сыртқы келбет
- C) Жұмыс орнының ішкі ұйымдастырылуы
- D) Тек қаржылық табыс

39. Жұмыс орнындағы тәртіп қандай аспектілерді қамтиды?

- A) Жеке адамдардың пікірлері
- B) Уақытты тиімді пайдалану, ұйымшылдық және адалдық**
- C) Бүкіл ұжымның үйлесімділігі
- D) Қарым-қатынастың әртүрлілігі

40. Кәсіби тәртіпті бұзу салдары қандай болуы мүмкін?

- A) Қаржылық шығындар
- B) Ұжымның ішінде түсінбеушілік пен конфликтілер
- C) Ұжымдағы беделдің төмендеуі және жұмыс тиімділігінің төмендеуі**
- D) Жеке жетістіктердің артуы

41. Кәсіптік этиканың моральдық нормалары қандай рөл атқарады?

A) Тек құқықтық ережелер

B) Қызметкерлердің бір-біріне деген құрметі мен жауапкершілігі

C) Жұмыс орнының материалдық жағдайы

D) Жоғары әлеуметтік мәртебе

42.Кәсіптік мораль мен этика жұмыста қандай әсер етеді?

A) Өнімділікке әсер етпейді

B) Жұмысшылар арасында қарым-қатынастың жақсаруына ықпал етеді

C) Тек өнімділікті арттырады

D) Барлық мәселелерді шешеді

43.Жұмыс орнында тиімді қарым-қатынасқа қандай қасиеттер қажет?

A) Түсіністік, сабыр, ашықтық

B) Қатаң бақылау

C) Жеке пікірді үстем ету

D) Әріптестердің пікірін елемей

44.Жұмыс орнындағы қарым-қатынастарды жақсартуға қандай әдіс көмектеседі?

A) Басшының біржақты шешімдері

B) Әлеуметтік желілер арқылы қарым-қатынас

C) Тек жалақы мәселесін шешу

D) Өз ойыңды үнемі дұрыс деп санау

45.Кәсіби дағдыларды дамыту үшін қандай тәсіл тиімді?

A) Тек теориялық білім алу

B) Тәжірибелі мамандармен бірге жұмыс істеу

C) Өз күшіне сеніп, тәуекелге бару

D) Қоғамдық іс-шараларға қатысу

46.Кәсіптік дағдылардың негізгі мақсаттары қандай?

A) Тек жұмысты жылдам орындау

B) Жоғары нәтижелерге қол жеткізу, сапалы жұмыс істеу

C) Басқарушыға көмек көрсету

D) Тек еңбекақы алу

47.Кәсіптік қарым-қатынас барысында не маңызды?

A) Бір-біріне құрмет көрсету және тыңдай білу

B) Тек өз пікірін айту

C) Жұмыс көлемін арттыру

D) Өз пікіріне сенімді болу

48.Командалық жұмыста кездесетін қиындықтарды қалай шешуге болады?

A) Ашық пікір алмасу және әрқайсысының рөлін анықтау

B) Қатаң бақылау енгізу

C) Әркімнің жеке ойымен келісу

D) Жеке жұмысқа көшу

49.Кәсіптік мәдениетке көзқарас өзгерген жағдайда қандай жағдайлар болуы мүмкін?

A) Жұмыс тиімділігі артады

B) Ұжымдағы үйлесімділік жоғалуы мүмкін

C) Жеке тұлғаның қабілеттері өседі

D) Қызметкерлер арасында бәсекелестік артады

50.Кәсіптік мәдениеттің дамуында қоғамның қандай рөлі бар?

A) Қоғамдық тәртіптің сақталуын қадағалау

B) Кәсіби құндылықтарды қалыптастыру және насихаттау

C) Жұмыс орындарын қамтамасыз ету

D) Қаржылық жағдайды жақсарту

Глоссарий

1. **Кәсіп** — адамның жұмыс істеу түрі немесе мамандығы.
2. **Мәдениет** — адамдардың өмір сүру, сөйлеу, әдеп-ғұрыптары мен дәстүрлері.
3. **Кәсіптік мәдениет** — жұмыс орнындағы тәртіп, мінез-құлық ережелері.
4. **Еңбек** — жұмыс жасау, күш жұмсау.
5. **Ұжым** — бірге жұмыс істейтін адамдар тобы.
6. **Міндет** — орындалуы тиіс жұмыс.
7. **Жауапкершілік** — өз жұмысына жауап беру.
8. **Құрмет** — бір-біріңді бағалау, сыйлау.
9. **Әдеп** — жақсы мінез-құлық, сыпайылық.
10. **Ынтымақтастық** — бір-біріне көмектесу, бірге жұмыс істеу.
11. **Тәртіп** — ережелерді сақтау.
12. **Тазалық** — жұмыс орнын таза ұстау.
13. **Сөйлеу мәдениеті** — дұрыс және сыпайы сөйлесу.
14. **Жұмыс орны** — адамдар жұмыс істейтін жер.
15. **Басқарушы** — ұжымға басшылық ететін адам.
16. **Қызметкер** — жұмыс істейтін адам.
17. **Оқу** — жаңа нәрселерді үйрену.
18. **Тәжірибе** — жұмыс барысында жинаған білім мен дағдылар.
19. **Ынталану** — жұмысқа қызығу, тырысу.
20. **Жақсы әдет** — пайдалы және дұрыс әрекеттер.
21. **Еңбек** — күш жұмсап жұмыс істеу.
22. **Қауіпсіздік** — қауіп-қатерден сақтану шаралары.
23. **Үлгі** — басқа адамдарға мысал болатын іс-әрекет.
24. **Мақсат** — қол жеткізгің келетін нәрсе.
25. **Ұйымдастыру** — жұмысты дұрыс жоспарлау.
26. **Өзін-өзі дамыту** — жаңа нәрселер үйрену және жетілу.
27. **Достық** — жақын қарым-қатынас, сенімділік.
28. **Іскерлік** — жұмысқа жауапкершілікпен қарау.

29. **Сабыр** — қиындыққа төзімділік.
30. **Жауапкершілік сезімі** — істің нәтижесіне көңіл бөлу.
31. **Коммуникация** — адамдар арасындағы қарым-қатынас.
32. **Ынтымақтастық** — бірге жұмыс істеу.
33. **Қызмет көрсету** — басқаларға көмек көрсету.
34. **Тәртіптілік** — ережелерді сақтағандық.
35. **Шыдамдылық** — сабырлылық.
36. **Өзара түсіністік** — бір-бірін дұрыс түсіну.
37. **Іскерлік байланыс** — жұмыс үшін қарым-қатынас.
38. **Өзара көмек** — бір-біріне қолдау көрсету.
39. **Қолдау** — көмек беру.
40. **Топтық жұмыс** — бірнеше адамның бірге атқаратын ісі.
41. **Ынталандыру** — жұмысқа қызықтыру.
42. **Жауапкершілікпен қарау** — істі абайлап орындау.
43. **Білім** — үйренген, жинақтаған ақпарат.
44. **Дағды** — үйренген және жаттыққан іс-әрекет.
45. **Құзыреттілік** — белгілі бір істі жақсы орындау қабілеті.
46. **Мақсат қою** — алдына міндет қою.
47. **Қиындықты жеңу** — мәселені шешу.
48. **Уақытты басқару** — уақытты тиімді пайдалану.
49. **Еңбекқорлық** — жұмысты жақсы орындауға талпыну.
50. **Топ рухы** — ұжымдағы ынтымақтастық сезімі.
51. **Идеялар** — жаңа ойлар.
52. **Жаңашылдық** — жаңа нәрселерді енгізу.
53. **Қиындық** — қиын мәселе немесе кедергі.
54. **Мотивация** — жұмысқа деген ынта.
55. **Өзара сыйластық** — бір-бірін құрметтеу.
56. **Құрметтеу** — басқалардың қадірін білу.
57. **Тәртіпті сақтау** — ережелерге бағыну.
58. **Жауапкершілікті бөлісу** — міндетті бірге орындау.

59. **Тазалықты сақтау** — ортаны таза ұстау.
60. **Ой-пікір алмасу** — пікірлерді бөлісу.
61. **Ізденіс** — жаңа нәрселерді үйренуге талпыну.
62. **Жауапкершілік** — істің нәтижесіне жауап беру.
63. **Жұмыс орнының мәдениеті** — жұмыс орнындағы мінез-құлық ережелері.
64. **Өз-өзін дамыту** — өз мүмкіндіктерін арттыру.
65. **Қиыншылыққа төзу** — қиын жағдайларға шыдамдылық көрсету.
66. **Шешім қабылдау** — мәселені шешуге әрекет жасау.
67. **Өзін-өзі бақылау** — өз іс-әрекетін реттеу.
68. **Топтық ынтымақтастық** — топ ішінде бірге жұмыс істеу.
69. **Тәртіп бұзу** — ережелерді бұзу.
70. **Басшылық** — жұмыс тобын басқару.
71. **Қызметші** — жұмыс істейтін адам.
72. **Қабылдау** — бір нәрсені қабылдау немесе түсіну.
73. **Ұйымдастырушы** — істі жоспарлайтын адам.
74. **Іскерлік қарым-қатынас** — жұмысқа байланысты байланыс.
75. **Мәдениетті мінез-құлық** — жақсы әдептілік.
76. **Орындалған жұмыс** — аяқталған міндет.
77. **Сапа** — жұмыстың жақсы деңгейі.
78. **Қамқорлық** — басқаларға қамқор болу.
79. **Сенімділік** — бір-біріне сену.
80. **Пікірталас** — ой бөлісу.
81. **Командада жұмыс істеу** — топпен бірге еңбек ету.
82. **Қоғамдық тәртіп** — қоғамдағы ережелер.
83. **Өркендеу** — даму, жетілу.
84. **Кәсіптік білім** — жұмысқа қажетті арнайы білім.
85. **Қиындықтарды жеңу** — қиын мәселелерді шешу.
86. **Тәртіпті болу** — тәртіпті сақтау.
87. **Үлкендерге құрмет** — ата-аналар мен ұстаздарды сыйлау.

- 88. Жұмысқа деген сүйіспеншілік** — өз жұмысына махаббат.
- 89. Ынталы болу** — жұмысқа құлшыныспен қарау.
- 90. Сапалы жұмыс** — жақсы деңгейде орындалған жұмыс.
- 91. Кәсіби даму** — мамандық бойынша өсу.
- 92. Бірлескен шешім** — бірге қабылданған шешім.
- 93. Қиындықтарды талқылау** — мәселені бірге шешу.
- 94. Жауапкершілікті бөлісу** — міндеттерді бірлесе орындау.
- 95. Өзара түсіністік** — бір-бірін жақсы түсіну.
- 96. Кәсіптік этика** — кәсіби әдеп нормалары.
- 97. Үлкендердің кеңесі** — тәжірибелі адамдардың ақыл-кеңесі.
- 98. Қиын жұмыс** — ауыр еңбек.
- 99. Жұмыс уақытын сақтау** — белгіленген уақытқа сай жұмыс істеу.
- 100. Құрмет пен ізеттілік** — бір-біріне жақсы қарым-қатынас көрсету.

Қолданылған әдебиеттер

1. Нұрматов, А. М. Кәсіби мәдениет негіздері. Ташкент: Өзбекстан мемлекеттік университеті баспасы, 2018.
2. Қаримов, Б. О. Кәсіби мәдениет және оның даму жолдары. Ташкент: Ғылым, 2020.
3. Холматов, Г. Т. Кәсіби мәдениеттің теориясы және практикасы. Ташкент: Өзбекстан, 2019.
4. Рахимов, З. Ш. Кәсіби мәдениет және коммуникация. Ташкент, 2020.
5. Қуанышбаев Е.С. Маманның кәсіби мәдениеті және оның қалыптасуы. – Нұр-Сұлтан, 2017.
6. Сұлтанов Н.А. Педагогикалық қызметтің кәсіби мәдениеті. – Алматы, 2016.
7. Жұмабаев Ә.Ж. Кәсіби этика және кәсіптік мәдениет. – Алматы, 2018.
8. Айтбаев Б.Т. Жоғары оқу орындарында кәсіптік мәдениетті дамыту мәселелері. – Нұр-Сұлтан, 2019.
9. Муслимов Н.А., ва бошқалар. Касб таълими ўқитувчиларининг касбий компетентлигини шакллантириш технологияси/ Монография. – Т.: “Фан ва технология” нашриёти, 2013.
10. Ишмухамедов Р.Ж. Ўқув жараёнида интерфаол услублар ва педагогик технологияларни қўллаш услубияти. - Т.: РБИММ, 2008.

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ	3
1-Тақырып: Мұғалім мамандығы, оның тарихы және қазіргі қоғамдағы орны	4
2-Тақырып: Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіптік мәдениеті	12
3-Тақырып: Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениет.....	25
4-Тақырып: Бастауыш білім берудегі кәсіптік мәдениет түрлері	41
5-Тақырып: Педагогикалық мәдениет мәселелері.....	46
6-Тақырып: Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіптік және тұлғалық калыптасуы мен дамуы.....	59
7-Тақырып: Мұғалімнің кәсіби қызметі	66
8-Тақырып: Педагогикалық коммуникативті мәдениет. Білім берудегі тиімді қарым-қатынас	76
9-Тақырып: Педагогикалық коммуникативті мәдениет: Білім мен оқытудың арақатынасы.....	87
10-Тақырып: Бастауыш білім беруде модульдік оқыту технологиялары	95
11-Тақырып: Әлем елдерінің білім беру жүйесіндегі бастауыш білім беру мәдениеті.....	106
12-Тақырып: Сингапурдың білім беру жүйесінің тиімді жақтары	122
13-Тақырып: Бастауыш сынып оқушыларын кәсіптік бағдарлаудағы бастапқы педагогикалық процестер	127
Тесттер.....	137
Глоссарий	146
Қолданылған әдебиеттер	150

